

Západočeská univerzita v Plzni Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů Studijní program
Politologie
Studijní obor Mezinárodní vztahy – Evropská studia

Diplomová práce

**Téma: "Dobro" pro mezinárodní vztahy:
rétorická válka prezidentů USA a Ruska (V.
Putina)**

Nimchenko Milana

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Stulík, Ph.D
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2023

Poděkování:

Ráda bych touto cestou vyjádřila své upřímné poděkování PhDr. Ondřeji Stulíkovi, Ph.D., za jeho vedení a podporu během mého studia. Jeho odborné rady a čas, který mi věnoval, byly pro mě neocenitelné. Bylo mi ctí mít příležitost pracovat pod jeho vedením. Díky jeho přístupu jsem získala nové perspektivy a zlepšila své dovednosti. Jeho podpora mi byla neocenitelnou oporou a jsem vděčná za všechno, co pro mě udělal.

Obsah

1 ÚVOD	6
2 KONSTRUKTIVISMUS V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH A DISKURZIVNÍ ANALÝZA	11
2. 2 Konstruktivismus v mezinárodních vztazích	11
2. 2. 1 Koncept “dobra”	18
2. 2. 2 “Dobro” v mezinárodních vztazích	22
2. 3 ROZSAH A VÝZNAM DISKURZU: JAK, PROČ A KDY PŘESAHUJE RÁMEC JEDNOTLIVCE	27
2. 3 Nástroje v CDA	29
2. 3. 1 Metafora	30
2. 3. 2 Proximizace	36
3 DISKURZIVNÍ ANALÝZA A KOMPARACE DISKURZU PREZIDENTŮ USA A RUSKA	40
3. 1. Hodnoty	40
3. 1. 1 Ochrana	40
3. 1. 2 Mír	43
3. 1. 3 Svoboda	46
3. 2 Bezpečnost	49
3. 2. 1 Sankce	49
3. 2. 2 Hrozba	50
3. 2. 3 Jaderné zbraně	53
3. 3 Vztahy	55
3. 3. 1 Partner	55
3. 3. 2 Přítel	59
3. 3. 3 Soused	62
3. 3. 4 Kolega	64
3. 3. 5 Spojenec	66
3. 4. Státy a organizace	68
3. 4. 1 Ukrajina	68
3. 4. 2 NATO	73
3. 4. 3 Evropská Unie	78
3. 5 Koncept „dobra“ pro prezidenta Ruska	82
3. 6 Koncept „dobra“ pro prezidenta USA	83
4 ZÁVĚR	85

5 SEZNAM LITERATURY	88
6 RESUME	101

1 ÚVOD

„Dobro“ vždy představuje něco pozitivního a dobrého, něco, o co usiluje každý. Konec druhé světové války a následný vzestup liberalismu v mezinárodních vztazích vedl k většímu důrazu na lidské blaho, rozšíření legislativy v oblasti lidských práv a zákonů o chování během války. Vlády se v roce 1945 zavázaly k založení Organizace spojených národů, jejímž hlavním cílem bylo posílit mezinárodní mír a předcházet konfliktům. Později v roce 1948 byla dokonce přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která se stala inspirací pro mnoho dalších zákonů a smluv o lidských právech na celém světě. Všeobecná deklarace získala status mezinárodního obyčejového práva a je považována „za společný standard úspěchu pro všechny lidi a všechny národy“ (General Assembly: 72). Lze tedy s jistotou říci, že dnes máme složitější a propojenější síť mezinárodního lidského práva než kdykoli předtím. Nicméně se nezdá, že by definice a kodifikace morálních povinností vedla ke zlepšení dobra v lidech. I když druhá polovina 20. století byla pozoruhodná tím, že se v ní nevyskytovaly „ostré“ velmocenské války, během kterých byla prolévána krev v první polovině, období studené války se vyznačovalo jinými druhy konfliktů, které jej činily bouřlivým a nebezpečným (Bloomfield 1997: 712). Vzhledem k současným událostem se neukazuje, že by 21. století bylo stoletím mimořádných světových změn. Existence smluv a dohod o lidských právech jen málo pomohla zabránit hrubému porušování těchto práv v Dárfúru, Sýrii, Afghánistánu, Burundi, Číně a jinde (Amnesty International 2016). Z toho vyplývá otázka, proč je současný mezinárodní systém v neustálém napětí a nekonečných konfliktech. Proč lidstvo v průběhu své dlouhé historie nedokázalo dospět k trvalému míru? I. Kant ve svém díle „*K věčnému míru*“ skutečně argumentoval, že trvalého míru není možné úplně dosáhnout, ačkoli by měl být cílem mezinárodní politiky (Kant, dle Korsgaard 1998). Nicméně i přestože Kant uznával obtíže spojené s dosažením trvalého míru, to neznamená, že je otázka v teorii mezinárodních vztahů definitivně vyřešena. Naopak – Kant zdůrazňoval, že i když trvalého míru nelze dosáhnout v dokonalé podobě,

stále je nezbytné o něj usilovat a neustále se mu přibližovat. Máme povinnost a odpovědnost pokoušet se dosáhnout co nejvíce mírových a stabilních vztahů mezi národy, i když absolutní trvalý mír může zůstat nedosažitelným ideálem. Podle vědců může být jedním z možných důvodů nedostatek autoritativního rámce v současném mezinárodním právu. I při existenci pravidel a předpisů lze jen těžko zabránit tomu, aby mocní aktéři prosazovali své zájmy (Koskenniemi 2006: 577). Na druhé straně zastánci individuální morálky, jako je Jamie Gaskarth, poukazují na to, že politická rozhodnutí a jednání v mezinárodních vztazích nejsou řízena pouze pravidly a normami mezinárodního práva, ale jsou také ovlivněna morálními hodnotami a charakterem těch, kdo tato rozhodnutí činí (Gaskarth 2012: 434). Období po skončení studené války je navíc považováno za období zvýšeného individuálního rozhodování v zahraniční politice. Po skončení studené války se otevřely nové možnosti a větší prostor pro individuální rozhodování vedoucích představitelů v zahraniční politice. Bez existujícího strukturálního konfliktu mezi dvěma supervelmocemi se mocní aktéři mohli více zaměřit na prosazování svých vlastních zájmů a interpretací „dobra“, aniž by byli vázáni předchozími omezeními (Gaskarth 2011: 394). Již během studené války se vůdci soupeřících bloků – Spojených států a Sovětského svazu (předchůdce Ruské federace) – snažili ovlivnit ostatní země prostřednictvím nátlaku a přesvědčování. Zatímco některým africkým, latinskoamerickým a asijským zemím se podařilo zachovat neutralitu, evropské země se musely stát součástí jednoho z konkurenčních bloků – NATO nebo Varšavské smlouvy – a podporovat jejich zahraniční politiku až do rozpadu SSSR. Přestože od konce studené války uplynulo již více než 20 let (Crump 2019, Lawrence 2015, Rojansky, Salzman 2015), zůstávají USA a Rusko nejvlivnějšími zeměmi světa dodnes. Političtí vůdci obou zemí jsou schopni konstruovat své strukturální a ideologické prostředí a následně v něm jednat prostřednictvím svých vlastních charakterových vlastností a morálních záměrů a projekcí. Je důležité poznamenat, že Vladimir Putin se poprvé do funkce ruského prezidenta dostal v roce 2000 a zůstává jím dodnes, s výjimkou období vlády

Dmitrije Medveděva v letech 2008–2012. Za tuto dobu se v USA vystříдалo pět prezidentů.

Proto za cíl této diplomové práce považuji odpovědět na otázku, jak se liší vnímání pojetí „dobra“ prezidentů USA a Ruska v mezinárodních vztazích a jakým způsobem toto ovlivňuje jejich zahraniční politiku po roce 2000 ve vztahu k Evropě. K výzkumným otázkám této práce patří:

- Jaký je význam pojmu „dobro“ v mezinárodních vztazích a jakým způsobem ho různí aktéři využívají při stanovování konkrétních mezinárodních norem?
- Jaké jsou rozdíly a podobnosti v pojetí „dobra“ u prezidentů USA a Ruska a jak se tyto rozdíly projevují v jejich politických postojích a rozhodnutích týkajících se konkrétních mezinárodních situací?
- Jaký význam má pojem „dobro“ ve vztahu k Evropě v průběhu politiky prezidentů od roku 2000 (od počátku Putinovy vlády v Rusku) a jaké faktory ovlivňují jeho změnu?

Dále považuji za důležité popsat předmět analýzy. Dnes lze nalézt obrovské množství empirického materiálu, tj. výroků prezidentů, např. prostřednictvím jejich sociálních sítí, webových stránek, komentářů, rozhovorů apod. Aby bylo téma srovnatelné, bylo rozhodnuto analyzovat zprávy z výročních konferencí obou prezidentů spolu s jejich videozáznamem. Pro americké prezidenty je to zpráva o stavu Unie, v níž prezident každý rok hodnotí situaci v zemi a popisuje připravované legislativní iniciativy. V případě Ruské federace je předmětem analýzy prosincová výroční tisková konference prezidenta, na které prezident odpovídá na otázky novinářů a shrnuje výsledky uplynulého roku.

V teoretické části práce považuji za vhodné nejprve popsat vědecký přístup použitý v této práci, tedy co je to sociální konstruktivismus, kdo a jak se jím zabýval. Konstruktivistický přístup umožňuje zaměřit se na to, jak dotyční aktéři vnímají pojem „dobro“ v mezinárodních vztazích, a interpretovat jejich konstrukci „dobrého světa“. Dále se v této práci budu zabývat tím, co znamená pojem „dobro“ obecně a zároveň v mezinárodních vztazích. Jak s

tímto pojmem zacházeli badatelé od starověkých řeckých filozofů až po současnost. Pokusím se také prozkoumat pozitivní a negativní aspekty konstruktivistického přístupu při zkoumání pojmu „dobro“ v mezinárodních vztazích. V další části své diplomové práce vysvětlím metodologický postup, který mi umožní realizovat cíl studie. Nejprve se zaměřím na kritickou analýzu diskurzu, která se soustředí na odhalování skrytých struktur moci a politické kontroly (Benes 2020, Milliken 1999, Peräkylä 2005, Wodak, Meyer et al. 2001, Wetherell, Taylor et al. 2001), což mi umožní analyzovat výroky politiků a interpretovat jejich záměry. Dále bych popsala další použitou metodu – komparaci, která mi dovolí popsat, porovnat a klasifikovat postoje prezidentů podle jasně stanovených kritérií.

V empirické části práce bych nejprve shromáždila všechna prohlášení amerického a ruského prezidenta. Následně na základě analýzy konceptu „dobra“ v teoretické části bych je upřesnila, tj. vybrala bych pouze ty výroky od roku 2000, které obsahují tzv. dobré úmysly, a pokusila bych se interpretovat význam těchto výroků. Na základě výsledků analýzy diskurzu bych porovнала postoje amerického a ruského prezidenta podle následujících srovnávacích kritérií: jejich chápání formy, dynamiky a institucí současných mezinárodních vztahů a identifikace ideologického a historického pozadí obou aktérů. Nakonec se pokusím analyzovat, jak se rozdílné vnímání pojmu „dobro“ americkými a ruskými představiteli odráží v jejich zahraničněpolitické agendě vůči Evropě.

Vzhledem k předmětu zkoumání bude v této práci pro analýzu jako empirický materiál využito 44 klíčových zpráv z výše popsaných konferencí prezidentů. K popisu metodologické části jsem využívala zejména práce předních myslitelů konstruktivistické teorie. Zde bychom se měli obrátit na předního konstruktivistického myslitele Alexandra Wendta a jeho teorii sociálních konstruktů v mezinárodních vztazích (Wendt 1999). Mimo jiné jsem pro svou práci používala akademické práce a články se zaměřením na kritickou diskurzivní analýzu o morálních konceptech v mezinárodních vztazích (Ainley 2017, Finnemore 2003, Gaskarth 2011, Goldsmith, Posner 2002, Hall

1999, Hariman, Beer 1996, Kratochwil 1982). Taktéž se v této práci objeví vědecké články o teorii a postupech komparativní metody (Guy 2001, Harrop, Hauge 2003, Hopkin 2010, Lijhart 1971, Lim 2010). Navíc bude práce doplněná i pracemi o rétorice analyzovaných prezidentů (Drozdova, Robinson 2019, Neumann 1996).

2 KONSTRUKTIVISMUS V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH A DISKURZIVNÍ ANALÝZA

2. 2 Konstruktivismus v mezinárodních vztazích

V tradiční teorii mezinárodních vztahů dominovaly realistická a liberální škola. Realisté tvrdili, že vzhledem k tomu, že mezinárodní řád se nachází ve stavu permanentní anarchie, státy přirozeně usilují o přežití, tj. pracují pro své vlastní zájmy a rozvíjejí konkurenční a agresivní politiku vůči ostatním národním státům (Donnelly 2000: 6). Liberálové sice předpokládají anarchii, ale tvrdí, že státy mají tendenci spíše ke kooperativnímu chování než k agresivní konkurenční zahraniční politice (Schiraeu, Zubok 2014: 78). Obě školy argumentují především chováním, neboť se domnívají, že to jediné se může změnit, protože státy jako entity se svou jedinečnou identitou a zájmy zůstávají neměnné.

Teorie sociálního konstruktivismu kritizuje tradiční teorie za to, že přeceňují některé faktory a podceňují jiné, které jsou stejně důležité. Jejich kritika klasických teorií se netýká toho, co vědci dělají a říkají, ale toho, co ignorují: obsah a zdroje státních zájmů a sociální strukturu světové politiky. Tím, že se opírají o předchozí teoretické tradice (anglická škola, některé verze liberalismu) a obracejí se k novým disciplinárním základům (sociologie), se konstruktivisté snaží rozšířit teoretický diskurz (Checkel 1998: 324). Konstruktivisté nabízejí třetí pozici. Tento přístup vychází z myšlenky, že jednotlivci ve společnosti konstruují „realitu“ svých identit a zájmů prostřednictvím dynamických procesů sociální interakce a sociální determinace. *„Konstruktivismus se zabývá lidským vědomím a jeho rolí v mezinárodním životě“* (Ruggie 1998: 856). Konstruktivistický přístup chápe systém mezinárodních vztahů ve filozofickém a historickém smyslu nikoli jako materiální svět, ale jako mnohovýrovnou sociální strukturu. Konstruktivistický přístup uznává možnost nezávislého jednání aktérů, ale stále dává přednost určujícímu vlivu sociálních příčin na jejich individualitu. Státy jsou podle konstruktivistů také spíše subjektivními než objektivními

entitami (Cherian 2022). Státy nemají jasně definované nezávislé zájmy mimo kontext. Mají zájmy pouze ve vztahu k sobě navzájem. Zájmy jednoho státu ve vztahu k jeho sousedovi se nemusí shodovat se zájmy státu, který se nachází dále. Tento přístup zdůrazňuje roli násilí v mezinárodní politice a funkce takových základních pojmů, jako je „přítel“, „nepřítel“, „soupeř“ a „spojenec“ (Wendt 1999: 228).

Americký vědec Nicholas Onuf je obecně považován za autora termínu „konstruktivismus“ (Pouliot 2004: 323). Ve své práci *World of Our Making* Onuf především tvrdí, že státy podobně jako jednotlivci žijí ve „světě, který si sami vytváříme“ (Onuf 1998). Konstruktivisté jako by vykreslili nový horizont a překonali omezení poznání mezinárodní reality. Podařilo se jim dokázat, že k plnému odhalení vzájemných souvislostí mezi aktéry a strukturami světového řádu nestačí spoléhat se na pragmatické strategické a situační zájmy. Zaměřili se na komparativní studium „zájmů“ a „identit“, na kontinuum pravidel a norem, jimiž se řídí systém hodnot v každém zkoumaném společenství (Onuf 1998: 59-60). Ontologické chápání sociálního světa vyžadovalo, aby konstruktivisté kombinovali sociologické, lingvistické, komparativně-politické a komparativně-historické metody.

V polovině devadesátých let se konstruktivismus prosadil jako vlivný směr ve studiu mezinárodních vztahů nejprve ve Spojených státech a poté ve Velké Británii, Německu a Francii. Nejvýznamnějšími autory konstruktivismu jsou vedle N. Onufa také I. Adler, M. Barnett, F. Kratochvil, M. Finnemore a P. Katzenstein. Tito autoři jsou nazýváni konstruktivisty, protože považují mezinárodní vztahy za sociální konstrukt. Svět je vytvářen lidmi, kteří svým jednáním buď udržují stabilitu existujících institucí, pravidel a vztahů, nebo způsobují změny. Konstruovaný svět má zase opačný formativní vliv na aktéry a jejich chování.

Nejznámějším zastáncem sociálního konstruktivismu v oblasti mezinárodních vztahů je však Alexander Wendt. Wendtův článek z roku 1992 *Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics*, publikovaný v časopise *International Organization*, položil teoretické základy

pro zpochybnění toho, co považoval za vadu společnou neorealismu i institucionalistickému neoliberalismu, a sice oddanost (hrubé) formě materialismu (Wendt 1992: 407). Pokusil se ukázat, že i jádro realistického pojmu, jako je „mocenská politika“, je sociálně konstruované, tj. není dáno od přírody, a proto může být lidskou praxí proměněno (Wendt 1992: 398). Teorie, kterou vypracoval k problému „agent-struktura“, byla zpočátku kontroverzní (Wendt 1987). Wendt nepopíral strukturalistické metody, které jsou ve vztazích mezi státy nepostradatelné, ale tvrdil, že mezinárodní struktury jsou utvářeny nejen materiálními faktory, ale také faktory humanitními, které mají často dlouhodobější a hlubší dopad. Vítězství a porážky v národních dějinách se reprodukuje v současnosti v podobě dojmů historické paměti, prostřednictvím obrazů „kolektivního já“ a přátelského/nepřátelského „Jiného“ (Wendt 1987: 344-348). Wendtova teorie zdůrazňovala sociální povahu každého aktéra, která určuje styl jeho politického chování. Autor poukazuje na dvě protichůdné tendence. Na jedné straně systém mezinárodních vztahů vytváří stabilitu a udržitelnost pro aktéry a jejich zájmy. Na druhé straně oni sami podkopávají jeho základy, ničí mezinárodní právní normy a pravidla, aby vyhovovaly jejich vlastním ambicím, což nevyhnutelně vede k postupnému rozpadu a vzniku nového řádu. Každý systém samozřejmě může omezit destruktivní jednání svých aktérů, ale nemůže je striktně kontrolovat (Wendt 1992: 394). Již více než 500 let vytvářejí velmoci nevyřčená „pravidla hry“, která jim umožňují obcházet stanovená omezení. Proto je podle A. Wenda při pochopení historické zkušenosti důležité porozumět vnitřním motivům aktérů, vztahu mezi vnějšími zájmy a jejich identitou (Wendt 1992: 398).

Konstruktivismus není podstatnou teorií politiky. Na rozdíl od neorealismu nebo neoliberalismu není konstruktivismus v mezinárodních vztazích „sám o sobě substanciální teorií politiky“ (Adler 1997: 323). Je to spíše „teoreticky podložený přístup ke studiu mezinárodních vztahů“ (Ruggie 1998: 880). Konstruktivismus však nečiní žádná konkrétní tvrzení o obsahu sociálních struktur nebo o povaze činitelů, kteří působí ve společenském životě. V

důsledku toho sám o sobě nevytváří konkrétní předpovědi o výsledcích politiky, které by bylo možné testovat v rámci sociálněvědního výzkumu. V tomto smyslu je konstruktivismus podobný racionální volbě, tzn. nabízí rámec pro uvažování o povaze sociálního života a sociální interakce, ale nečiní si nárok na konkrétní obsah (Finnemore, Sikkink 2001: 393). Pro konstruktivisty je pochopení podstaty věcí zásadní pro vysvětlení toho, jak se věci dějí a co způsobuje politické výsledky. Konstruktivisté si vybírají metody a analytické nástroje, které nejlépe odpovídají jejich konkrétním výzkumným otázkám, a využívají sledování procesů, rozhovory, zúčastněné pozorování, strukturované cílené srovnávání, genealogii, analýzu diskurzu, obsahovou analýzu a mnoho dalších metod k zachycení intersubjektivních významů (Finnemore, Sikkink 2001: 395).

Konstruktivisté se liší v tom, jak interpretují svět a jaká vysvětlení poskytují, avšak sdílí společný názor, že každý výzkum zahrnuje interpretaci a není možné dosáhnout neutrální pozice pro získání objektivních poznatků (Finnemore, Sikkink 2001: 395). V rámci konstruktivismu existuje také proud nazývaný postmoderní nebo kritický konstruktivismus, který vychází z kritické sociální teorie Anthonyho Giddense, Jurgena Habermase a Michela Foucaulta. Kritický konstruktivismus přidává do konstruktivistického přístupu důraz na mocenské vztahy a tvrdí, že konstrukce reality odráží a reprodukuje tyto mocenské vztahy. Kritičtí konstruktivisté věří, že určité mocenské skupiny hrají privilegovanou roli v procesu sociální konstrukce (Price, Reus-Smit 1998: 82). Kritičtí konstruktivisté se zaměřují především na analýzu „diskurzu“, který se stal klíčovým teoretickým konceptem v sociálních vědách. Studium diskurzu o propojení znalostí a moci se stalo rychle se rozvíjející oblastí napříč akademickými disciplínami (Milliken 1999: 225–226). Důležitým přínosem kritické teorie je připomenutí, že mnohé kategorie, které považujeme za samozřejmé, jsou ve skutečnosti produktem minulých procesů sociální konstrukce, které často zahrnují moc (Finnemore, Sikkink 2001: 396).

Za klíčový mechanismus sociální konstrukce v mezinárodních vztazích je považován koncept „jazyka“, „řeči“ a „argumentu“ (Finnemore, Sikkink 2001: 402). Nicholas Onuf tvrdí, že „mluvení je nepochybně nejdůležitějším způsobem, jakým vytváříme svět takový, jaký je“ (Onuf 1989: 59). Jazyk může změnit způsob, jakým lidé přemýšlejí o tom, jaké cíle jsou hodnotné a jaké role hrají (nebo by měly hrát) ve společenském životě. Když má jazyk tyto účinky, vykonává důležitou sociální konstrukční práci, vytváří nová chápání a nové sociální skutečnosti, které přetvářejí politiku. Pokud jde o konstruktivistickou analýzu jazyka a dějinnosti, „jazyk nás činí tím, čím jsme“ (Onuf 1989: 27). Mezi průkopnické autory v této oblasti patří Kratochvíl (1989), Risse (2000) a Crawford (1993, 2000). Například, Friedrich Kratochvíl ve své knize *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs* trvá na tom, že věci samy o sobě nemají žádný význam (Kratochvíl 1991). Neexistuje žádná „podstata“, kterou by bylo možné objevit nebo sdělit. Význam věcí je spíše konstruován v jejich kontextech, a protože komunikace neboli jazyk je prostředkem jak vztahování se ke světu, tak k ostatním lidem při konstruování významu, musíme věnovat pozornost různým funkcím, které jazyk plní. Kratochvíl ukazuje, jak pravidla a normy utvářejí a dávají význam dané situaci a určují, jak mají být chápána určitá jednání nebo volby (Kratochvíl 1991: 98–100). Zvláště důležitá je role, kterou jazyk a diskurz hrají při řešení případů, které nemají logicky přesvědčivé řešení. Kratochvílův konstruktivismus klade důraz spíše na způsob uvažování než na logický důkaz. Samotná logika není užitečná, protože nemůžeme předvídat všechny kontexty a okolnosti, na které se pravidlo nebo norma může vztahovat, a v mnoha, ne-li většině kontextů mohou existovat stejně „dobrá“ rozhodnutí, ale v praxi stejně musíme jednat a rozhodovat se. Risse (2000) navrhuje „logiku argumentu“ jako odlišný a nový způsob sociální interakce. Risse poznamenává, že argumentační chování je podobně jako strategická interakce zaměřeno na cíl, ale cílem není dosáhnout něčích pevně daných preferencí, nýbrž najít odůvodněný konsenzus (Risse 2000: 2). Zájmy,

preferance a vnímání situace ze strany aktérů již nejsou fixní, ale podléhají diskurzivním výzvám (Risse, 2000: 7). Risse ve své empirické studii ilustruje roli a sílu argumentů v procesech implementace mezinárodních lidskoprávních norem na vnitrostátní úrovni.

Přestože se rané konstruktivistické teorie ukázaly být vzrušujícím novým způsobem abstraktního uvažování o mezinárodních vztazích, jak konstruktivisté, tak jejich kritici dychtivě očekávali, jak konstruktivistická teorie najde své empirické uplatnění (Keohane 1988: 392). Počáteční empirický impuls na konci 80. let v konstruktivistickém výzkumu byl spojen s přístupy založenými na zkoumání nemateriálních faktorů, jako jsou normy, ideje, znalosti a kultura (Finnemore, Sikkink 2001: 393). „Normy“ jsou pojmem, který si v posledním desetiletí získal značnou popularitu ve studiích mezinárodních vztahů. Kategorie „sociálních norem“ nebyla vynálezem konstruktivismu. Naopak, tento analytický rámec má v sociologické a ekonomické literatuře hlubokou historii. Z realistického pohledu nemají normy kauzální sílu, zatímco neoliberální teorie režimů tvrdí, že v určitých oblastech hrají vlivnou roli, ale ve většině případů mají regulační funkci a pomáhají aktérům s určitými zájmy maximalizovat užitek. Agenti (státy) vytvářejí struktury (normy a instituce) (Checkel 1998: 326). Pro konstruktivisty jsou naopak normy kolektivním vnímáním, které stanovuje požadavky na chování aktérů. Jejich vliv je hlubší: utvářejí identitu a zájmy aktérů, nejen regulují jejich chování. Normy již nejsou doplňkem materiální základny, ale pomáhají tuto základnu vytvářet a definovat (Checkel 1998: 326). Pro konstruktivisty jsou agenti a struktury spoluvytváření – to znamená, že identita agenta je určována strukturou, v níž působí, a sociální struktura je zase utvářena činnostmi, do nichž se agenti zapojují a které jsou utvářeny identitou agenta (Finnemore a Sikkink 1998: 891).

Jedním z klíčových předpokladů sociálního konstruktivismu je, že sociální struktury, v nichž agenti působí, jsou hluboce normativní. Normy v těchto strukturách definují společensky přijatelné chování, pokud chce být aktér „dobrým“ členem skupiny. Tyto normy omezují chování, které je považováno

za možné, a definují sociální sankce, pokud někdo normy společnosti poruší (Risse, Sikkink 1999: 8). Ann Towns (2012) ve své práci *Norms and social hierarchies: Understanding international policy diffusion „from below“* tvrdí, že normy při stanovování norem chování také vycházejí ze sociálních hierarchií a vytvářejí je. Tím, že normy definují, co je normální a žádoucí, stanovují podmínky pro to, co je nenormální a nežádoucí chování, a poskytují prostředky pro hodnocení těch stavů, které nesplňují normu, jako nedostatečných a méněcenných (Towns 2012: 180). Podle této teorie normy fungují v souladu s tzv. logikou vhodnosti, což je perspektiva, která nahlíží na lidské chování jako na chování řízené pravidly přiměřeného nebo příkladného chování uspořádanými do institucí. Pravidla jsou dodržována, protože jsou považována za přirozená, správná, očekávaná a legitimní. Aktéři se snaží plnit povinnosti vyplývající z jejich role, identity, členství v politickém společenství nebo skupině a z étosu, praxe a očekávání jejich institucí. Jsou zakotvení v sociální kolektivitě a dělají to, o čem se domnívají, že je pro ně v dané situaci správné (March, Olsen 1995: 30–31). V tomto případě norma působí jako sociální fakt. S cílem podpořit základní axiom sociálního konstruktivismu, že normy určují identitu, očekávání a chování aktérů, se většina empiricky orientovaných konstruktivistických výzkumů zaměřila na prokázání existence těchto norem. Studie se například zaměřily na prokázání existence tabu proti jaderným a chemickým zbraním, norem lidských práv, norem týkajících se svrchovaného postavení států a podpory dekolonizace (Price 1995, Tannenwald 1999, Keck, Sikkink 1998). Toto zaměření na prokázání existence norem a formování chování států nevyhnutelně ponechává stranou otázky mezinárodní etiky – zda je norma „dobrá“ nebo „špatná“, „spravedlivá“ nebo „nespravedlivá“ (Havercroft 2018: 122). Vzhledem k tomu, že role morálky je pro konstruktivistický narativ mezinárodní společnosti klíčová, je o to překvapivější, že konstruktivisté říkají jen málo o tom, jaké normy by se měly uplatňovat a jak různé normy hodnotit (Havercroft 2018: 124). Mervyn Frost (1998: 127) tuto kritiku vznesl na adresu konstitutivních vědců v oblasti vnitřních vztahů, když poznamenal:

„Úkolem teorie vnitřních věcí je podle konstitutivních teoretiků odhalit náš globální mezinárodní společenský řád jako lidský konstrukt, v němž jsou zakotveny určité námi zvolené hodnoty, a ukázat, jak tento konstrukt přináší prospěch jedněm a utlačuje druhé... V praxi však konstitutivní teoretici tento druh teoretizování provádějí jen velmi málo. Většinou se nezabývají otázkou „Co by bylo etické za daných okolností dělat“.“

2. 2. 1 Koncept „dobra“

Význam *dobra* je základem etické teorie. Etika, též morální filozofie, je disciplína zabývající se tím, co je morálně *dobré* a *špatné* a co je morálně *správné* a *nesprávné* (Singer 2022). Etika mohla vzniknout teprve tehdy, když lidé začali uvažovat o tom, jak nejlépe žít. Tato fáze úvah se objevila dlouho poté, co si lidská společnost vytvořila určitý druh morálky, obvykle v podobě zvykových norem správného a nesprávného jednání. Diskuze, které přispěly ke studiu morálky, zejména konceptu *dobra*, lze nalézt už u před Sokratovských filosofů. V západní civilizaci jsou základními významy slov *κακός* a *ἀγαθός* „špatný, zbabělý“ a „dobrý, statečný, schopný“ a jejich absolutní význam se objevuje až kolem roku 400 př. n. l. zejména s Démokritem (Kahn 1985: 21). První zmínky o podobě *dobra* se objevují v Platónově¹ „Ústavě“ (lat. *De republica*). Ke konci šesté knihy v rozhovoru mezi Sókratém a Glaukónem Sókratés uvádí, že nejdůležitější je poznat podobu *Dobra*. Platón prostřednictvím Sókrata přirovnává podobu *Dobra* ke Slunci, protože právě ono nám umožňuje vidět věci. Dělá však velmi důležitý rozdíl: „*Slunce není vidění*“, ale je „*příčinou samotného vidění*“. Tak jako je Slunce ve viditelné sféře, je podoba *Dobra* v mentální sféře. Je to „*to, co dává poznatelným věcem pravdu a poznávajícímu schopnost poznání*“. Je nejen „*příčinou poznání a pravdy, ale také předmětem poznání*“ (Platon, dle Reeve 2004: 508a–c). Platón definuje, jak forma *Dobra* umožňuje poznání složitých pojmů, jako je spravedlnost. Vyzdvihuje vědění a pravdu jako důležité, ale

¹ Autoři zahrnutí v této kapitole, jako jsou Platón, Aristoteles, Kant, Nietzsche a Mackie, nabízejí různorodé perspektivy pohledu na dobro a morální hodnoty. Jejich myšlenky se liší v závislosti na historickém období a filozofické škole, do které patří. Studium jejich přístupů poskytuje komplexní pohled na koncept dobra a jeho interpretace v různých kontextech.

prostřednictvím Sokrata říká, že „*dobro je ještě cennější*“ (Platón, dle Reeve 2004: 508d–e).

Na rozdíl od Platóna se Aristoteles o formách dobra kriticky zmiňuje několikrát v obou svých hlavních dochovaných etických dílech, *Eudaimonia* a *Nicomachean Ethics* (český *Nikomachova etika*). Hlavní myšlenka, se kterou Aristoteles přichází, je, že se ptáme, co je pro člověka *dobré*, a to nejen proto, že chceme získat vědění, ale proto, že můžeme lépe dosáhnout svého *dobra*, pokud plněji porozumíme tomu, co je to *dobro* (Aristoteles, dle Kraut 2001). Při kladení této otázky – „Co je *dobro*?“ – Aristoteles nehledá seznam předmětů, které jsou *dobré*. Aristotelovo hledání *dobra* je hledáním tzv. *nejvyššího dobra* a předpokládá, že *nejvyšší dobro*, ať už se ukáže být jakékoli, má tři vlastnosti: je žádoucí samo o sobě, není žádoucí pro nějaké jiné *dobro* a všechna ostatní *dobra* jsou žádoucí kvůli němu (Aristoteles, dle Kraut 2001). Aristoteles se domnívá, že termíny „*eudaimonia*“ (z gr. – „štěstí“) a „*eu zên*“ (z gr. – „dobře žít“) označují takový cíl. Řecký výraz „*eudaimon*“ má dvě části: „*eu*“ znamená „dobro“ a „*daimon*“ znamená „božství“ nebo „duch“ (Aristoteles, dle Kraut 2001). Být *eudaimon* tedy znamená žít tak, aby vám Bůh byl nakloněn. Aristoteles se však této etymologii ve svých etických spisech nikdy nevěnoval a nezdá se, že by měla na jeho myšlení větší vliv. Slovo „*eudaimon*“ považuje za pouhou náhražku slova „*eu zên*“, („dobře žít“) (Aristoteles, dle Kraut 2001). To znamená, že se nikdo nesnaží žít dobře kvůli nějakému dalšímu cíli; naopak, být „*eudaimon*“ je nejvyšším cílem a všechny podřízené cíle – zdraví, bohatství a další podobné zdroje – jsou hledány proto, že přispívají k blahobytu, nikoli proto, že o ně jde.

Další důležitá studie *dobra*, pravdy a krásy nacházíme u Immanuela Kanta, zejména v souvislosti s jeho *Kritikou praktického rozumu*. Kantova analýza začíná myšlenkou, že jedinou dobrou věcí bez výhrad je „*dobrá vůle*“ (Kant, dle Robert, Cureton 2004). Zatímco věty „on je dobrosrdečný“, „ona je dobromyslná“ a „ona to myslí dobře“ jsou běžné, „*dobrá vůle*“, jak o ní

uvažuje Kant, není totožná s žádným z těchto běžných pojmů. Podle Kanta to, co činí dobrého člověka dobrým, je jeho vlastnictví vůle, která je určitým způsobem „determinována“ nebo se rozhoduje na základě jakýchkoli základních morálních principů (Kant, dle Robert, Cureton 2004).

Je však také důležité si uvědomit, že vnímání toho, co je vlastně *dobrý život* – se v průběhu času měnilo. MacIntyre poznamenává, že v heroických společnostech byl charakter do značné míry vnímán jako produkt společenské role člověka a ctnosti_byly ty vlastnosti, které mu umožňovaly tuto roli plnit (MacIntyre 2007: 185). Později křesťanské společnosti chápaly ctnosti, jako je pokora a pokání, jako důležité pro dosažení větší blízkosti k Bohu. Ve viktoriánské době byla zdůrazňována citová zdrženlivost a rozvážnost (Gaskarth 2011: 399). Naproti tomu vyjadřování emocí je dnes obecně považováno za pozitivní pro osobní růst.

Dalším filozofem, který výrazně přispěl k filozofii života, je Friedrich Nietzsche. Své vlastní představy o *dobru* a *zlu*, jejich původu a podstatě vyložil ve svých pozdějších dílech – *Mimo dobro a zlo. Předmluva k filozofii budoucnosti* a *Ke genealogii morálky*. Nietzsche se neřídí stereotypní filosofickou strategií odvozování hodnotících soudů z jednoho nebo několika málo základních principů. Hlavní argument Friedricha Nietzscheho je, že morálka – systém, do kterého organizujeme náš svět, abychom identifikovali, pojmenovali a kategorizovali všechny možné činy, které bychom mohli udělat, jako *dobré* nebo *zlé* – je nejen prostě nesprávná, ale ve skutečnosti už v našem světě nemá žádný užitečný účel. Naznačuje, že všechny tyto pojmy, které považujeme za přirozenou součást světa, nejsou ve skutečnosti použitelné pro svět, jak jej nacházíme (Nietzsche, dle Mathewes 2021). Nejblíže k systematickému uspořádání svých hodnotových tvrzení má Nietzsche v důrazu na důležitost moci (Leiter 2004). V úvodu pozdního díla *Antikrist* se objevuje: „Co je dobré? – Všechno, co v člověku zvyšuje cit moci, vůli k moci, moc samotnou.

Co je špatné? – Všechno, co pochází ze slabosti.

Co je štěstí? – Cítit, že moc vzrůstá – že překonáváme překážku.

Nikoli spokojenost, nýbrž více moci; nikoli mír vůbec, nýbrž válku; nikoli ctnost, nýbrž zdatnost“ (Nietzsche 1931: 42–43). Tvrzení tohoto druhu jsou běžně považované za jednu z Nietzscheho ústředních myšlenek a jsou spojované s „doktrínou vůle k moci“ (Leiter 2004). Zdá se, že tato doktrína zahrnuje návrh, že tvorové jako my (nebo širěji: veškerý život) usilují o zvýšení své moci – a že tato skutečnost znamená, že zvýšená moc je pro nás (nebo pro všechno) *dobrá* (Anderson 2017). Nietzsche poukazuje na to, že aplikovatelnost morálních hodnot na člověka je pošetilost nebo prázdná hra, protože aby morálka, univerzální pravidlo, byla užitečná, musí mít lidstvo také univerzální cíl. Takový účel však neexistuje, domnívá se německý filozof (Leiter 2004). Takže na základě myšlenek Nietzscheho můžeme dojít k závěru, že veškeré naše úvahy o tom, co jsou *dobro a zlo*, jsou jen fikcí, která nám usnadňuje život ve společnosti.

V polovině dvacátého století se však objevili filozofové, kteří šli v kritice absolutní morálky ještě dál: tvrdili, že morálka je nejen závislá na kultuře a době, ale že prostě neexistuje. Tento pohled na morálku se nazývá teorie morálního omylu a v dnešním vědeckém světě je stále populárnější. Australský filozof John Mackie je považován za zakladatele teorie morálního omylu. V roce 1977 vydal knihu s názvem *Ethics: Inventing Right and Wrong* (*Etika: vynalézání dobra a zla*), kterou zahájil tvrzením, že neexistují žádné objektivní hodnoty a že filosofové musí *dobro* spíše vynalézat, než aby ho objevovali jako již existující ve světě (Mackie 1977: 4). Mackie rozlišuje mezi tím, co nazývá morálními názory prvního řádu, a morálními názory druhého řádu. Vychází z toho, že morální názory prvního řádu obsahují všechna naše přesvědčení o *dobru, zlu, správnosti a nesprávnosti*. Jak říká Mackie, přijetí určitého morálního názoru prvního řádu, například že trestat nevinné je špatné, zahrnuje „zaujmutí určitého praktického, normativního postoje“ (Mackie 1977: 16). Morální názory druhého řádu se naproti tomu týkají „statusu morálních hodnot a morálního hodnocení, toho, kam a jak zapadají do světa“ (Mackie 1977: 16). Tvrdí, že lze popírat pravdivost

morálních hodnot jako tvrzení druhého řádu a zároveň nadále zastávat velmi silné morální názory prvního řádu.

Závěrem lze říci, že konstruktivistické pojetí norem se významně překrývá s historickým pojetím *dobra* v dějinách filozofie. Obě perspektivy zdůrazňují relativitu a proměnlivost normativních hodnot v závislosti na kultuře, době a subjektivním vnímání. Konstruktivistický přístup k normám tvrdí, že morálka a hodnoty jsou konstruovány společností a jednotlivci na základě sociálních, kulturních a psychologických faktorů. Podobně historické pojetí *dobra* v dějinách filozofie ukazuje, že chápání toho, co je *dobré*, se měnilo a vyvíjelo se v průběhu času a mezi různými filozofickými školami. Filozofové jako Platón, Aristoteles, Kant a Nietzsche představovali různé teorie o povaze *dobra*, které byly ovlivněny jejich historickým kontextem a osobními přesvědčeními. Oba přístupy podporují myšlenku, že naše chápání *dobra* a morálky je omezené a podléhá subjektivnímu vnímání a kulturnímu kontextu. Než se zamyslíme nad konceptem *Dobro* v mezinárodních vztazích, je důležité ho jasněji definovat. Na základě výše uvedené analýzy dat můžeme pojem *dobro* charakterizovat jako nejobecnější hodnotící pojem označující pozitivní aspekt lidské činnosti, charakterizovaný pozitivními morálními hodnotami (ctnost, upřímnost, spravedlnost, mravnost, zbožnost, touha pomáhat). Taktéž pojem *dobro* může být odrazem vyšší moci v osobě Boha, který je hlavním představitelem a zdrojem *dobra*. Pojem *dobro* se vztahuje na vše, co odpovídá morálce, spojuje se s pojmy jako štěstí, láska a svoboda. *Dobro* je také vše, co je spojeno s bohatstvím, rozvojem a rozkvětem. Navíc můžeme říct, že *dobro* je opakem *zla*. Pojem *zla* definujeme jako nejobecnější normativní a hodnotící pojem, který označuje jakýkoli morálně negativní aspekt lidské činnosti. *Zlo* zahrnuje negativní lidské stavy a síly, které tyto stavy způsobují. Odkazuje na cokoli, co je lidmi jakkoli negativně hodnoceno nebo odsuzováno.

2. 2. 2 “Dobro” v mezinárodních vztazích

Není snadné pochopit, jak se pojem *dobro* vztahuje k mezinárodním vztahům. Odpovědět na tuto otázku je poněkud obtížné, protože v oblasti mezinárodní

politiky neexistuje prakticky žádná literatura o konceptu *dobra* – neexistují práce, které by systematicky nebo jinak aplikovaly myšlenky etiky ctnosti na mezinárodní oblast. Etika ctnosti se dosud příliš málo zabývala otázkami etiky přesahujícími hranice a jen velmi málo mezinárodních teoretiků se pokusilo etiku ctnosti koncipovat jako osobitý přístup k mezinárodním otázkám (Gaskarth 2011, 2012, Walzer 1973, Frost 2001, Jackson 1995, 2000). Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, autoři se v rámci mezinárodních vztahů zaměřují spíše na širší struktury mezinárodní společnosti než na aktéry, kteří musí interpretovat jejich pravidla a jednat v jejich rámci. Jamie Gaskarth má za to, že důvodem by mohla být skutečnost, že tito autoři se snaží vytvořit obecnou teorii ohledně etického chování v mezinárodních vztazích (Gaskarth 2012: 432). Teoretici anglické školy například – i když považují etiku za ústřední prvek studia světové politiky – mají tendenci analyzovat spíše normativní struktury a společenské faktory a nikdy si nekladli za cíl hodnotit morální vhodnost rozhodnutí státníků (Cochran 2009: 286). Většinou se zaměřovali na vzorce chování podobné pravidlům, které pomáhají konstituovat mezinárodní společnost. Například za zásadní příspěvek k teorii mezinárodních vztahů je považována práce Marvyla Frosta *Constitutive Theory*, kde se Frost pokouší sladit dvě ustálené normy mezinárodních vztahů, a to právo a suverenitu. (Frost 2001). Richard Ned Lebow ve své knize *The Tragic Vision of Politics* zkoumá, zda lze národní bezpečnost zachovat prostřednictvím etické politiky. Tvrdí, že etika je pro národní zájmy skutečně nezbytná (Lebow 2003). Pokud jde o konstruktivistickou teorii, vzhledem k jejímu původu ve strukturalistickém a poststrukturalistickém myšlení není překvapivé, že i zde vidíme důraz na etické struktury spíše než na individuální morální jednání. Zkoumání pouze širších etických struktur, jako jsou normy, pravděpodobně zahrnuje vynechání důležitých aspektů toho, jak jednotliví aktéři v rámci mezinárodní společnosti vnímají sami sebe, své role a svá rozhodnutí, a tedy jak tito jednotlivci v průběhu času vytvářejí, přetvářejí a mění instituce globální politiky (Gaskarth 2012: 433). Naše chápání těchto sociálních struktur je proto neúplné. Plnějš

pochopení fungování mezinárodní společnosti vyžaduje, abychom věnovali pozornost jednotlivcům jako morálním činitelům a začali uznávat jejich roli při vytváření a konstituování sociálních praktik.

Když se vrátíme k Aristotelovi, mají podle něj ctnosti v mezinárodních vztazích sloužit k dosažení dobrých důsledků. Státník se musí pravidelně rozhodovat, kdy při vyjednávání ustoupit a kdy si stát za svým; kdy kritizovat jiné režimy soukromě a kdy veřejně; kdy se zapojit do válečných akcí a kdy do diplomacie (Aristoteles, dle Miller 1998). Peter Koller (2009) vypracoval podle Aristotela užitečnou typologii různých forem dobrých vlastností v rámci mezinárodní společnosti. Některé vlastnosti mají intelektuální funkci, jejich cílem je dosáhnout správných znalostí a technických schopností, aby bylo možné v rámci praxe dobře jednat, tj. pečlivost, trpělivost, skromnost v oblasti diplomacie. Intelektuální ctnosti upřednostňují především jednotlivce – nebo skupinu, kterou reprezentují. Jinými slovy, samy o sobě neznamení přijetí hodnot společnosti jako celku (Koller 2007: 32). Ty druhé mají výrazněji morální charakter a jsou popisovány jako „chování, které se zdá být žádoucí z obecného a nestranného hlediska“; např. spravedlnost, dobromyslnost nebo čestnost (Koller 2007: 33). Morální ctnosti podporují prospěch společnosti jako celku. Proto vyžadují větší míru kamarádství mezi účastníky. Kromě toho Robert Jackson tvrdí, že v průběhu času ve světové politice vznikla vlastní specifická etika, tzv. „etika státnictví“, kterou považuje za základní rámec etického chápání mezinárodních vztahů (2000: 21). Tuto myšlenku podporuje i nedávná práce Richarda Neda Lebowa o budování kulturní teorie mezinárodních vztahů (*A Cultural Theory of International Relations*, 2008). Autor poznamenává, že kultura a ideologie mohou udělat více než může nabídnout racionalistické chování, neboť poskytují lidem smysl, řád a předvídatelnost jejich života (Ned Lebow 2008: 16). Kultura je jedinečný fenomén v lidských dějinách, který organizuje vztahy mezi jednotlivci a skupinami, idejemi a identitami. Jeho kulturní teorie považuje projevy ctností za klíčový motiv chování aktérů světové politiky od starověku až po současnost.

Když se však podíváme na literaturu o etice zahraniční politiky, zjistíme, že podobně jako většina etických debat v jiných oblastech lidské činnosti má i zde tendenci rozdělení na ty, kteří chtějí zdůrazňovat pravidla, a ty, kteří chtějí zdůrazňovat důsledky (Gaskarth 2011: 395). Někteří teoretici považují etiku za soubor univerzálních zákonů nebo norem, které by měly být dodržovány. Například Immanuel Kant navrhl, že bychom měli jednat tak, abychom své činy mohli vnímat jako univerzální zákony (Kant, dle Korsgaard 1998: 10). To znamená, že pokud je určitá činnost v jedné situaci považována za špatnou, měla by být považována za špatnou i v podobných situacích v budoucnosti. Nicméně existují i jiné přístupy k definování etických pravidel pro mezinárodní vztahy. Někteří teoretici se snaží formulovat pravidla nebo normy na základě specifických kontextů a zákonů. Jejich cílem je vytvořit obecnou představu o etice v mezinárodních vztazích (Gaskarth 2011: 395). Například Mervyn Frost navrhuje konstitutivní teorii etiky v mezinárodních vztazích a ukazuje, jak jsou určité normy ve světové politice obecně přijímány. Když mluví o jednotlivci, Frost se zaměřuje na to, jak je jednatel konstituován státem, resp. jak jsou jednotlivé státy konstituovány společnostmi států. To ho vždy odvádí od analýzy jednatelce ke společenským normám, které konstituují státní systém (a tedy i jednotlivé jednotky v něm) (Frost 1998: 137–139). Z tohoto důvodu je studium jedince jako morálního agenta zásadní součástí analýzy zahraniční politiky. V prostředí, v němž se zahraniční politici pohybují, není možné omezit rozhodování na prosté dodržování pravidel (Gaskarth 2011: 395).

Z výše uvedeného textu vyplývá, že definice a systematická aplikace konceptu *dobra* v mezinárodních vztazích je obtížná. Existuje nedostatek literatury a prací, které by se touto problematikou zabývaly, přičemž většina teoretiků se zaměřuje na analýzu širších struktur mezinárodní společnosti namísto zkoumání individuálních aktérů a jejich morálního rozhodování. Mým přístupem v rámci této práce je zkoumat normy a etické chování v mezinárodních vztazích s důrazem na roli politiků, konkrétně prezidentů, jako státníků. Věřím, že porozumění tomu, jak prezidenti vnímají a interpretují

pojem *dobro*, je klíčové pro plnější pochopení jejich rozhodovacích procesů a konstituování mezinárodní společnosti. Zkoumání individuálního morálního jednání a role prezidentů při utváření a měnění mezinárodních institucí je nezbytné pro hlubší pochopení fungování mezinárodního systému.

V rámci mé diplomové práce se zaměřím na analýzu rétorické války mezi prezidenty USA a Ruska a jejich vyjádření a interpretaci konceptu *dobra* v mezinárodních vztazích ve vztahu k Evropě prostřednictvím veřejných projevů. Tímto přístupem se snažím přispět k diskuzi o etických aspektech mezinárodní politiky a poskytnout nové perspektivy na roli jednotlivců, konkrétně prezidentů, ve formování mezinárodního prostředí. Metodologicky se opřu o kvalitativní analýzu veřejných projevů a prohlášení prezidentů USA a Ruska, které se týkají mezinárodních vztahů a konceptu *dobra*. Budu se zaměřovat na identifikaci klíčových retorických prvků, které prezidenti používají při vyjádření svých názorů a interpretací konceptu *dobra*. Dále provedu komparativní analýzu, která umožní porovnání a konfrontaci jejich postojů a přístupů.

2. 3 ROZSAH A VÝZNAM DISKURZU: JAK, PROČ A KDY PŘESAHUJE RÁMEC JEDNOTLIVCE

V šedesátých letech minulého století získal pojem „diskurz“ nový filozofický a teoretický význam. Nizozemský lingvista a jeden z průkopníků teorie analýzy diskurzu, Teun van Dijk (1998), se snažil poskytnout srozumitelné shrnutí teoretického pojetí diskurzu. Podle něj diskurz zahrnuje otázky jak, proč a kdy a přesahuje rámec osoby, která jazyk používá. Diskurz je založen na komunikační události, která bere v úvahu skutečnost, že když lidé používají jazyk k vyjádření svých myšlenek, přesvědčení nebo emocí, děje se tak v rámci sociálního kontextu (van Dijk 1998: 2). Analýza diskurzu se zaměřuje na tři hlavní dimenze, a to užívání jazyka, sdělování přesvědčení a interakce v sociálních situacích.

V 90. letech 20. století se začaly objevovat kritické přístupy k analýze diskurzu se založením časopisu *Discourse and Society* a vznikem různých zásadních knih o kritické analýze diskurzu (Critical discourse analysis, CDA), jako jsou *Language and Power* (Fairclough 2001), *Power and Ideology* (Wodak 1989). Hlavní tezí kritické analýzy diskurzu je, že diskurz není aspektem společnosti, ale sociální praxí, která konstruuje realitu. Fairclough (1992), který je považován za hlavního zakladatele CDA, zdůrazňuje roli diskurzu ve společnosti. CDA vychází z přesvědčení, že diskurz není pouze prostředkem vyjadřování či reflexe reality, ale také prostředkem vytváření či vnucování určitého souboru předpokladů a přesvědčení, určité ideologie. V této práci se zabývám analýzou diskurzů prezidentů a jejich strategií vytváření a vnucování reality prostřednictvím mluveného slova v kontextu konceptu *dobra* v mezinárodních vztazích. Zaměřuji se na politiky typu prezidentů, kteří disponují významnou mocí ovlivňovat a utvářet realitu jak uvnitř svých států, tak i na mezinárodní úrovni. Práce se zaměřuje na retoriku a strategie diskurzivní manipulace, které slouží k formování veřejného mínění, posilování politického postavení prezidentů a prosazování určitých ideologií a přesvědčení.

Podle teoretiků kritické diskurzivní analýzy, „jazyk sám o sobě není považován za mocný, ale získává moc prostřednictvím způsobu, jakým ho lidé používají“ (Weiss, Wodak 2003: 14). Diskurzivní praktiky se zajímají zejména o zneužívání moci, dominanci, hegemonii, manipulaci a vytváření a udržování ideologií, které slouží mocným skupinám/jednotlivcům. CDA se snaží poukázat na znaky nadvlády a zneužívání moci s cílem odhalit skryté záměry určitých vlivných jedinců nebo elitních skupin (van Dijk 1993: 132). Hlavním cílem CDA je odhalit mocenské vztahy a projevy moci v jazykových projevech používaných v mezinárodní politice, tj. zvýšit jazykové povědomí lidí, zlepšit jejich schopnost hodnotit politické projevy a používání jazyka politiků a být kritičtí ke stále rozšířenějšímu zasahování politického diskurzu do moderního života (Xin 2002: 38). Tímto způsobem otevřeně přiznávají, že jejich výzkum je sociálně-politicky motivovaný, a tím se liší od ostatních akademicky orientovaných analytiků diskurzu. Proto se CDA zaměřuje na diskurzivní praktiky, které konstruují reprezentace světa, sociálních aktérů a sociálních vztahů (včetně moci), a také na roli, kterou hrají při prosazování zájmů určitých sociálních skupin.

Jedním z průkopnických přístupů, který bral kognici (poznávání světa i sebe samého) vážně v úvahu a navrhoval uvažovat o kognici jako o rozhraní mezi diskurzem a společností, je sociálně-kognitivní přístup (The Social Cognitive Theory, SKT), který vyvinul Van Dijk. V SKT jsou hodnoty definovány jako „sdílené mentální objekty sociálního poznání“, které se nacházejí v sociální paměti (Van Dijk 1998: 74). Tento pohled naznačuje, že bez ohledu na svou mentální realitu jsou hodnoty v podstatě sociálně konstruované. Van Dijk (1998: 286) poznamenává, že hodnoty určují, co je dovoleno nebo zakázáno, a cíle, o které mají jednotlivci i společnosti usilovat. V diskurzech se tato ideologická polarizace projevuje jako důraz na „naše“ dobré věci a „jejich“ špatné věci, často s nedostatečným důrazem na „naše“ špatné věci a „jejich“ dobré věci (Van Dijk, 1998: 67–69). Pozitivní hodnoty jsou často využívány „námi“ jako základ pro legitimizaci našich vlastních zájmů, cílů nebo aktivit.

To vede k dalšímu důsledku, že začlenění stejných zdánlivě univerzálních hodnot různými skupinami může znamenat odlišnou konceptualizaci těchto hodnot, což Van Dijk (1998: 76) označuje jako „překlad“ hodnot do složek ideologických přesvědčení. Mým cílem je prostřednictvím analýzy rétorické války mezi prezidenty USA a Ruska odhalit, jak jsou hodnoty využívány, jak se promítají do diskurzů a jakým způsobem ovlivňují vnímání a interpretaci mezinárodních vztahů. Tím přispívám k hlubšímu porozumění vztahu mezi hodnotami, diskurzem a mocí v kontextu mezinárodní politiky.

Je důležité poznamenat, že definice a používání pojmu „diskurz“ se v různých přístupech značně liší. V tradiční lingvistice a sociální psychologii se diskurz často používá jako mikrokoncept, například jako způsob analýzy struktury každodenních rozhovorů mezi lidmi v různých situacích (rodinných, pracovních atd.). Naproti tomu diskurz je v sociálním výzkumu (včetně interdisciplinárních přístupů v lingvistice a sociální psychologii) široce používán jako makrokoncept k analýze toho, jak jazyk omezuje a zároveň konstruuje sociální procesy; tj. jak jazyk omezuje volby činitelů a jak zásadněji generuje činitele a sociální procesy. Tento koncept je spojován především s Foucaultem (1972). Ve své práci se zabývám pouze sociálně konstruktivistickým přístupem k analýze diskurzu, proto se soustředím na druhý typ přístupu, což je diskurz jako makrokoncept. Tato práce se zaměřuje na analýzu diskurzů prezidentů USA a Ruska a jejich vliv na mezinárodní politiku. Používám sociálně konstruktivistický přístup k zkoumání, jak jazyk a diskurzové praktiky ovlivňují utváření hodnot, ideologií a vnímání mezinárodních vztahů. Analyzuji konkrétní diskurzivní prvky, rétorické strategie a manipulativní taktiky prezidentů, které slouží k posílení jejich politického postavení a prosazování určitých ideologií. Zajímá mě, jak jejich diskurz ovlivňuje vnímání konceptu "dobro" v mezinárodních vztazích a jak se to projevuje v jejich politických postojích a rozhodnutích.

2.3 Nástroje v CDA

Diskurzivní analýza se často používá k vyjádření hodnot aktérů mezinárodních vztahů. Pro účely své práce považuji za nejvhodnější

prostředky metafory a proximizaci tvrzení. Níže bych chtěla tyto prostředky popsat, uvést několik příkladů z mezinárodních vztahů a vysvětlit, proč jsou důležité pro dosažení výzkumného cíle mé práce.

2. 3. 1 Metafora

V rámci mé analýzy se zaměřuji na výzkum využití metaforického jazyka ve vzájemných komunikacích mezi prezidenty USA a Ruska a jeho vliv na koncept „dobro“ v mezinárodních vztazích. Metafora je druh přirovnání, které přenáší význam z jedné oblasti na druhou a umožňuje nám popisovat a interpretovat svět pomocí obrazů a symbolů. Metafory jsou důležitým nástrojem pro mezinárodní vztahy, které mohou být užitečné pro vysvětlení složitých konceptů a procesů jednoduššími a srozumitelnějšími termíny, které se promítají do našeho jazyka a chápání světa. Použití metafor může zjednodušit komunikaci mezi různými zeměmi, kulturami a jazyky a může pomoci jednotlivcům a státům lépe si představit situace a perspektivy druhých, což může zvyšovat empatii a porozumění mezi různými stranami. Metafory propojují různé oblasti lidské činnosti a v politické komunikaci umožňují politikům rámovat způsob chápání politických otázek tím, že eliminují alternativní úhly pohledu (Charteris-Black 2005: 32). Metafory jsou účinné, protože využívají způsoby myšlení na základě analogie (Charteris-Black, 2005: 321). V mém výzkumu se zaměřuji na koncepty zdrojových a cílových domén, které jsou klíčovými pojmy v analýze metaforického jazyka. Analyzuji, jak prezidenty USA a Ruska využívají tyto koncepty ve svých rétorických projevech a veřejných prohlášeních týkajících se mezinárodních vztahů. Konkrétně se zabývám identifikací a interpretací metaforických výrazů, které přiřazují k pojmu „dobro“ zdrojové a cílové domény. Mé zkoumání se zaměřuje na to, jak tyto prezidenty formují a používají metaforický jazyk k posílení svých politických pozic a prosazování specifických ideologií a přesvědčení v kontextu mezinárodních vztahů. Zdrojové domény (source domains) jsou oblasti lidské zkušenosti, z nichž se berou metaforické výrazy a obrazy. Jsou to oblasti, které jsou konkrétní a

známé, jako například fyzické objekty, přírodní jevy nebo lidské činnosti. Příkladem zdrojových metafor v mezinárodních vztazích je pojem „hra velmoci“, tj. mezinárodní vztahy jsou vnímány jako hra, v níž se každý hráč snaží porazit ostatní hráče. Dalším příkladem je pojem „boj o moc“ – mezinárodní vztahy jsou vnímány jako neustálý boj mezi státy o moc a vliv. Cílové domény (target domains) jsou často abstraktní a neznámé. Tyto oblasti jsou popisovány pomocí metafor z odlišných zdrojových domén, které umožňují popisovat neznámé oblasti s využitím známých obrazů a výrazů. Cílové domény jsou důležité v politické komunikaci, protože použití určitých metafor může ovlivnit, jak lidé chápou politické otázky a rozhodují o nich. Cílové metafory popisují konkrétní cíle, kterých by měly mezinárodní vztahy dosáhnout. Například pojem „zlatý standard“ se používá k popisu ideálu finanční stability a koordinace mezi zeměmi; pojem „válka proti terorismu“ – metafora, která byla použita po teroristických útocích 11. září 2001 a popisuje úsilí bojovat proti terorismu po celém světě nebo pojem „klimatická krize“ – metafora, která se používá k popisu současného stavu globálního oteplování a naléhavosti potřeby přijmout opatření k ochraně klimatu a životního prostředí. Cílové metafory jsou často sporné a mohou být interpretovány různými způsoby. Nicméně mohou sloužit jako užitečný nástroj pro formulování politických cílů a strategií v mezinárodních vztazích. Například je možné zkoumat, jak se tyto metafory proměňují nebo se opakují v různých kontextech. Například pokud prezident v jednom projevu hovoří o „světle“ jako symbolu svobody a demokracie, a v jiném projevu používá metaforu „temnoty“ jako symbolu hrozeb a konfliktu, můžeme se zaměřit na interpretaci těchto metafor a jejich vztahu k jejich politickým cílům a strategiím. Analýza metafor v různých kontextech nám umožňuje lépe porozumět jejich interpretaci a jejich vztahu k politickým cílům a strategiím politiků, jako jsou prezidenti USA a Ruska v případě daného výzkumu. Proces analýzy zahrnuje identifikaci metaforických výrazů, analýzu zdrojových a cílových domén, interpretaci významu metafor a jejich vztahu k politickým cílům prezidentů. Dále se zkoumá, jak tyto metafory ovlivňují

vnímání mezinárodních vztahů a jak se promítají do politických postojů a rozhodnutí prezidentů USA a Ruska. Cílem je lépe porozumět, jak metaforický jazyk přispívá k rétorické válce mezi prezidenty a jak ovlivňuje jejich vnímání a interpretaci pojmu „dobro“ v mezinárodní politice.

Jonathan Charteris-Black (2004: 20–22) definuje jazykové, pragmatické a kognitivní charakteristiky metafory. Na jazykové úrovni je metafora slovo nebo slovní spojení, které vyvolává sémantické napětí (rozpor mezi původním významem slova nebo konceptu a novým významem, který je vyvolán použitím metafory) reifikací, personifikací nebo depersonalizací. Tyto pojmy popisují různé způsoby, jak se jednotlivci nebo skupiny mohou vnímat a chápat. Reifikace se obecně vztahuje k procesu, při kterém se něco, co není živým organismem, chápe jako samostatná věc. Tento proces může být aplikován na myšlenky, nápady, koncepty nebo objekty. Reifikace může vést k chápání těchto abstraktních pojmů jako reálných a nezávislých na okolním světě. Například koncept mezinárodní společnosti lze považovat za formu reifikace v mezinárodních vztazích. To může vést k předpokladu, že mezinárodní společnost je jednotným a homogenním společenstvím se sdílenými hodnotami, normami a zájmy. Nebezpečí reifikace mezinárodní společnosti spočívá v tom, že může vést k příliš zjednodušenému a redukcionistickému chápání světa (Adler-Nissen 2013: 190). Může například vést k předpokladu, že mezinárodní společnost je vždy mírumilovná a kooperativní, přičemž se ignoruje možnost konfliktů a konkurence mezi státy a dalšími aktéry. Navíc může vést k předpokladu, že mezinárodní společnost má jediný soubor hodnot a norem, které platí univerzálně, a ignoruje kulturní a historickou rozmanitost různých společností a států. Navíc například Alexander Wendt kritizoval realistickou tradici za to, že považuje anarchii za něco pevného a neproměnlivého (Wendt 1992: 410). Jeho cílem bylo ukázat, že sociální svět není jenom produktem přírodních zákonů. Wendt naznačil, že i když reifikace může být užitečná pro stabilní preference aktérů, je důležité si uvědomit, že to není jediný způsob, jak si vysvětlit svět (Wendt 1999: 316).

Personifikace se týká něčeho, co je neživé, se slovy nebo slovními spojeními, která v jiných kontextech odkazují na něco, co je živé. Znamená přisuzování lidských vlastností neživým objektům, zvířatům nebo konceptům. Jejich strategická kombinace s antitezí umožňuje mluvčímu provádět hodnocení na základě metafyzické oblasti. Zejména střet dobrých a zlých hodnot může být emocionálně silnější a přesvědčivější, je-li reprezentován jako konflikt mezi lidmi (Charteris-Black, 2005: 66). Například když se hovoří o „agresivním Rusku“ nebo „bezpečnostně hledícím Německu“, jsou tyto země personifikovány jako jednotlivé osoby s konkrétními charakteristikami a vlastnostmi. Personifikace může být použití metafory k popisu mezinárodních organizací, jako je OSN, zajímavé. V takovém případě se nejedná o doslovné přisuzování lidských vlastností konkrétní osobě, která danou organizaci reprezentuje, ale o přenos lidských vlastností přímo na samotnou organizaci. Například, když se hovoří o „rozhodujícím hlasování Rady bezpečnosti“ nebo o „přátelském postoji generálního tajemníka“, není záměrem představovat konkrétní osoby, které tyto role zastávají, jako rozhodující či přátelské. Místo toho se tímto způsobem snažíme přenést určité charakteristiky, které jsou typické pro lidi (například rozhodnost nebo přátelskost), na organizaci jako celek. Tím se organizace stává lépe pochopitelnou a snáze se s ní komunikuje. Depersonifikace se týká lidských bytostí pomocí slov nebo frází, které v jiných kontextech odkazují na neživé objekty. Depersonifikace v politickém diskurzu znamená používání jazyka, který zbavuje jednotlivce nebo skupiny jejich lidskosti a redukuje je na neosobní entity bez tváře. Často jde o používání jazyka, který zdůrazňuje byrokratické nebo institucionální procesy, místo aby uznával jednotlivce nebo komunity, jichž se tyto procesy týkají. Depersonalizace může být použita k distancování politiků nebo jiných mluvčích od negativních důsledků jejich politiky nebo činnosti nebo k vytvoření pocitu objektivity či neutrality v diskusi o sporných otázkách. Může však také přispívat k dehumanizující a ponižující politické kultuře, která narušuje empatii a porozumění. Například používání výrazů jako „bezdomovci“, „nezaměstnaní“ nebo „lidé bez dokladů“ může vytvářet pocit

jinakosti a odtažitosti, místo aby uznávalo individuální zkušenosti a výzvy lidí postižených bezdomovectvím, nezaměstnaností nebo absencí legálních dokladů. Stejně tak označování politických rozhodnutí za „neosobní“ nebo „objektivní“ může zastírat dopad na konkrétní osobu těchto rozhodnutí a posilovat představu, že jednotlivci jsou tváří v tvář byrokracii bezmocní.

Pragmatická charakteristika metafory se týká toho, jak metafory ovlivňují komunikaci a interakci mezi lidmi. Metafory nejsou pouze výrazovým prostředkem, ale mají silný vliv na naše myšlení a chování. Mohou nám pomoci pochopit složité koncepty a situace, ale také mohou ovlivňovat naše postoje a přesvědčení. Metafory mohou být použity ke zvýraznění nějakého aspektu, k vyjádření emoce nebo k vytvoření vztahu mezi dvěma odlišnými věcmi. Je důležité si uvědomit, že metafory jsou vždy závislé na kontextu a kultuře, a proto mohou být v různých situacích chápány odlišně. Přesněji řečeno, metafora dosahuje perlokučních účinků, protože nás podněcuje k jednání v souladu s určitými hodnotami nebo pocity (Hart 2010: 128). Politické metafory často využívají srovnání s jinými situacemi nebo oblastmi, aby se podpořila určitá myšlenka nebo názor. Například politický představitel může srovnávat své politické soupeře s nepřátelskou armádou, aby zdůraznil nebezpečí, které představují pro společnost. Tato metafora může být použita k tomu, aby se voliči přesvědčili o nutnosti boje proti politickým soupeřům a posílení vlastní pozice.

Na úrovni kognitivního procesu se metafora projevuje tím, že propojuje rysy či charakteristiky pojmu, kterým se daný jazykový výraz vyjadřuje v původním kontextu, s pojmem, kterým se tento výraz vyjadřuje v jiném kontextu. Stručně řečeno by se dalo říci, že metafory vytvářejí obrazy a představy, které pomáhají lidem lépe pochopit složité politické otázky a souvislosti. Například metafora „náš národ je rodina“ vytváří obraz národa jako jedné velké rodiny, která musí spolupracovat a podporovat se navzájem, aby se dosáhlo společného cíle.

Celkově vzato jsou metafory ideologické a strategické. Strategické metafory jsou metafory, které jsou používány k dosažení určitého cíle, jako například

přesvědčit publikum nebo přimět je k akci. Tyto metafory se často opakují a jsou součástí určitého diskursu, aby se na publikum udělal silnější dojem. Navíc producenti textu mají možnost volby vybrat si určité zdrojové oblasti a jiné ignorovat. Příkladem strategické metafory v mezinárodních vztazích může být metafora „studená válka“, která se používala k popisu napjatých vztahů mezi Západem a Východem během období po druhé světové válce. Tato metafora měla sloužit k podpoře tvrzení, že komunistické země jako Sovětský svaz byly nepřátelské a že by se proti nim mělo bojovat. Ideologické metafory jsou metafory, které odkazují na určitou ideologii, tj. na určitý způsob myšlení, hodnoty a přesvědčení. Tyto metafory se používají k utváření společenských norem a kulturních představ. Ideologické metafory mohou být silné, protože často odkazují na hluboké a silné emocionální vztahy, které lidé mají k určitým konceptům a hodnotám (Fairclough 1989: 119). Jedním z příkladů ideologických metafor v politice a mezinárodních vztazích je metafora „křídla“ (anglicky „wings“), která se používá k popisu levicových a pravicových politických ideologií. Tato metafora vychází z představy, že levicové a pravicové politické strany jsou jako ptáci s levým a pravým křídlem. Levicové strany jsou pak vnímány jako „křídlo“ věnující se sociálním otázkám, jako jsou zdravotní péče, vzdělání, nebo boj proti chudobě a nerovnostem. Naopak pravicové strany jsou vnímány jako „křídlo“ věnující se hospodářským otázkám, jako jsou daňové úlevy, podnikatelské prostředí, nebo omezení vládní regulace. Tato metafora může být užitečná k jednoduchému a rychlému vysvětlení rozdílů mezi levicovými a pravicovými politickými ideologiemi. Nicméně může také být zdrojem kontroverze a kritiky, protože politické spektrum je často mnohem složitější a různorodější, než by naznačovala tato metafora. Dalším příkladem ideologické metafory v mezinárodních vztazích může být metafora „osvobození“ (anglicky „liberation“), která se používala během studené války k popisu amerického angažmá ve světě, zejména v zemích, které byly pod vlivem Sovětského svazu. Tato metafora měla sloužit k podpoře tvrzení, že USA se snaží osvobodit země a národy od komunistického útlaku a přinést jim demokracii a

svobodu. Nicméně mnoho kritiků tvrdilo, že tato metafora byla pouhou zástěrkou pro americkou politiku intervence a vměšování se do zahraničních záležitostí, což mělo mnohdy nepříznivé důsledky pro dané země a jejich obyvatele. V rámci této analýzy je tedy nutné podrobně analyzovat a interpretovat využití metafor prezidenty USA a Ruska ve vzájemné rétorické válce. Důraz je kladen na jejich strategický a ideologický účel a dopad na vnímání a porozumění politickým otázkám v kontextu „dobrého“ v mezinárodních vztazích.

2. 3. 2 Proximizace

Proximizace je podle významného lingvisty Piotra Capa (2006, 2010) jednou z nejúčinnějších pragmaticko-kognitivních strategií při dosahování legitimizace v politickém (intervenčním) diskurzu. Proximizace je používání jazykových prostředků k vytvoření pocitu blízkosti, důvěry a sounáležitosti mezi politikem a voliči. Proximizace se může projevovat různými způsoby. Například politici mohou používat informace o svém osobním životě, rodině, zájmech nebo sportovních aktivitách, aby se zdánlivě přiblížili voličům. Také mohou používat řečnické figury, jako jsou metafory, aby se zdáli srozumitelnější a lidštější. Politici mohou také používat proximizaci k vytvoření pocitu, že jsou ochránci lidí, kteří stojí na stejné straně jako voliči. To mohou udělat například tím, že se budou snažit vyjádřit to, co většina voličů cítí a co si myslí, a že budou hovořit o problémech, které se týkají běžných lidí. Jedním příkladem politika, který využíval strategii důvěry a blízkosti ve svém diskurzu, byl bývalý prezident Spojených států Barack Obama. Ve své kampani při výkonu prezidentského mandátu se často zaměřoval na budování důvěry mezi občany a vládou a také na podporu spolupráce a solidarity mezi různými komunitami v zemi (viz Coe, Reitzes 2010, Capone 2010, McCrisken 2011). Jeden z jeho nejznámějších projevů, ve kterém využil strategii důvěry a blízkosti, byl projev na pohřbu zesnulých v Charlestonu v roce 2015. Během svého projevu Obama hovořil o potřebě jednoty a spolupráce mezi různými rasovými skupinami v USA a vyjádřil

svou důvěru v lidi, kteří se snaží dosáhnout změny (Leith 2015). Proximizace se mimo jiné opírá o schopnost mluvčího prezentovat události na jevišti diskurzu jako ty, které se adresáta přímo dotýkají, obvykle negativním nebo ohrožujícím způsobem. Přesněji řečeno, ideologická a fyzická vzdálenost mezi „námi“ (adresátem) a „jimi“ (jiným/ohroženým) je konstruována jako zmenšující se, což může vyústit ve střet. Blízkost bezprostřední hrozby vyžaduje okamžitou reakci (Cap 2006: 4). Aby tomu mluvčí zabránil, žádá o legitimizaci preventivních akcí (Cap 2010: 120). Jeden příklad by mohl být projev bývalého amerického prezidenta George W. Bushe po útocích z 11. září 2001. Bush použil diskurz, který zdůrazňoval bezprostřední hrozbu terorismu a prezentoval boj proti terorismu jako nezbytnou a naléhavou prioritu pro Spojené státy a svět jako celek. Bush použil frázi „válka proti teroru“ a poukazoval na potřebu bojovat proti teroristickým skupinám jako Al-Káida, aby se zabránilo dalším útokům na Spojené státy a jejich spojence. Bush také zdůrazňoval nutnost ochrany amerických hodnot a svobody před teroristickými hrozbami, což posilovalo pocit jednoty a odhodlání veřejnosti v boji proti terorismu (Bush 2002a). Dalším příkladem by mohl být diskurz bývalého amerického prezidenta Donalda Trumpa během jeho prezidentské kampaně v roce 2016, když hovořil o imigraci. Trump prezentoval imigraci jako bezprostřední hrozbu pro Ameriku a zdůrazňoval potřebu zavedení tvrdých opatření, jako je stavba zdi na hranicích s Mexikem, aby se zabránilo nelegálnímu přistěhovalectví. Trump také tvrdil, že nelegální imigranti z Mexika jsou zodpovědní za trestné činy a obecně ohrožují bezpečnost Ameriky (Trump 2016). Tento diskurz posiloval pocit strachu a nejistoty mezi americkou veřejností ohledně imigrace a vytvářel potřebu tvrdých a nekompromisních opatření proti imigraci.

Piotr Cap (2006) zavedl dva pojmy – Interpersonal Distance and Communication (IDC) a Organizational Distance and Communication (ODS). IDC se týká mezilidských vztahů a komunikace v rámci těchto vztahů. Tento koncept popisuje, jak lidé vnímají vzdálenost a prostor mezi sebou a druhými lidmi a jak tyto faktory ovlivňují způsob jejich komunikace. Podle Capa může

IDC ovlivnit to, jakým způsobem lidé interpretují verbální i neverbální signály od druhých lidí, jak se cítí při interakci s druhými a jak se chovají. ODC naopak může ovlivnit to, jak organizace komunikují s externími subjekty, jak je vnímají a jak s nimi navazují vztahy. V obou případech lze vztahy a komunikaci popsat pomocí různých dimenzí, jako je vzdálenost, intimita, hierarchie, moc, respekt atd. Mimo jiné Piotr Cape definoval 3 aspekty proximizace (Cap 2013: 73–102). První z nich, prostorový aspekt, se týká událostí vyvolaných ODC, které mohou fyzicky ohrozit IDC. Příkladem může být napětí mezi Spojenými státy a Severní Koreou v roce 2017, kdy se Donald Trump a Kim Jong-un zapojili do verbálního konfliktu a hrozili si navzájem. V takové situaci byly prostorové vzdálenosti mezi oběma zeměmi zdůrazňovány a posilovala se představa, že jsou od sebe vzdáleny nejen fyzicky, ale i politicky a kulturně. Druhý aspekt, časový, se zaměřuje na prezentaci událostí jako historicky významných pro adresáta i mluvčího. Příkladem může být debata o dědictví koloniálního období v různých zemích, jako jsou například Spojené státy nebo Velká Británie. Politici mohou prezentovat kolonialismus jako historickou událost, která byla klíčová pro formování moderního státu, a zdůrazňovat její význam pro budoucnost. Zároveň mohou poukazovat na utrpení, které bylo způsobeno kolonialismem a které ovlivňuje společnost dodnes. Tím se vytváří pocit, že minulost a budoucnost jsou úzce propojeny a že je důležité si uvědomit historické kořeny určitých problémů. Dalším příkladem může být použití historických událostí v politickém diskurzu ohledně vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou. Rusko může používat historii jako nástroj pro posílení svého vztahu s Ukrajinou, ale také pro posílení svého vztahu se svými občany a důkaz toho, že jsou důležitou součástí ruské historie. Ukrajina naopak může používat historické události jako prostředek k posílení vlastní identity a posílení vztahu se západními zeměmi. Poslední, axiologický aspekt, zahrnuje střet mezi hodnotami, které vyznávají mluvčí a adresát na jedné straně, a hodnotami, které charakterizují ODC, jejichž jednání negativně ovlivňuje průběh diskuze. Pokud se propast mezi těmito ideologiemi neustále zvětšuje, může to vést ke konfliktu, který

může mít fyzické následky v prostorově-časové dimenzi. Jako je například konflikt mezi Izraelem a Palestinou. V této situaci existuje propast mezi sionistickou ideologií, kterou vyznává Izrael, a palestinským nacionalismem, který je podporován Palestinou. Tyto dvě ideologie mají zcela odlišné představy o spravedlnosti, území a právu na sebeurčení. Tyto rozdíly v ideologiích vedou k neshodám, které mohou mít fyzické následky v podobě teroristických útoků a vojenských konfliktů.

Závěrem lze říci, že analýza proximizace ve vztahu k rétorické válce mezi prezidenty USA a Ruska je důležitá, protože nám umožňuje porozumět jejich komunikační strategii, odhalit manipulaci a propagandu, studovat vztahy mezi zeměmi, předcházet konfliktům a sledovat vliv na veřejné mínění. Proximizace je klíčovým prvkem komunikační strategie politiků a analýza jejího využití nám pomáhá lépe porozumět rétorickým taktikám a emocionálnímu aspektu vztahů mezi zeměmi. Tím můžeme přispět k prevenci a řešení mezinárodních konfliktů a lépe porozumět veřejnému mínění v daném kontextu. V této práci je prováděna analýza proximizace ve vztahu k rétorické válce prezidentů USA a Ruska. Práce se zaměřuje na identifikaci a kategorizaci proximizačních prvků ve vybraných projevech prezidentů. Cílem je porozumět komunikační strategii prezidentů, odhalit manipulaci a propagandu, zkoumat vztahy mezi zeměmi a sledovat vliv na veřejné mínění.

3 DISKURZIVNÍ ANALÝZA A KOMPARACE DISKURZU PREZIDENTŮ USA A RUSKA

Empirická část diplomové práce se zaměřuje na analýzu konceptu „dobra“ v diskurzu prezidentů USA a Ruska od roku 2000. Na základě této analýzy jsem identifikovala čtyři hlavní kategorie, které se v jejich prohlášeních nejčastěji objevují. Tyto kategorie jsou:

Hodnoty: Tato kategorie zahrnuje podkategorie jako „ochrana“, „mír“ a „svoboda“. Výroky týkající se těchto hodnot ukazují, jak prezidenti vnímají a představují „dobro“ v mezinárodních vztazích. Jsou to klíčové aspekty jejich zahraniční politiky a jejich snaha o prosazování těchto hodnot ve světě.

Bezpečnost: Tato kategorie obsahuje podkategorie jako „sankce“, „hrozba“ a „jaderné zbraně“. Prezidenti věnují významnou pozornost otázkám bezpečnosti a reagují na potenciální hrozby, které mohou ohrozit jejich představu „dobrého světa“. Jejich prohlášení v této oblasti odrážejí jejich snahu zajistit bezpečnost své země a mezinárodního společenství.

Vztahy: Tato kategorie zahrnuje slova jako „partner“, „přítel“, „soused“, „kolega“ a „spojenec“. Prezidenti vytvářejí a udržují různé vztahy s jinými státy a organizacemi. Tyto vztahy mají vliv na jejich pojetí „dobra“ a odrážejí jejich strategie spolupráce a diplomacie.

Státy a organizace: Tato kategorie zahrnuje pojmy jako „Ukrajina“, „NATO“ a „EU“. Prezidenti vyjadřují své postoje a přístupy k jednotlivým státům a mezinárodním organizacím. Jejich prohlášení týkající se těchto subjektů odrážejí jejich představu o tom, jak by měly tyto entity přispívat k jejich pojetí „dobrého světa“.

Analýza těchto čtyř hlavních kategorií umožní porozumět, jak prezidenti USA a Ruska vnímají a interpretují koncept „dobra“ v mezinárodních vztazích.

3. 1. Hodnoty

3. 1. 1 Ochrana

Pro prezidenta Ruska je konstrukce „ochrana“ úzce spojena s ochranou ruských občanů a ruskojazyčného obyvatelstva v zahraničí (Putin 2002, 2004, 2008, 2014, 2021, 2023). Zdůrazňuje se poskytování diplomatické a právní

podpory těmto skupinám a obhajoba jejich zájmů. Tento pohled je typický pro ruskou politiku, která se snaží zajistit vliv a ochranu pro ruskou diasporu v zahraničí. Nicméně tato konstrukce je často využívána prezidentem Ruska k legitimizaci vojenských intervencí a zasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí. Například v roce 2014 Rusko anektovalo Krym, což bylo ospravedlněno tvrzením, že se jedná o ochranu ruských občanů a ruskojazyčného obyvatelstva na poloostrově (Putin 2014). Podobně Putinovo zdůrazňování potřeby eliminovat hrozby a ochránit ruské občany se stává záminkou pro jiné vojenské akce, jako je například invaze na Ukrajinu, kterou ospravedlnil ochranou ruských občanů a zájmů ruského světa (Putin 2023). Tímto způsobem se prezident Ruska snaží ospravedlnit agresivní politiku pod zástitou „ochrany“ ruských občanů. Dalším aspektem této konstrukce je důraz na vlastenectví a jednotu ruského národa (Putin 2023). To vytváří dojem, že prezident Ruska jedná ve prospěch všech Rusů a hájí jejich zájmy. Avšak tato rétorika může sloužit jako prostředek k posílení autoritativního režimu a potlačování politické opozice. Zdůrazňování vlastenectví a jednoty může sloužit jako nástroj k omezení svobody projevu a kritiky, což přímo ovlivňuje jeho zahraniční politiku. Například v Rusku dochází k omezování svobody projevu a potlačování politických oponentů, kteří kritizují prezidentskou politiku. Opoziční politik Alexej Navalny byl opakovaně zatčen a odsouzen, a to převážně na základě konstruovaných obvinění. Jeho stoupenci a aktivisté se také potýkají s represivními opatřeními (viz. Faulconbridge 2023).

Prezident Ruska využívá různé jazykové prostředky a metafory, jako je „ochrana“, „eliminace hrozby“ (Putin 2023) nebo „speciální vojenská operace“ (Putin 2023) k legitimizaci ruské politiky a intervencí v Evropě. Tyto konstrukce slouží k posílení ideového rámce a získání podpory pro ochranu ruských zájmů a ruskojazyčného obyvatelstva. Ve výročí prezidenta Ruska je využita i proximizace. Putin se prezentuje jako ochránce a spojenec ruskojazyčného obyvatelstva v pobaltských zemích (Putin 2003) a na Ukrajině (Putin 2023), zdůrazňuje společné zájmy a hodnoty. Také se snaží vyvolávat pocit blízkosti a solidarity s ruským národem prostřednictvím

sdíleného vlastenectví. Tímto způsobem se snaží prezident Ruska posílit důvěru, podporu a sounáležitost ve vztahu k opatřením na ochranu ruských zájmů.

Pro prezidenty Spojených států má ochrana za cíl především zajištění bezpečnosti amerických občanů, spojenců a přátel, a to v souvislosti s aktuálními hrozbami 21. století, jako je terorismus, rozvoj zbraní hromadného ničení a potenciální konflikty ohrožující mír a stabilitu (Clinton 2000, Bush 2001). Nicméně se zdá, že tato interpretace ochrany se zaměřuje převážně na vojenské aspekty a použití síly, což lze částečně vysvětlit událostmi 11. září 2001, které měly hluboký dopad na vnímání bezpečnosti USA. Například diskurz prezidentů USA se často soustředí na potřebu vybudovat účinný protiraketový systém a přizpůsobit jaderné síly současným potřebám (Bush 2001). To naznačuje, že ochrana je chápána jako zajištění bezpečnosti prostřednictvím vojenských opatření. Vzhledem k ruské invazi na Ukrajinu prezident Biden zdůrazňuje ochranu amerických podniků a spotřebitelů. To zahrnuje uplatňování sankcí na ruskou ekonomiku a využívání všech dostupných nástrojů k ochraně amerických zájmů (Biden 2022). Toto může vést k vnímání ochrany jako prostředku k prosazování vlastních politických a ekonomických cílů. Zdá se, že ochrana amerických podniků a spotřebitelů je prioritou, ačkoli by měla být primárně založena na lidských právech, míru a stabilitě. Diskurzivní analýza metaforických prostředků ukazuje, že „ochrana“ je prezentována především jako strategie pro zajištění bezpečnosti vlastních občanů, spojenců a přátel. Zdrojové metafory, jako „teroristé s bombami“ (Bush 2001) nebo „tyrani v darebáckých zemích“ (Bush 2001) vytvářejí obraz nepřátelských sil, proti nimž je nutné nasadit protiraketovou obranu a transformovat armádu. Což je míněno jako reakce na potenciální hrozbu a obranné opatření, nikoli jako agresivní útok. Cílem je tedy bránit se případným nebezpečím a zajistit bezpečnost. Metaforické konstrukce podporují strategické a ideologické cíle, představující USA jako mírotvorce a zároveň podnikající kroky k ochraně svých ekonomických subjektů. Diskurz „ochrana“ je spojován s vojenským řešením a ochranou vlastních zájmů v

kontextu mezinárodních vztahů v Evropě. Formulace jako „náš národ“ (Bush 2001), „naše vlastní občany, spojence a přátele“ (Bush 2001) a „zajistili, že bolestivé sankce budou zaměřeny na ruskou ekonomiku“ (Biden 2022) posilují vnímání společného zájmu a potřeby ochrany pro americké občany. Tímto způsobem se prezidenti USA snaží vytvořit dojem solidarity, vzájemnosti a angažovanosti ve prospěch vlastních občanů, spojenců nebo podniků. Rovněž se poukazuje na rozsah a globální dopady situace, což posiluje vnímání vzájemného propojení a potřeby ochrany na mezinárodní úrovni.

Celkově lze konstatovat, že prezident Ruska a prezidenti Spojených států přistupují k ochraně se svými vlastními prioritami a prostředky. Prezident Ruska zdůrazňuje ochranu ruských občanů a ruskojazyčného obyvatelstva v zahraničí a využívá agresivnější rétoriku, často spojenou s vojenskými intervencemi. To je patrné z jeho výroků, které zdůrazňují potřebu eliminovat hrozby, nasadit vojenskou sílu a bránit ruské zájmy v zahraničí. V porovnání s tím prezidenti Spojených států se zaměřují na bezpečnost amerických občanů, spojenců a přátel, přičemž klíčovým prvkem je vojenské zabezpečení a ekonomické sankce. Navíc je možné interpretovat, že Rusko posouvá svou ochranu za hranice svého stávajícího území prostřednictvím podpory a zásahů ve prospěch ruského obyvatelstva v zahraničí. Naopak USA se více zaměřují na ochranu svých spojenců a občanů v rámci stávajících hranic Evropy a na podporu demokratických hodnot a integritu evropských států.

3. 1. 2 Mír

Výroky Vladimíra Putina naznačují jeho snahu prezentovat se jako zastánce míru a politického dialogu v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. Putin zdůrazňuje potřebu obnovení míru prostřednictvím politických prostředků a dialogu (Putin 2014), což je v souladu s mezinárodním jazykem a očekávaními. Vyjadřuje také zájem o respektování obyvatel žijících na jihovýchodě Ukrajiny a obnovení ekonomických vazeb a celkového míru na území Ukrajiny (Putin 2014, 2018). Nicméně Putinovu výzvu k obnově míru

a prosperity na Ukrajině lze interpretovat jako snahu o upevnění ruského vlivu v regionu a zachování kontroly nad Donbasem a celou Ukrajinou. Kritika minské dohody a normandského formátu jako nečestné a neobjektivní může sloužit k ospravedlnění ruských akcí a snaze vykreslit se jako nevinnou stranu (Putin 2023). Tímto Putin usiluje o oslabení mezinárodního tlaku a zahraniční kritiky a o posílení vlastní pozice. Jako příklad může sloužit Putinova argumentace o „separatistickém referendu“ na Krymu v roce 2014, které vedlo k jeho anexi Ruskem. Zatímco Rusko považovalo toto referendum za legitimní a mírové rozhodnutí obyvatel, mezinárodní společenství ho považovalo za nezákonné a v rozporu s mezinárodním právem. Důležité je také brát v úvahu faktory na Ukrajině, jako je ruská anexie Krymu, podpora separatistických sil na východě země a ruská agrese, které významně přispěly ke zhoršení bezpečnostní situace. Prezident Ruska se však ve svých výrocích zpravidla nezmiňuje o těchto faktorech a snaží se představit své úsilí o mír jako legitimní, přičemž odmítá zahraniční kritiku (Putin 2007, 2014, 2021). Tím se snaží vytvořit obraz Ruska jako mírového aktéra ve světových záležitostech a získat podporu mezinárodního společenství.

Výroky prezidentů Ruska obsahují personifikaci, ve které se Spojené státy a Ukrajina zobrazují jako subjekty s určitou rolí ve vztahu k míru. Spojené státy jsou prezentovány jako protivníci míru, zatímco Rusko se prezentuje jako strana, která usiluje o mír (Putin 2018). Naopak teroristické sítě jsou depersonifikovány a zobrazeny jako anonymní hrozba, což snižuje jejich status na bezosobní sílu (Putin 2011). Tyto rétorické strategie pomáhají vybudovat určitý narativ a prezentovat Rusko jako mírového aktéra ve světových záležitostech. Prezident Ruska se snaží vytvořit obraz míru, prosperity a morálních hodnot jak ve vztahu k vlastní straně, tak k celé Ukrajině. Používá spojení jako „obnovit mír politickými prostředky“ (Putin 2014), „mírumilovní lidé“ (Putin 2018) nebo „mír a prosperita na celé Ukrajině“ (2018). Tím se vytváří dojem, že mluvčí nebo jeho strana jsou spojeni s dobrem a přinášejí pozitivní hodnoty, což slouží k získání podpory, důvěry a legitimacy posluchačů jak na mezinárodní, tak na domácí scéně.

Na základě výroků prezidenta USA je patrné, že prezident vnímá mír jako stav harmonie, stability a bezpečnosti, který přispívá k prosperitě a ochraně zájmů zúčastněných stran (Trump 2017, Biden 2022). Pro prezidenta je zachování míru a stability v Evropě klíčové, a to nejen jako důležitý cíl samotného míru, ale také jako prostředek k dosažení „dobrého“ v mezinárodních vztazích (Biden 2022). Tento koncept „dobrého“ zahrnuje ochranu svobody, lidských práv a demokracie, partnerství, a také řešení společných výzev a hrozeb (Bush 2002, Trump 2017, Biden 2023). Avšak často se zdá, že tato ochrana je selektivní a závisí na strategických nebo ekonomických výhodách. Prezident USA George Bush zdůrazňuje úlohu své země při prosazování míru a stability v Evropě, zejména v kontextu historických událostí, jako je druhá světová válka, osvobození koncentračních táborů a boj proti terorismu (Bush 2002, 2006). Existují příklady, kdy USA podporovaly autoritativní režimy nebo zasahovaly do vnitřních záležitostí jiných zemí ve jménu ochrany svých zájmů (například invaze do Iráku v roce 2003). Americká zahraniční politika ne vždy reflektuje skutečnou ochotu prosazovat demokracii a lidská práva, ale spíše slouží jejím selektivním zájmům. Prezident USA se zaměřuje na budování vojenských sil, protiraketových systémů a modernizaci jaderných zbraní (Bush 2001). Tím se posiluje vnímání vojenské síly jako klíčového nástroje pro zajištění bezpečnosti, což může vést k militarizaci mezinárodních vztahů a zvýšenému riziku konfliktu.

V diskurzu prezidentů USA jsou využívány různé jazykové figury, které pomáhají vyjádřit americký pohled na mír v Evropě a jeho strategické a ideologické postoje. Personifikace zahrnuje představu Spojených států jako subjektu, který zachraňuje svobodu, osvobozuje tábory smrti a posiluje demokracie (Bush 2006). Demokracie je personifikována jako silná entita, která se prosazuje ve světě. Depersonifikace se uplatňuje při popisu teroristických sítí, které jsou zobrazovány jako anonymní hrozba a „říše zla“ (Bush 2006), zatímco vůdci těchto sítí jsou cílem likvidace (Bush 2006). Těmito metaforami a figurami se prezident snaží komunikovat své postoje k

míru a bezpečnosti v Evropě, jakož i k mezinárodním vztahům a zahraniční politice Spojených států.

Oba prezidenti, ruský i americký, ve svých výročí zdůrazňují snahu o mír a stabilitu v Evropě. Zatímco prezident Ruska se snaží obnovit mír politickými prostředky a dialogem, jeho motivace může být ovlivněna upevněním ruského vlivu v regionu, což lze vidět například v případě ruské agrese na Ukrajině. Prezident USA vnímá mír jako stav harmonie, stability a bezpečnosti, který přispívá k prosperitě a ochraně zájmů. Avšak americká zahraniční politika často reflektuje selektivní ochotu prosazovat demokracii a lidská práva, a vojenská síla je vnímána jako klíčový nástroj pro zajištění bezpečnosti.

3. 1. 3 Svoboda

Pro prezidenta Ruska je konstrukce „svoboda“ v Evropě ve vztahu k dobru vnímána jako důležitý aspekt. Prezident se vyjadřuje ke svobodě v různých kontextech, jako je svoboda slova, svoboda obchodu a otevřenost mezi zeměmi. V rámci těchto výroků zdůrazňuje prezident potřebu demokracie, svobody a partnerství mezi zeměmi (Putin 2004, Putin 2007, Putin 2014). Avšak ve svých projevech a krocích je Vladimír Putin často kritizován za omezování svobody projevu a porušování lidských práv. Existují obavy ohledně omezení svobody médií a pronásledování opozičních hlasů v Rusku. Tato disproporce mezi slovy a činy vyvolává pochybnosti o skutečném závazku k demokratickým principům a svobodě. V projevech prezidenta je často zřejmá tendence vidět rozdělení a dělící linie mezi Ruskem a Západem (Putin 2007, 2014). Namísto budování společného prostoru a spolupráce zdůrazňuje prezident rozdíly a zdánlivou snahu Západu o dominanci (Putin 2004).

Ve svém diskurzu ruský prezident používá strategické metafory, kdy prezident mluví o „tvrdém postoji ke krizovým situacím“ (Putin 2014) a o nutnosti „přestat stavět zdi a vybudovat společný humanitární prostor, prostor bezpečnosti a ekonomiky“ (Putin 2014). Tato metafora představuje

prezidentův strategický plán a ideologický cíl dosažení společného prostoru pro bezpečnost a hospodářství. Tím je implicitně naznačeno, že vybudování tohoto prostoru by přineslo dobro pro všechny zúčastněné strany. Prezident Ruska také využívá proximizaci ke zdůraznění vzájemné vzdálenosti mezi postojem k svobodě a postojem partnerů. Například ve větě: „To je hlavní problém dnešních mezinárodních vztahů. Naši partneři se nezastavili“ (Putin 2014) – partneři jsou prezentováni jako nepřátelští nebo nerespektující svobodu, což vytváří distanci mezi konceptem svobody a jejich jednáním.

Analýza výroků prezidenta USA naznačuje, že zdůrazňování svobody ve světě slouží jako ideologický rámec pro americkou zahraniční politiku. Svoboda je spojena s hodnotami jako mír, stabilita, volný obchod a ochrana lidských práv (Bush 2001). Tato rétorika představuje Spojené státy jako „ochránce svobody“ a legitimizuje intervence do zahraničních záležitostí jiných zemí (Bush 2006). Po teroristických útocích 11. září 2001 Prezident George W. Bush zdůrazňoval šíření svobody a demokracie jako nástroje v boji proti terorismu. Nicméně existují příklady, kdy americké zapojení do těchto konfliktů nebylo v souladu se svými deklarovanými hodnotami. Invaze do Iráku v roce 2003 byla prováděna na základě podezření o hromadných ničivých zbraních, které se nakonec nepotvrdily. Tato akce byla obklopena kontroverzemi a vzbudila mezinárodní kritiku (Borger 2004, Hinsliff 2005, Corbin 2008, Hirsch 2010). Spolupráce se spojenci a přáteli je klíčovým prvkem v dosahování svobody v Evropě (Bush 2001, Biden 2021). Prezident také zdůrazňuje nutnost vojenské síly a podporu obchodu jako prostředků k udržení svobody a míru (Bush 2001). Důležitost mezinárodních aliancí, jako je NATO, je zmiňována jako prostředek k zajištění stability a obrany svobody (Biden 2021). Tento prezidentův důraz na mezinárodní aliance a spolupráci s přáteli může být vnímán jako způsob, jak posílit vliv a zájmy USA ve světě, spíše než jako opravdová snaha o světový mír a stabilitu. Obavy se mohou objevit ohledně motivace za podporou občanů bojujících za svobodu a demokracii, jestliže to může sloužit k prosazování amerických zájmů nebo podpoře konkrétních politických sil. Tyto obavy vycházejí z analýzy

minulých událostí, včetně kontroverzní invaze do Iráku v roce 2003, která byla provedena na základě nepodložených domněnek o hrozbách hromadného ničení.

Metafory ve vztahu k svobodě a Americe vytvářejí různé obrazy a symboly, které posilují její význam a roli ve světě. Výraz „silná Amerika je nejlepší nadějí pro mír a svobodu na světě“ (Bush 2001) reprezentuje reifikaci, kdy je Amerika personifikována jako subjekt s vlastnostmi síly a schopností přinést naději na mír a svobodu. Personifikace je patrná v prohlášeních jako „Jsme národ, který zachránil svobodu v Evropě, osvobodil tábory smrti“ (Bush 2006), kde je Amerika zobrazena jako aktivní subjekt, který provádí činy a má schopnost zachránit a osvobodit. Naopak depersonifikace se objevuje ve formulacích jako „svobodu vyvážíme každý den“ (Bush 2001) a „volný obchod přináší politickou a osobní svobodu“ (Bush 2001), kde je svoboda chápána jako abstraktní pojem bez konkrétního subjektu. Je zobrazena jako entita, která je aktivně „vyvážena“ nebo „přinášena“. Strategické metafory spojené se svobodou jsou patrné ve výrazech jako „silná ruka prezidentské pravomoci“ (Bush 2001) a „zůstáváme v ofenzivě proti teroristickým sítím“ (Bush 2006). Tyto metafory spojují svobodu s aktivním úsilím a bojem. Zdůrazňují důležitost a nutnost použití síly a strategie pro ochranu svobody. Ideologické metafory se objevují v prohlášeních jako „silná Amerika je nejlepší nadějí pro mír a svobodu na světě“ (Bush 2001). Tato metafora propojuje svobodu s ideou amerického exceptionalismu a nadřazenosti, kde Amerika představuje přední sílu prosazující mír a svobodu ve světě. Metafora „svoboda jako kotva silných aliancí“ (Obama 2013) zdůrazňuje důležitost spolupráce s aliancemi a přáteli jako klíčového prvku v dosahování svobody v Evropě. Další metaforou, kterou prezidenti používají, je cílová metafora „svoboda jako obrana“ (Biden 2022). Prezident zdůrazňuje, že USA stojí po boku občanů, kteří se dožadují svých práv, a podporují přechod k demokracii. Tato metafora vyjadřuje snahu o podporu svobodných hodnot a lidských práv v Evropě. V prohlášení prezidenta Bidena z roku 2022 se hovoří o „základech svobodného světa“ (Biden 2022), což představuje svobodný svět

jako objekt s pevnými základy, které mohou být ohroženy. Tím se svoboda personifikuje jako entita, která musí být bráněna. Použitím výrazů jako „budeme“, „my“ a „jsme“ se vytváří dojem, že Amerika a její spojenci jsou aktivními aktéry v prosazování a ochraně svobody. Tímto způsobem se výrok stává osobnějším a přesvědčivějším. Dále se zdůrazňuje úloha a přínos Ameriky při šíření svobody. Zmíněné dodávání zboží a výrobků, které zlepšují životy lidí, a podpora demokratických práv v jiných zemích slouží jako důkaz angažovanosti a závazku k šíření svobody.

Závěrem lze konstatovat, že prezident Putin přikládá svobodě v Evropě význam ve vztahu k dobru a zdůrazňuje demokracii, svobodu a partnerství mezi zeměmi. Nicméně existují obavy ohledně omezení svobody projevu a porušování lidských práv v Rusku, což vytváří rozpor mezi slovy a činy prezidenta. Prezident USA zdůrazňuje svobodu spojenou s americkými hodnotami a podporuje intervence do zahraničních záležitostí za účelem prosazování svobody a demokracie. Avšak i zde existují obavy, že tato intervence může sloužit k prosazování amerických zájmů nebo podpoře konkrétních politických sil. Příkladem je kontroverzní invaze do Iráku v roce 2003. Závěr analýzy je takový, že oba prezidenti přisuzují význam svobodě v Evropě ve vztahu k dobru, ale jejich přístupy a konkrétní kroky jsou kritizovány a vyvolávají pochybnosti o jejich skutečném závazku k demokratickým principům a svobodě.

3. 2 Bezpečnost

3. 2. 1 Sankce

Prezident Ruska a prezident USA mají odlišné postavení a perspektivy ohledně sankcí. V diskurzu prezidenta Ruska jsou sankce zobrazovány jako nezákonné, nepřiměřené opatření (Putin 2014), které slouží k odvrácení pozornosti od vlastních činů a přenášení odpovědnosti na západní země. Prezident se vyhýbá ospravedlňování zavedení sankcí v souvislosti s ruskou anexí Krymu a agresí na Ukrajině a místo toho klade důraz na to, že sankce jsou selektivní a mají negativní dopad na běžné lidi a ekonomické subjekty.

(Putin 2014, 2018, 2019, 2023). Touto argumentací se snaží prezentovat Rusko jako zemi, která čelí zahraničnímu vměšování a utrpení, což posiluje jednotu a podporu vlády. Prezident Putin tvrdí, že sankce mají omezený účinek a ruská ekonomika se snaží přizpůsobit vnějším tlakům (Putin 2019). Jeho výroky také ukazují, že sankce jsou vnímány jako nepřátelské opatření ze strany západních zemí a že Rusko usiluje o ekonomickou nezávislost (Putin 2014, 2019).

V diskurzu prezidenta Ruska jsou sankce zobrazovány jako „účinný nástroj“ (Putin 2014), který měl strategický úspěch, zatímco v diskurzu prezidenta USA jsou sankce prezentovány jako prostředek k potrestání a odrážení ruské agresivity (Obama 2014, Biden 2022). Putinova agrese je vnímána jako „mistrovská ukázka strategie a síly“ (Obama 2014), což posiluje pojetí Ameriky jako vedoucí země. Oba prezidenti využívají proximizaci ve svých výrociích o sankcích. Prezident Ruska se snaží vytvořit blízkost mezi mluvčím a posluchačem prostřednictvím sdílení zkušeností a dopadu sankcí na skupinu. Prezident USA používá slova spojující mluvčího s posluchačem a jeho spojenci, což vytváří dojem společné aktivity a vedoucí role ve vztahu k sankcím.

Celkově lze vidět, že prezident Ruska se snaží odmítnout a zpochybnit sankce, zatímco prezident USA je obhajuje a zdůrazňuje jejich důležitost pro prosazování zájmů a ochranu mezinárodního pořádku. Tato odlišná perspektiva na sankce má vliv na diplomatické vztahy a dynamiku mezinárodního systému. To vytváří napětí a rivalitu mezi těmito zeměmi a může ovlivnit další politické rozhodnutí a strategie v mezinárodním prostředí. Ruská snaha zpochybnit sankce a obhajoba sankcí ze strany Spojených států přispívá k nejistotě a komplikuje hledání společného jazyka a řešení významných globálních otázek.

3. 2. 2 Hrozba

V souvislosti s konstrukcí „hrozba“ v Evropě existují pro prezidenty Ruska a USA určité podobnosti i rozdíly v jejich přístupu a využití metaforických

strategií. Oba prezidenti používají tuto konstrukci k vyjádření různých hrozeb, kterým čelí jejich země.

V diskurzu ruského prezidenta je hrozba chápána jako konkrétní entita, kterou je třeba překonat a vykoupit prostřednictvím budování nových zbraňových systémů (Putin 2020). Prezident zdůrazňuje terorismus jako hlavní hrozbu a navrhuje mezinárodní a regionální prostředky, jako je OSN, pro její řešení (Putin 2007, Medvědév 2008). Avšak s postupem času se tento prezidentův názor mění a důraz je kladen na ochranu a posílení ruských zájmů a nedodržování slibů ze strany západních zemí ohledně nerozšiřování NATO na východ (Putin 2020). Pro prezidenta se vojenská infrastruktura NATO blížící se k ruským hranicím stává hrozbou, která vyžaduje ruskou reakci (Putin 2020). Tento Putinův názor se projevil například v anexi Krymu v roce 2014 a ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022, tedy podle diskurzu Vladimíra Putina – Speciální vojenskou operací (Putin 2023). Argumentuje, že Rusko je nuceno budovat nové zbraňové systémy jako odpověď na tyto hrozby (Putin 2020). Na druhé straně je „dobro“ představováno jako rozvoj, osvobození a nezávislost zemí od sovětského diktátu. Toto posiluje ideu, že ochrana a posílení vlastních zájmů je nezbytné a spravedlivé (Putin 2020). V diskurzu ruského prezidenta je konstrukce „hrozba“ vnímána jako aktivní subjekt, který vyžaduje reakci a vykoupení. Současně se objevuje depersonifikace, která z hrozby abstrahuje osobní prvky. Strategické metafory jako označení NATO jako „politicko-vojenského bloku“ (Putin 2007) a zmínka o expanzi vojenské infrastruktury směrem k ruským hranicím (Putin 2007) slouží ke zdůraznění existující hrozby. Odkazy na přiblížení se vojenské infrastruktury NATO k ruským hranicím a nedodržení smlouvy vytvářejí dojem naléhavosti a nutnosti reakce na vnímanou hrozbu (Putin 2007, 2020). Tyto prvky proximizace posilují spojení mezi vojenskou infrastrukturou a hrozbou a zdůrazňují naléhavost jejich řešení.

Na druhé straně prezident USA spojuje konstrukci „hrozba“ s různými nebezpečími, kterým čelí země, jako jsou teroristické útoky (Bush 2001, 2002), rozvoj zbraní hromadného ničení v nepřátelských zemích (Bush 2001)

a agresí diktátorů (Biden 2022). Je patrné, že konstrukce „hrozba“ je často používána jako prostředek ke zdůvodnění vojenských opatření a intervencí. V tomto kontextu se „dobro“ chápe jako zájmy a hodnoty prezidenta USA, jeho národa, spojenců a přátel. Ochrana je prezentována jako strategie a opatření k minimalizaci hrozeb a zajištění bezpečnosti. Prezident zdůrazňuje potřebu reakce na hrozby a ochranu vlastních občanů, spojenců a přátel prostřednictvím strategických opatření, spolupráce a jednostranných akcí, pokud je to nezbytné. Zmínky o agresí diktátorů a vojenských intervencích USA se často prezentují jako reakce na tyto hrozby. Prezident se snaží vyvinout a nasadit účinnou protiraketovou obranu, spolupracovat s dalšími zeměmi v boji proti terorismu a udržovat bezpečnost v celosvětovém kontextu (Bush 2001, Bush 2002, Obama 2014). V diskurzu amerického prezidenta je konstrukce „hrozba“ prezentována jako konkrétní objekty, jako teroristé a tyrani, čímž získává konkrétní podobu, kterou je možné aktivně eliminovat (Bush 2001). Depersonifikace se objevuje v abstraktním kontextu, kde se hrozba stává neosobní silou, které je třeba čelit. Strategické a ideologické metafory jako „protiraketová obrana“ (Bush 2001) a „transformace armády“ (Bush 2001) podporují význam hrozby a potřebu ochrany. Zmínka o hrozbách 21. století, které jsou rozsáhlejší a méně jisté, vytváří dojem aktuálnosti a naléhavosti těchto hrozeb (Bush 2001). Použití konkrétních popisů, například teroristů hrozících bombami nebo tyranských režimů (Bush 2001), které chtějí vyvinout zbraně hromadného ničení, přispívá k pocitu blízkosti a naléhavosti hrozby. Další příklady proximizace zahrnují zmínky o vojenských akcích v různých zemích a spolupráci s vládami (Bush 2001, Obama 2014), což naznačuje, že hrozba je přítomná a vyžaduje okamžitou reakci. Metafora „zlikvidovat teroristy, kteří představují přímou hrozbu pro nás a naše spojence“ (Obama 2014) zdůrazňuje nutnost odstranit teroristy, aby byla zachována bezpečnost prezidenta, USA a jejich spojenců.

Závěrem lze konstatovat, že oba prezidenti využívají konstrukci „hrozba“ k mobilizaci a legitimitě svých akcí. Rusko staví na ochraně a posílení vlastních zájmů, zatímco USA zdůrazňují ochranu vlastních občanů, spojenců a přátel.

Strategické metafory a proximizace hrozby slouží ke zdůraznění naléhavosti a nutnosti reakce na vnímané hrozby.

3. 2. 3 Jaderné zbraně

Prezident Ruska v souvislosti s Evropou spojuje konstrukci „jaderné zbraně“ s obavami o rozmístění strategických a taktických jaderných zbraní v této oblasti. Vyjadřuje obavy z protiraketové obrany a přítomnosti amerických taktických jaderných zbraní, které považuje za potenciální hrozbu svému jadernému potenciálu (Putin 2007, Putin 2013). Tímto způsobem se „jaderná zbraň“ prezentuje spíše jako hrozba než jako obranný nástroj. Prezident zdůrazňuje potřebu reagovat na vnímané hrozby a získat podporu domácího obyvatelstva. V případě projevení těchto hrozeb by Rusko pravděpodobně muselo reagovat, například rozmístěním raketových komplexů Iskander v Kaliningradské oblasti (Putin 2013). Prezident Ruska naznačuje obavy z možného zaměření jaderných arzenálů některých zemí NATO, včetně Spojených států, Velké Británie a Francie, proti Rusku. Proto se Rusko zajímá o omezení strategických zbraní a o to, aby se NATO připojilo ke Smlouvě o omezení strategických zbraní (Putin 2023). Tyto obavy však nejsou dostatečně potvrzeny důkazy nebo objektivní analýzou. Tento přístup může vést k napětí a nedůvěře mezi Ruskem a zeměmi NATO, což podkopává možnosti konstruktivního dialogu a spolupráce. Prezident Ruska používá metaforické konstrukce ve vztahu k jaderným zbraním a Evropě k posílení své pozice a zájmů. Zdůrazňuje důležitost kontroly a ovládnutí jaderných zbraní a prezentuje Rusko jako jednu z největších jaderných mocností (Putin 2006). Snaží se také vytvářet obraz diplomatického a tolerantního aktéra, který respektuje rozhodnutí ostatních zemí (Putin 2007, 2014). Použití těchto metaforických konstrukcí má za cíl ovlivnit vnímání mezinárodní veřejnosti a podpořit ruské zájmy v oblasti jaderné bezpečnosti. Proximizace se využívá ke spojení jaderných zbraní s terorismem, umístěním zbraní a potenciálními

hrozbami, čímž se posiluje emocionální blízkost a zdůrazňuje se význam jaderných zbraní. Tímto způsobem se zmenšují nebo odmítají existující hrozby. Prezidentem to využívá k ovlivňování vnímání a zdůrazňování významu jaderných zbraní ve spojitosti s různými faktory, jako je terorismus, geopolitika a umístění zbraní.

Prezident USA využívá konstrukci „jaderné zbraně“ jako nástroj odstrašení a ochrany před hrozbami, a to jak na mezinárodní, tak na regionální úrovni. Prezident Bush prosazoval politiku jaderného odstrašení a ochrany spojenců v Evropě (Bush 2001, 2005, 2007). Zdůrazňoval spolupráci s mezinárodními organizacemi, jako je NATO, OSN a EU, a připomíná americký závazek k rozšíření protiraketové obrany, která má chránit USA a jejich spojence před potenciálními raketovými hrozbami, včetně těch jaderných (Bush 2005, 2007). Bushova administrativa se snažila vybudovat protiraketový systém v Evropě (Bush 2007), což vzbudilo obavy a odpor ze strany Ruska. Prezident Obama přišel s novým přístupem k jaderným zbraním a prosazoval snížení jejich role a počtu. V roce 2009 představil Nukleární redukční program, který měl vést k postupnému snižování jaderných zásob a podporovat celosvětové odzbrojení (Obama 2009). Bidenovy postoje k jaderným zbraním a jejich role v Evropě se částečně zakládají na kontinuitě s Obamovou politikou. Bidenovou prioritou je snížení rizika jaderného konfliktu a posílení mezinárodních dohod o nešíření jaderných zbraní (Biden 2021). Zároveň však Biden čelí novým výzvám, jako je současná rivalita s Ruskem a jeho porušování mezinárodních dohod v souvislosti s invazí na Ukrajinu.

Metafory jako „hrozby 21. století“ (Bush 2001) prezentují nebezpečí jako fyzické objekty, které je třeba odvrátit a zničit. Reifikace abstraktních pojmů, jako je „bezpečnost mezinárodní síly“ (Bush 2005), umožňuje jejich manipulaci a zobrazování jako konkrétních entit. Metafory jako „převést naše spojence“ (Biden 2021) a „nebudeme sami“ (Biden 2021) slouží k vyjádření důležitosti solidarity a spolupráce mezi národy v Evropě. Prezident chce zdůraznit, že USA nejsou izolované a osamocené v řešení těchto problémů, ale jsou ochotné vést své spojence a pracovat s nimi na společných cílech.

Proximizace se objevuje ve formulacích jako „na naši stranu“ (Bush 2005) nebo „naše vlastní občany, spojence a přátele“ (Bush 2001), což slouží k vytvoření pocitu sounáležitosti a důležitosti ochrany vlastních zájmů.

Prezident Ruska a prezident USA využívají konstrukt „jaderné zbraně“ v Evropě, avšak s odlišnými cíli a důrazem. Prezident Ruska se zaměřuje na prezentaci jaderných zbraní jako obranného nástroje a zdůrazňuje obavy z potenciálních hrozeb ze strany zemí NATO. Snaží se ovlivnit vnímání veřejnosti a získat podporu domácího obyvatelstva. Prezident USA naopak zdůrazňuje úlohu jaderných zbraní jako prostředku odstrašení a ochrany spojenců a přátel v Evropě. Současně se snaží prosazovat mezinárodní spolupráci v oblasti jaderné bezpečnosti a omezení šíření jaderných zbraní.

3. 3 Vztahy

3. 3. 1 Partner

Diskurzivní analýza konstrukce pojmu „partner“ v projevech a vyjádřeních ruského prezidenta Vladimíra Putina ukazuje, že ruský přístup k partnerství je založen na snaze dosáhnout rovnocenné spolupráce se státy a organizacemi na mezinárodní úrovni (Putin 2003). Partnerství je pro něj cesta ke společnému rozvoji, bezpečnosti a ekonomické prosperitě (Putin 2003). Prezident Ruska opakovaně zdůrazňuje dodržování mezinárodních norem a práva jako základní principy partnerství (Medvěděv 2009, Putin 2013, 2014). Putin rozlišuje mezi různými typy partnerů a přizpůsobuje svůj přístup ruským zájmům. Podle jeho přístupu by mělo Rusko být považováno za „rovnocenného partnera“, nikoli za nepřítele či druhořadého aktéra (Putin 2003). Rusko usiluje o začlenění do globálních ekonomických vazeb a získání důvěry ostatních států. Klíčovým faktorem pro dosažení rovnocenného partnerství je zvyšování důvěry (Putin 2003). Můžeme tvrdit, že tímto se Rusko snaží narovnat své postavení v MV, kde se cítí jako nerovný, podceňovaný a přehlížený aktér. „Postsovětští partneři“ jsou pro něj důležití a snaží se s nimi rozvíjet vztahy založené na rovnosti a vzájemném respektu

(Putin 2004, 2005, 2014, 2016). Avšak v praxi se ukazuje, že vztah s těmito partnery často zahrnuje využívání jejich zranitelnosti a narušování jejich suverenity a nezávislosti. „Západní partnery“ Putin bere v potaz, ale zdůrazňuje potřebu vzájemného respektu a rovnoprávnosti (Putin 2004). Prezident Putin vyjadřuje obavy ohledně některých aspektů vztahů se západními partnery, jako je rozšiřování NATO a uvalování protiruských sankcí (Putin 2007, 2014). Tímto vyjadřuje rozdílný přístup a hodnocení západních partnerů ve srovnání s jinými partnery. „Zahraniční partneři“ jsou pro Rusko důležité v různých oblastech, včetně politiky, bezpečnosti, boje proti terorismu a ekonomiky. Putin zdůrazňuje ekonomickou výhodnost takového partnerství (Putin 2014). Existuje však otázka, zda je tato spolupráce skutečně rovnocenná a vzájemně výhodná. Vztah s „evropskými partnery“ je založen na vzájemných zájmech, avšak Rusko odmítá jakýkoli diktát ze strany EU (Putin 2003). Zdůrazňuje také výhody partnerství v oblasti energetiky a spolupráce s Evropou, ale přitom trvá na respektování ruských zájmů a ukončení budování dělících linií (Putin 2014). Vztah s „ukrajinským partnerem“ je založen na podřízení se ruským zájmům a preferencím. Rusko poskytovalo finanční pomoc a úvěry, ale očekávalo výhody a loajalitu (Putin 2012). Můžeme říci, že ruský prezident preferuje, aby Ukrajina zůstala pod vlivovou sférou Ruska a odmítá jakoukoli snahu Ukrajiny o posílení vztahů s Evropskou unií a NATO (Medvědév 2009). Putin zdůrazňuje historické, kulturní a ekonomické propojení mezi Ruskem a Ukrajinou a používá tyto argumenty k legitimizaci svých zásahů na Ukrajině, jako byla například anexe Krymu v roce 2014. Výroky prezidenta Ruska napovídají, že má potřebu vymezovat a potvrzovat „pevné postavení“ Ruska ve světě a zdůrazňovat principy, které považuje za důležité v mezinárodních vztazích. Metafory jako „vycházení vstříc“ (Putin 2003), „budování vztahů“ (Putin 2004) a „spolehlivý, silný a nezávislý partner“ (Putin 2016) jsou používány k vyjádření cílů a vlastností partnerství, avšak mohou sloužit k vytvoření pozitivního dojmu a získání důvěry, aniž by se zohledňovaly skutečné akce a politická rozhodnutí Ruska. Některé metafory mají

strategický a ideologický rozměr, například odkazy na „studenu válku“ (Putin 2003) nebo snahu o „budování spravedlivého a demokratického světového řádu“ (Putin 2007), které slouží k posílení politického narativu Ruska a vytvoření dojmu, že Rusko je obětí a bojuje za spravedlnost a demokracii. Vladimir Putin se snaží prostřednictvím různých strategií proximizovat pojem „partner“ v Evropě a budovat obraz Ruska jako aktivního, spolehlivého a rovnocenného partnera. Putin také cituje politiky z jiných zemí (např. Švédského premiéra v roce 2003), aby posílil význam partnerství a vytvořil dojem důvěryhodnosti a aktivního přístupu Ruska.

Z pohledu amerického prezidenta je „partnerství“ chápáno jako vztah založený na společných zájmech, který slouží k dosažení dobra ve formě harmonie, stability a míru. Prezident používá „naše mezinárodní partnery“ (Bush 2004) k identifikaci a uznání zemí, které spolupracují s USA na různých úrovních. Partnerství je budováno na základě sdílených zájmů a cílů, a to zejména v oblasti společné obrany a udržení míru (Trump 2017). Jedním z kritérií, která se používají k rozlišení mezi partnery a ne-partnery, je ochota a schopnost finančně přispívat a aktivně se angažovat ve strategických a vojenských operacích (Trump 2017). Tím se vyvolává dojem, že partneři jsou zodpovědní a musí nést svůj spravedlivý podíl na nákladech. Tato perspektiva může vytvářet jistý hierarchický vztah mezi partnery a naznačovat, že ti, kteří plní své finanční závazky a aktivně se angažují, jsou většími partnery než ti, kteří tak neučinili. Vývoj pojmu „partner“ je představen jako spojený s historickými událostmi a globálními konflikty. Odkaz na vznik aliance NATO je záměrně zahrnut, aby se zdůraznilo dědictví dvou světových válek a boje proti fašismu, studené válce a komunismu (Trump 2017). Tento vývoj partnerství je prezentován jako klíčový pro globální bezpečnost a důležitý prvek americké zahraniční politiky. Dále se zdůrazňuje ochota USA hledat nové přátele a navazovat nová partnerství na základě shodných zájmů (Trump 2017). Tento přístup naznačuje otevřenost a snahu o rozšíření síťování a spolupráce s dalšími státy a organizacemi. Jednou z významných metafor je metafora „mostů“ (Bush 2003), která představuje

partnerství jako nástroj propojování mezi partnery v Tichomoří a Atlantiku, což zdůrazňuje důležitost a sílu partnerství při vytváření pevných vazeb a spojení mezi různými stranami. Personifikace je zřejmá ve výroku „Amerika je ochotna hledat nové přátele a navazovat nová partnerství“ (Trump 2017), kde je Amerika představována jako aktivní subjekt s vlastními cíli a akcemi. V textu se také objevují strategické a ideologické metafory, které dodávají partnerství vojenský nebo ideový podtext. Metafory jako „strategické a vojenské operace“ (Trump 2017) nebo „platit svůj podíl na nákladech“ (Trump 2017) přinášejí do konceptu partnerství prvky síly, vlivu a strategického plánování. Zároveň se vyskytují ideologické metafory jako „harmonie a stabilita“ (Trump 2017) a „hledání míru“ (2017), které zdůrazňují ideály a cíle spojené s partnerstvím. Navíc prezident zdůrazňuje důležitou úlohu partnerů v mezinárodních situacích, jako je internacionalizace povinností v Iráku (Bush 2004). Partnerství s partnery v Evropě je prezentováno jako spojené s historickými úspěchy NATO, což posiluje pocit blízkosti a spolenectví mezi prezidentem USA a evropskými partnery. Tímto způsobem se vytváří silný vztah založený na sdílených hodnotách a společných cílech.

Diskurzivní analýza projevů a vyjádření ruského prezidenta Vladimíra Putina a amerických prezidentů ukazuje odlišné přístupy k partnerství. Putin zdůrazňuje rovnocennou spolupráci, dodržování mezinárodních norem a získávání důvěry partnerů. Rusko se snaží narovnat své postavení a rozvíjet vztahy založené na rovnosti a vzájemném respektu. Avšak v praxi se ukazuje, že ruský přístup často zahrnuje využívání zranitelnosti a omezování suverenity partnerů. Putin preferuje, aby Ukrajina zůstala v ruské vlivové sféře a odmítá posílení vztahů s EU a NATO. Naopak američtí prezidenti chápou partnerství jako vztah založený na společných zájmech a cílech. Partnerství je budováno na sdílených hodnotách, zejména v oblasti obrany a udržení míru. Finanční příspěvek a aktivní účast partnerů jsou považovány za důležitá kritéria. Americký přístup tak může naznačovat hierarchický vztah mezi partnery na základě jejich angažovanosti a zodpovědnosti. Oba

prezidenti využívají metafory a symboly ke zdůraznění svých politických záměrů a legitimizaci jejich postojů. Putin se snaží vytvořit obraz Ruska jako rovnocenného, aktivního a spolehlivého partnera, zatímco američtí prezidenti používají metafory jako „mosty“ a „harmonie“ k vyjádření důležitosti a síly partnerství.

3. 3. 2 Přítel

Analýza diskurzu prezidenta Ruska ve vztahu ke konstrukci „přítel“ ukazuje, že prezident Ruska využívá konstrukci „přítel“ ve svém diskurzu k vyjádření strategických vztahů s určitými evropskými zeměmi. Tyto vztahy jsou často založeny na politických a ekonomických zájmech Ruska a slouží k dosažení vlastních politických a ekonomických cílů. To vytváří dojem, že přátelství je pouze prostředkem k dosažení vlastních cílů a není založeno na skutečné vzájemné důvěře a solidaritě. Prezident Putin hovořil o „politických přátelích“, což byly země nebo politické subjekty, které sdílely podobné cíle nebo postoje s Ruskem. Mezi takové přátele patřily například Ukrajina (Putin 2012, 2018) a Německo (Putin 2003, 2013, 2019, 2020). Dále je tu kategorie „ekonomických přátel“, která zahrnuje podnikatelské subjekty nebo země, které mají ekonomické zájmy spojené s Ruskem. Vztahy s těmito přáteli jsou často spojeny s konkrétními ekonomickými projekty, jako je Nord Stream 2 (Putin 2020). V souvislosti s ruskou válkou na Ukrajině se objevuje i kategorie „regionálních přátel“, která zahrnuje oblasti, které se rozhodly být s Ruskem, jako jsou Doněcká a Luhanská lidová republika, Záporožská a Chersonská oblast (2023). Existuje také konstrukce „humanitárních přátel“, která se vztahuje k lidem, kteří zemřeli při výkonu své služby na jihovýchodě Ukrajiny (Putin 2014). Prezident Ruska vyjadřuje podporu těmto obětem a považuje je za přátele. Naopak prezident Putin označuje země nebo subjekty, které jsou vnímány jako nepřátelské vůči Rusku, jako „nepřátele“. Například Turecko bylo označeno za nepřítel kvůli sestřelení ruského letadla (Putin 2015). Prezident Ruska využívá různé metaforické konstrukce k vyjádření vztahů se zeměmi, jako je Ukrajina. Například v roce 2012 se používalo

vyjádření „nejbližší partneri“ (Putin 2012) a „opravdoví přátelé“ (Putin 2012) k popisu vztahu mezi Ruskem a Ukrajinou. Tento obraz naznačuje hloubku a pevnost vztahu. Avšak od roku 2014 se v diskurzu objevuje vyjádření „nepřátelské akce“ ve vztahu ke krizi ve Východní Ukrajině. Tento výraz značí zásadní změnu ve vnímání vztahů mezi oběma zeměmi. Další metaforou je depersonifikace, kdy je Rusko popisováno jako abstraktní entita, která byla nepřítelem většiny průmyslově vyspělých zemí (Putin 2003). Tím se Rusko odlišuje od konkrétních subjektů a získává negativní konotace. Ve vztahu k projektu Nord Stream 2 se používají strategické a ideologické metafory, které zdůrazňují oboustranné výhody a prospěch pro Rusko i Evropu jako celek (Putin 2020). Tím se posiluje dojem strategického kroku s pozitivními výsledky. Prezident Ruska také využívá taktiku proximizace, která zahrnuje využití tragických událostí a obětí, jako jsou zemřelí novináři nebo vojáci, k posílení svého politického poselství (Putin 2014). Tato strategie může získat sympatie a podporu, ale zároveň zneužívá oběti pro politické účely.

Prezident USA ve svém diskurzu konstruuje pojem „přítel“ v souvislosti s Evropou jako spolupráci na dosažení míru a prosperity. Existují přátelé v Evropě, kteří sdílí společné zájmy a hodnoty se Spojenými státy (Bush 2007). Spojené státy spolupracují se zeměmi jako Rusko, Čína, Indie a dalšími za účelem posílení volných trhů, volného obchodu a svobodných společností (Bush 2002). Tato spolupráce je zaměřena na zlepšení života lidí a ukázání, že terorismus nemůže zastavit rozvoj svobody. Prezident také hovoří o existenci nepřátel, kteří se snaží poškodit Ameriku a svobodné národy. Tito nepřátelé jsou spojováni s terorismem, tyranii a nenávisť, jako je například teroristická organizace Al-Káida a útoky z 11. září 2001 (Bush 2004, 2005). Prezident zdůrazňuje nutnost boje proti radikalismu a terorismu, které ohrožují svobodu a bezpečnost (Bush 2005). Vztah prezidenta USA s evropskými zeměmi se zakládá na různých typech „přátelství“. Jsou tu „tradiční přátelé“, kteří jsou dlouhodobými a důvěryhodnými partnery USA v Evropě, především země, které jsou členy NATO a sdílejí společné hodnoty a zájmy (Trump 2017,

2019). Tyto přátelské vztahy jsou klíčové pro americkou bezpečnost a prosperitu (Trump 2017). Dále jsou tu „noví přátelé“, s nimiž se prezidenti USA snaží vybudovat nová partnerství na základě společných zájmů a překonat minulá nepřátelství (Trump 2017). V diskurzu je také kladen důraz na „ekonomické přátele“, kteří mají silné obchodní vazby s USA (Trump 2017). Prezidenti USA se snaží posilovat tyto vztahy, aby přinesly prospěch v politice, ekonomice a bezpečnosti. Mezi tyto přátele patří například Spojené království, Německo a Francie, které mají s USA pevné obchodní vztahy a spolupracují v rámci ekonomických organizací, jako je Evropská unie. Ve svém diskurzu prezident USA používá metaforu „zlého principu“ (Bush 2005) demokracie, který teroristé považují za svého nepřítele, aby ilustroval hrozbu, kterou představují teroristické skupiny. Další metaforou je kontrast mezi Spojenými státy a jejich spojenci na jedné straně a jejich nepřáteli na straně druhé. Prezident zdůrazňuje sílu, hrdost a svobodu Spojených států, zatímco Rusko je popisováno jako izolované a jeho ekonomika je v troskách (Biden 2022). Tím se vytváří kontrast mezi „dobrymi“ spojenci USA a „špatnými“ nepřáteli. Přátelství mezi USA a Evropou je personifikováno a vnímáno jako aktivní subjekt, který navazuje vztahy a jedná. Tím se posiluje emocionální propojení mezi oběma stranami a zdůrazňuje jejich společný závazek vůči míru a prosperitě. Naopak nepřátelé jsou depersonifikováni, aby se minimalizoval jejich význam a zdůraznila pozitivní spojení s přáteli a spojenci. V textu se také objevují strategické a ideologické metafory, které podporují společné cíle a hodnoty mezi USA a Evropou. Metafory, jako je „boj proti teroru“, „svoboda“ a „dynamika svobody“ (Bush 2002), zdůrazňují důležitost spolupráce a ochrany těchto hodnot. Tyto metafory slouží také k legitimizaci politiky a ideologie a mohou vyvolat silné emocionální reakce u posluchačů.

Komparace prezidentského diskurzu USA a Ruska ve vztahu ke konstrukci „přítel“ ukazuje několik rozdílů. Prezident USA zdůrazňuje spolupráci s Evropou jako spojení založené na společných zájmech a hodnotách. V jeho diskurzu jsou používány metafory, které zdůrazňují důležitost boje proti

terorismu a ochranu svobody. Naopak prezident Ruska používá konstrukci „přítel“ k vyjádření strategických vztahů s evropskými zeměmi, které slouží k dosažení vlastních politických a ekonomických cílů. Vztahy prezidenta Ruska s přáteli jsou často spojeny s konkrétními politickými nebo ekonomickými projekty (např. Nord Stream 2). Prezident Ruska také označuje země nebo subjekty, které jsou vnímány jako nepřátelské, za „nepřátele“. V jeho diskurzu jsou používány metafory, které depersonifikují Rusko a zesilují negativní konotace nepřátel. Prezident USA se snaží personifikovat přátelství a vytvářet emocionální propojení s partnery, zatímco prezident Ruska se více zaměřuje na strategické aspekty a spojení s konkrétními politickými a ekonomickými projekty. Příčinou takového rozdílu by mohla být historická zkušenost. Například Spojené státy a Evropa mají dlouhodobou spolupráci a společenství založené na společných hodnotách a historii. Naopak Rusko má své vlastní politické a ekonomické cíle a zkušenosti s mezinárodními vztahy, které mohou ovlivnit jeho pohled na přátelství.

3. 3. 3 Soused

V průběhu let se postoj prezidenta Putina k sousedům změnil. Původně zdůrazňoval důležitost dobrého sousedství a rovnocenných vztahů s postsovětskými zeměmi (Putin 2004), ale s anexí Krymu a ruskou válkou na Ukrajině se jeho postoj stal kritičtější a zaměřil se na ochranu ruských zájmů v regionu (Putin 2014, 2023). Zatímco v některých projevech avizoval zájem o spolupráci a normální vztahy se sousedy, ve svých nejnovějších výrocích vyjádřil negativní postoj vůči současnému vedení Ukrajiny a naznačil, že budování dobrých sousedských vztahů je téměř nemožné (Putin 2021). Putin také zdůrazňoval význam hospodářské spolupráce s nejbližšími sousedy a vytvoření ekonomického bloku, který by zahrnoval Rusko, Bělorusko, Kazachstán a případně i Ukrajinu (Putin 2004). Avšak využíval hospodářskou závislost některých sousedů, zejména prostřednictvím energetických dodávek, jako nástroj k politickému ovlivňování a posilování

své pozice. Tento přístup není v souladu s principy rovnocenných a respektujících sousedských vztahů, ale spíše ukazuje na zneužití síly a využití hospodářských prostředků k dosažení politických cílů. Celkově lze říci, že Putinova konstrukce „soused“ v Evropě ve vztahu k dobru je spíše propagandistická narace, která slouží k upevnění ruského vlivu a moci v regionu. Skutečné jednání prezidenta Putina však naznačuje, že jeho cílem je ochrana ruských zájmů a využívání síly, spíše než skutečné budování vzájemného respektu a dobrých sousedských vztahů. Například Putinovo rozhodnutí anektovat Krym a podporovat separatisty ve východní Ukrajině naznačuje jeho snahu o posílení ruského vlivu a ovlivnění politického vývoje v regionu. Dalším příkladem je ruská intervence v Gruzii v roce 2008, kdy ruská vojska vstoupila na gruzínské území a podpořila separatistické regiony Jižní Osetie a Abcházie. Tímto krokem Putin vyjádřil svůj zájem o kontrolu nad regionem a ovlivnění politické situace v Gruzii (Liklikadze 2008, Dickinson 2021).

Strategické a ideologické metafory jsou také součástí prezidentova diskurzu, jako například metafora „budování dobrých sousedských vztahů za každou cenu“ (Putin 2021). Tato metafora vyjadřuje prezidentův závazek k budování dobrých sousedských vztahů se sousedy v Evropě a zdůrazňuje důležitost tohoto cíle pro ruské zájmy. Výraz „za každou cenu“ zvýrazňuje odhodlání prezidenta překonávat vnímané obtíže a překážky v dosažení tohoto cíle, avšak může taktéž signalizovat přílišnou nekompromisnost a nedostatek respektu k odlišným zájmům a perspektivám sousedních zemí. Tím se přehlíží možnost dialogu a vzájemného porozumění. Navíc při analýze prezidentova diskurzu lze identifikovat přílišnou polarizaci mezi zdrojovou a cílovou metaforou. Zatímco zdrojová metafora „dobré sousedství“ (Putin 2004) vyjadřuje přátelský a respektující vztah se sousedy, cílová metafora „snaha izolovat Ruskou federaci“ (Putin 2004) ukazuje prezidenta Putina jako oběť vnímané snahy omezit možnosti Ruska. Tím dochází ke zjednodušení a vykreslení prezidenta jako vítěze nebo oběti, což může být manipulativní a zkreslující.

Prezidenti USA se od roku 2000 vyjadřovali ke vztahům s Evropou a evropskými zeměmi z různých perspektiv, ale neexistuje přímý ekvivalent prezidenta USA, který by se vyjadřoval k evropským zemím jako k „sousedům“ v mezinárodních vztazích. Přesto je důležité poznamenat, že prezidenti USA se vyjadřovali k vztahům s Evropou a evropskými zeměmi v rámci jejich politických priorit a agendy. Například byly vyjádřeny postoje k otázkám bezpečnosti, obchodu, spolupráce v NATO, změně klimatu a lidským právům. Jednotlivé prezidenty může spojovat důraz na spolupráci se spojenci v Evropě a podporu demokracie a lidských práv. Termín „soused“ se v kontextu mezinárodních vztahů obvykle používá ve vztahu k zemím, které sdílejí fyzickou hranici nebo jsou geograficky blízké.

Putinův postoj k sousedům se v průběhu let změnil. Původně zdůrazňoval důležitost dobrého sousedství a rovnocenných vztahů s postsovětskými zeměmi, avšak s anexí Krymu a ruskou válkou na Ukrajině se jeho postoj stal kritičtější a zaměřil se na ochranu ruských zájmů v regionu. Putin využívá hospodářskou závislost některých sousedů jako nástroj k politickému ovlivňování, což je v rozporu s principy rovnocenných sousedských vztahů. Jeho konstrukce „soused“ slouží spíše k upevnění ruského vlivu a moci v regionu. Prezidenti USA se k Evropě vyjadřovali z různých perspektiv, přičemž zdůrazňovali spolupráci se spojenci, demokracii a lidská práva. Nicméně prezidenti USA nemají přímý ekvivalent pro použití termínu „soused“ v mezinárodních vztazích.

3. 3. 4 Kolega

Termín „kolega“ v diskurzu prezidenta Ruska odkazuje na evropské partnery Ruska a je používán k vytvoření dojmu spolupráce, partnerství a vzájemného respektu mezi Ruskem a evropskými zeměmi. Prezident Ruska ve svých projevech zmiňuje „kolegy“ jak ve vztahu k energetické politice, tak i v souvislosti s diskusemi o hospodářských otázkách (Putin 2002, 2004, 2014). Putinův záměr používat termín „kolegové“ je pravděpodobně strategický a

slouží k vytvoření dojmu spolupráce, partnerství a vzájemného respektu mezi Ruskem a evropskými zeměmi. Putin zdůrazňuje význam širokého partnerství se světovými a evropskými kolegy při dosahování přijatelnosti a ekonomické proveditelnosti cen a administrativních postupů (Putin 2002). Zdůrazňuje významné iniciativy a společná úsilí, jako je provozování ukrajinských plynových sítí společně s Německem a Ukrajinou (Putin 2002). Putin také zdůrazňuje důležitost dialogu a práce na integrovaném řešení všech otázek s evropskými partnery (Putin 2004). V praxi se ale často uplatňuje ruská politická a ekonomická agenda bez ohledu na zájmy a názory evropských zemí. Například v roce 2006 došlo k energetickému sporu mezi Ruskem a Ukrajinou, kdy Rusko omezilo dodávky plynu do Evropy kvůli nesouhlasu s cenami a platebními podmínkami. Tím byly postiženy i evropské země, které byly závislé na ruském plynu, což ukazuje, že ruská politika může být využívána k prosazování ruských zájmů a ovlivňování evropských partnerů prostřednictvím energetické závislosti (Chow, Elkind 2009: 77–78).

V analýze metafor lze vidět použití metafory „vzájemná závislost“ (Putin 2002) a „stabilní podmínky na trhu“ (Putin 2002). Tyto metafory vyjadřují Putinův pohled na vztahy mezi Ruskem a Evropou jako vzájemně prospěšné a stabilní. Proximizace je také použita vyjádřeními jako „dialog s našimi partnery“ (Putin 2004), „společné úsilí“ (Putin 2002) a „pracovní mechanismus“ (Putin 2004). Tyto výrazy mají naznačovat blízký a interaktivní vztah, ale ve skutečnosti se jedná spíše o jednostrannou politickou agendu, ve které je Rusko často dominující stranou. Například zmíněný energetický spor mezi Ruskem a Ukrajinou v roce 2006 ukázal, že i přes slova spolupráce a dialogu Rusko použilo svoji energetickou pozici k prosazování svých politických cílů a ovlivňování evropských partnerů. Podobně ruská invaze na Ukrajině a anexe Krymu v roce 2014 ukázaly, že i přes prohlášení o společném úsilí a dialogu Rusko jednostranně prosazovalo své zájmy s minimálním ohledem na názory a zájmy ostatních zemí. Takové jednostranné kroky a dominující postavení Ruska naznačují, že výrazy jako „dialog s našimi partnery“ a „společné úsilí“ (Putin 2002) mohou být spíše

propagandistickou narací, která slouží k legitimitě a ospravedlnění ruských akcí. Putin kritizuje politiku „neobčanství“ a vyslovuje se za rovnost práv pro všechny (Putin 2014). Tento kontrast naznačuje rozpory a napětí ve vztahu mezi Ruskem a Evropskou unií.

Závěrem lze říci, že Putinův diskurz ohledně „kolegů“ a spolupráce s evropskými zeměmi se jeví jako strategický nástroj, který má vytvářet dojem partnerství a vzájemného respektu. Nicméně Putinův politický postoj a jednání ne vždy odpovídají ideálu spolupráce a vzájemného dialogu. Putin často prosazuje ruské zájmy a politickou agendu bez ohledu na zájmy a názory evropských zemí. Použití metafor a vyjadřování o blízkém vztahu a společném úsilí může sloužit k překrytí skutečných mocenských zájmů a nerovností ve vztahu mezi Ruskem a Evropou.

Pojem „kolega“ není v diskurzu amerických prezidentů ve vztahu k Evropě tak často používán. Existuje několik faktorů, které toto mohou vysvětlit, patří sem jazykové rozdíly, historický kontext, politické priority a kulturní rozdíly. Američtí prezidenti se mohou spíše odkazovat na „spojence“ nebo „partnerství“ a jejich politické priority se mohou lišit. Kulturní rozdíly mohou v preferovaných výrazech a metaforách také hrát roli.

3. 3. 5 Spojenec

Z diskurzu amerického prezidenta vyplývá, že pojem „spojenec“ je stát či organizace, které sdílejí společné hodnoty svobody, demokracie a lidských práv. To naznačuje, že spojenci jsou vybíráni na základě sdílení těchto hodnot a jsou vnímáni jako partneři, kteří se aktivně zapojují do boje proti terorismu a tyranii (Bush 2005, Obama 2011). Prezident se zaměřuje především na spojení v boji proti terorismu, členství v NATO, spolupráci v boji proti organizaci ISIS, podporu ekonomických sankcí a spolupráci v různých oblastech. Je zřejmé, že prezident přikládá zvláštní důležitost „spojenectví v boji proti terorismu“. Spojování s ostatními svobodnými národy při eliminaci teroristických hrozeb a zajišťování bezpečnosti je klíčovým cílem amerického

prezidenta (Bush 2005, Obama 2015). Dalším typem jsou „evropští spojenci v rámci NATO“. Prezident USA zdůrazňuje, že společně posilují obrannou spolupráci a přispívají k bezpečnosti a stabilitě v Evropě (Bush 2011, Obama 2014, Biden 2022). Třetím typem jsou „spojenci v boji proti ISIS“. Prezident USA hovoří o spolupráci se spojenci, včetně evropských zemí, v boji proti teroristické organizaci ISIS a o osvobozování území ovládaného touto skupinou (Trump 2017, Trump 2018). Další typ spojenců se objevuje v roce 2022 v souvislosti s ruskou válkou na Ukrajině – „spojenci podporující ekonomické sankce“. Tyto sankce mají oslabit ekonomickou sílu Ruska a omezit jeho agresivní aktivity (Biden 2022). Posledním typem jsou „evropští spojenci“ v různých oblastech, jako je obnova vztahů s Ruskem (Obama 2011), posilování protiraketové obrany (Trump 2017), spolupráce v oblasti kybernetické bezpečnosti a změny klimatu (Biden 2022).

V analýze se objevují některé metafory, které pomáhají formovat diskurz a vyjadřují prezidentův pohled na spojence a jejich vztah k „dobru“. Například „spojujeme se s evropskými spojenci, abychom našli a zabavili jejich jachty, luxusní byty a soukromá letadla“, tato metafora naznačuje, že boj proti korupci a nepoctivosti je základem pro dosažení „dobrého“ vztahu se spojenci (Biden 2022). Taktéž prezident používá metafory spojené se silou, jako je „síla lidské svobody“, která je prezentována jako prostředek k zastavení tyranie a teroru (Bush 2005). Celkově lze tedy říci, že prezident USA klade důraz na společné hodnoty, aktivní zapojení do boje proti terorismu a tyranii a posilování obranné spolupráce. Spojenectví je vnímáno jako klíčový prvek zajišťující bezpečnost, stabilitu a ochranu sdílených hodnot.

Prezident Ruska se ve svých výročích nevyjadřuje ke spojencům v Evropě ve stejném smyslu jako prezidenti USA. Preferuje bilaterální vztahy s jednotlivými zeměmi před tradičními aliančními vztahy, které existují mezi Spojenými státy a jejich evropskými spojenci. Rusko zdůrazňuje své vlastní zájmy a upřednostňuje pragmatické vztahy založené na vzájemných zájmech. Příkladem je blízká spolupráce mezi Ruskem a Běloruskem, která zahrnuje společnou obranu, ekonomickou podporu a vojenskou spolupráci. Rusko také

udržuje blízké vztahy s Čínou, Kazachstánem, Íránem a některými zeměmi Středního východu. Nicméně existuje také napětí a neshody ve vztazích s evropskými zeměmi, jako je Německo, včetně otázek týkajících se energetiky, lidských práv a bezpečnosti. Můžeme říci, že Rusko preferuje bilaterální vztahy založené na vzájemných zájmech před multilaterálními aliancemi.

Americký prezident zdůrazňuje význam spojenectví založeného na společných hodnotách, aktivním zapojení do boje proti terorismu a tyranii, a posilování obranné spolupráce. Spojuje se se svobodnými národy s cílem eliminovat teroristické hrozby a zajišťovat bezpečnost. Prezident Ruska naopak preferuje pragmatičtější bilaterální vztahy, které vyhovují jeho vlastním zájmům. Upřednostňuje individuální dohody s jednotlivými zeměmi a klade důraz na své politické a ekonomické cíle. Tímto způsobem může být ohrožena stabilita a rovnováha v regionech, ve kterých Rusko působí, a multilaterální systém kolektivní bezpečnosti. Rozdíly mezi těmito dvěma přístupy mají vliv na jejich vnímání spojenců a přístup k mezinárodním vztahům.

3. 4. Státy a organizace

3. 4. 1 Ukrajina

Prezident Ruska zdůrazňuje „zvláštní“, „rodinné“ a „bratské“ vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou, ale tento narativ slouží spíše k posílení ruského vlivu nad Ukrajinou než k uznání její suverenity (Putin 2004, 2013, 2015, Mědvědev 2008, 2009). Tato tvrzení jsou neslučitelná s jeho pozdějšími výroky, ve kterých zpochybňuje nezávislost Ukrajiny a její právo na svobodné rozhodování (Putin 2017, 2021). Tím jasně naznačuje, že Rusko si nárokuje právo ovlivňovat události na Ukrajině pod záminkou „společné historie“ (Mědvědev 2008, Putin 2018) a „jednotného lidu“ (Putin 2020). Putinův postoj k ekonomickým vztahům mezi Ruskem a Ukrajinou je také plný protimluvů. Zatímco zdůrazňuje důležitost hospodářské spolupráce a integrace (Putin 2003-2007), zároveň kritizuje ukrajinskou snahu o

přibližování se Evropské unii a minimalizaci závislosti na Rusku (Putin 2004, 2013). Tato selektivní kritika ukazuje, že Putinova priorita není rozvoj ekonomických vztahů, ale spíše udržení kontroly a ochrana ruských zájmů. V politické oblasti Putin často obviňuje ukrajinské vedení z represivních operací a nedostatku politického dialogu (Putin 2014, 2015, 2017, 2021), ale tato kritika zcela ignoruje skutečnost, že ruská intervence a anexe Krymu byly porušením mezinárodního práva a suverenity Ukrajiny. Putin také tvrdí, že Rusko je připraveno jednat a budovat sousedské vztahy, ale jeho vlastní činy na Ukrajině svědčí o opaku (Putin 2021). Putinův diskurz také zcela opomíjí utrpení a lidská práva ukrajinských občanů v důsledku ruské intervence. Místo toho se snaží prezentovat Rusko jako pomocníka a ochránce ruského obyvatelstva na ukrajinském území (Putin 2023), což je jasná manipulace s fakty. Celkově je Putinův diskurz vůči Ukrajině silně politicky motivovaný a využívá selektivního výkladu historie, nekonzistentních tvrzení a ignorování mezinárodního práva. Tímto způsobem se Putin snaží ospravedlnit ruskou agresi, udržet si kontrolu nad Ukrajinou a zamaskovat nelegitimitu svých činů.

Prezident Ruska používá různé metafory k vnímání Ukrajiny, které odrážejí jeho strategické, ekonomické a ideologické zájmy. Například metafora „Ukrajina jako hospodářská výhoda pro Rusko“ (Putin 2003) zobrazuje Ukrajinu jako zdroj ekonomického prospěchu, zejména prostřednictvím energetických dodávek do Evropy. Tím se zdůrazňuje význam Ukrajiny pro ruskou ekonomiku a možnost jejího využití prezidentem Ruska pro svůj prospěch. Ideologické metafory jako „bratrská země“ a „bratrský lid“ (Mědvěděv 2008, 2009, Putin 2013) zdůrazňují společnou historii, kulturu a pouto mezi Ruskem a Ukrajinou. Tyto metafory představují Ukrajinu jako blízkého příbuzného, který potřebuje podporu prezidenta Ruska. Avšak další metafory, jako je „zemědělský přívěsek“ (Putin 2013), vyjadřují obavy o možnou ekonomickou konkurenceschopnost Ruska, pokud by se Ukrajina připojila k Evropské unii a stala se zemědělským dodavatelem pro Evropu. Dále prezident Ruska používá proximizaci ve svém diskurzu,

když například vyjadřuje naději, že Ukrajina bude mít prezidenta, který bude podporovat dobré vztahy se zemí a nebude se vyjadřovat nepřátelsky vůči Rusku (Meděvdev 2009). Tento cíl přispívá k přiblížení Ukrajiny k Rusku a snaze o udržování blízkých vztahů. Navíc se textu opakovaně zmiňuje bratrský vztah mezi Ruskem a Ukrajinou (Medvědev 2008, 2009, Putin 2013). Tato fráze naznačuje blízký a přátelský vztah mezi oběma zeměmi, který podporuje spolupráci a solidaritu. V souvislosti s ruskou agresí na Ukrajině od roku 2022 je v diskurzu ruského prezidenta Rusko zvýrazněno jako oběť, která brání právo na život ve vlastní zemi a svobodu pro ruský jazyk. Zároveň se kritizuje kyjevský režim a západní vlády za údajnou zradu, lži a podporu ukrajinských neonacistů. Text také obsahuje silné emocionální prvky, které mají posílit příznivost k Rusku a negativní postoj vůči Ukrajině. Využívá se silně zatížených slov, jako je „nenávist kyjevského režimu“ (Putin 2023), „krutá lež“ (Putin 2023), „zotročená Ukrajina“ (Putin 2023), „ukrajínští neonacisté“ (Putin 2023), „hitlerovská divize“ (Putin 2023), „hanba nám, hanba jim“ (Putin 2023). Tyto fráze mají podněcovat silné emoce a negativní představy o Ukrajině a kyjevském režimu. Proximizace se také projevuje v příkladech, kdy se Kyjev a Západ spojují do jednoho protivníka, který údajně připravuje velkou válku a rozšiřuje vojenské základny poblíž ruských hranic. Tím se zdůrazňuje hrozba a nepřátelství ze strany Západu a posiluje sounáležitost s Ruskem. V textu jsou také použity historické analogie, které mají podpořit negativní postoj vůči Ukrajině a kyjevskému režimu. Přirovnání ukrajinských ozbrojených sil k nacistickým divizím a odkazy na druhou světovou válku mají vyvolat silný dojem a přetvářet současnou situaci jako pokračování historických konfliktů.

Prezidenti USA konstruují vztah s Ukrajinou a používají konstrukci „Ukrajina“ ve vztahu k dobru spojenému se svobodou, demokracií a lidskými právy (Bush 2006, Obama 2014, Biden 2022). V jejich diskurzu je patrná podpora ukrajinské demokracie a práva lidu na svobodné rozhodování. Někde se ale zdá, že podpora Ukrajiny ze strany USA má své motivace v geopolitických, strategických a politických faktorech. Jedním z aspektů je

geopolitický a strategický zájem USA o Ukrajinu. Prezidenti USA zdůrazňují silné spojenectví mezi USA a Evropou, které zahrnuje podporu ukrajinské demokracie a ochranu před ruskou agresí (Obama 2014, Biden 2022). Zdá se, že motivace podpory Ukrajiny může být ovlivněna faktory, jako je snaha oslabit Rusko a posílit vliv USA a NATO v regionu. Tato selektivní pozornost k Ukrajině může zpochybnit důvěryhodnost a rovnocennou podporu ostatním zemím v oblasti čelícím podobným výzvám. Navíc toto může sloužit jako prostředek k uklidnění a posílení vztahů s evropskými spojenci a NATO. Tento politický aspekt může ovlivnit prioritu, kterou prezidenti USA přidělují Ukrajině. Ekonomické zájmy také hrají roli ve vztahu prezidentů USA k Ukrajině. Zmínka o ruské a čínské ekonomice v kontextu podpory Ukrajiny naznačuje, že může existovat také ekonomický aspekt vztahu prezidenta USA k Ukrajině (Biden 2022). Například USA mohou usilovat o omezování ruského vlivu na energetickém trhu prostřednictvím podpory Ukrajiny jako alternativního zdroje. Tím se projevuje komplexní povaha vztahu a zájmů spojených s ekonomikou a geopolitikou. Prezidenti USA také zdůrazňují odvahu a odhodlání ukrajinského lidu v boji za svobodu. Ukrajinský lid je prezentován jako inspirace pro svět a symbol odporu proti ruské agresii (Biden 2022).

V textu se objevuje konstrukce „Ukrajina“ ve vztahu k dobru pro prezidenta USA, která je vyjadřována prostřednictvím různých metaforických konceptů. Jednou z klíčových metafor je „Ukrajina jako symbol svobody a demokracie“ (Biden 2022), což zobrazuje Ukrajinu jako zemi, která se angažuje v prosazování demokratických práv a volí svého prezidenta. Ukrajina se tak stává inspirací pro další země, které usilují o svobodu a demokracii. Tato metafora zdůrazňuje pozitivní hodnoty a vyvolává dojem, že Ukrajina představuje příklad a vzor, který by měl být následován. Další významnou metaforou je „Ukrajina jako hrdinský bojovník“ (Biden 2022). Ukrajínští občané jsou prezentováni jako stateční, nebojácní a odhodlaní lidé, kteří se postavili za svá demokratická práva a brání svou zemi proti ruské agresii. Tato metafora zdůrazňuje jejich odvahu a odhodlání a staví je jako

příklad bojovníků za svobodu a spravedlnost. V textu lze také nalézt reifikaci, například ve větě „Putin může obklíčit Kyjev tanky, ale nikdy nezíská srdce a duše ukrajinského lidu“ (Biden 2022) jsou „srdce a duše ukrajinského lidu“ (Biden 2022) prezentovány jako nepřekonatelné a nedotknutelné entity, které nelze ovlivnit či oslabit. Tím se posiluje dojem o nezlomnosti a síle ukrajinského lidu. Dalším významným prvkem je depersonifikace ve větě „Myslel si, že nás může rozdělit doma, v této sněmovně, v tomto národě. Myslel si, že nás může rozdělit i v Evropě“ (Biden 2022). Zde je Rusko prezentováno jako anonymní subjekt, který se snaží rozdělit a oslabit jednotu doma i v Evropě. Tím se snižuje důležitost a osobní identita Ruska, čímž se může zdůraznit nebezpečí jeho jednání. Kromě toho se v textu objevují strategické a ideologické metafory, které slouží k posílení obrazu Ukrajiny a podpoře jejích cílů. Například „Ukrajina jako světlo vítězí nad tmou“ (Biden 2022) představuje boj za svobodu a demokracii jako něco, co je přirozeně správné a vítězné. Tato metafora vyjadřuje přesvědčení o neodvratném triumfu svobody nad totalitou. Ve výročí prezidenta USA se také vyskytuje proximizace. Například americký prezident zmiňuje prioritu ochrany amerického lidu a pronásledování teroristických sítí (Obama 2014). Tím se naznačuje, že podpora Ukrajiny a její demokracie je spojena s bezpečnostními zájmy USA.

Závěrem lze říci, že Putin zdůrazňuje zvláštní vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou a snaží se posílit ruský vliv a kontrolu nad Ukrajinou. Prezidenti USA naopak podporují ukrajinskou demokracii, svobodu a lidská práva. Putinův narativ ospravedlňuje ruskou intervenci a ovlivňování událostí na Ukrajině pomocí tvrzení o společné historii a jednotném lidu. Prezidenti USA odsuzují ruskou agresi a podporují ukrajinskou suverenitu. Putin kritizuje ukrajinské snahy o přiblížení se Evropské unii, zatímco prezidenti USA podporují ekonomickou spolupráci a ukrajinskou roli jako energetického dodavatele. Celkově je Putinův diskurz zaměřen na posílení ruského vlivu, zatímco prezidenti USA podporují ukrajinskou demokracii a právo na svobodné rozhodování.

3. 4. 2 NATO

Pro prezidenta Ruska, Vladimira Putina, je konstrukce „NATO“ vnímána jako politicko-vojenský blok, a jeho vnímání NATO se v průběhu času měnilo v závislosti na geopolitické situaci a vztazích mezi Ruskem a aliancí. Ruský prezident dlouhodobě zpochybňuje účel a bezpečnostní přínos rozšíření NATO, zejména směrem na východ Evropy (Putin 2007, 2014, 2018, 2021, Medvědév 2008). Tvrdí, že takové rozšíření nepřispívá k bezpečnosti žádné země, ani NATO jako celku. Zdůrazňuje, že rozšíření NATO do bývalých východoevropských zemí, jako je Estonsko, Rumunsko a Bulharsko, představuje pro Rusko bezpečnostní hrozbu a vnímá jej jako porušení dřívějších dohod (Putin 2004, 2007). Putinova argumentace týkající se bezpečnosti je často založena na představě, že rozšíření NATO na východ je agresivním aktem, který ohrožuje ruské zájmy. Putin zmiňuje obavy Ruska ohledně vojenské infrastruktury NATO blízko ruských hranic a vnímá to jako porušení předchozích dohod (Putin 2007). Je pravděpodobné, že Putin tuto argumentaci využívá k posílení svého narativu a kritice západních zemí. Putin také naznačuje, že rozšíření NATO vytváří „virtuální zed“ a „dělicí čáry“ (Putin 2014) mezi Ruskem a západními zeměmi. Putin zmiňuje rozšíření NATO jako faktor, který snižuje úroveň vzájemné důvěry a způsobuje rozdělení (Putin 2007). Zdůrazňuje, že pro sjednocení NATO je podle něj nutná vnější hrozba, kterou je vnímáno Rusko. Považuje to za klišé a snahu o vyvolávání strachu veřejného mínění v západních zemích (Putin 2018).

Ruský prezident také zdůrazňuje otázku vstupu Ukrajiny do NATO. Zastává názor, že Ukrajina by neměla vstupovat do vojenského bloku a že to by mohlo narušit vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou (Putin 2014). Je zde však otázka, zda Putinova obava ze vstupu Ukrajiny do NATO není spíše motivována snahou o udržení ruského vlivu a ovládnutí regionu. V roce 2014 v souvislosti s anexí Krymu a konfliktem na Ukrajině Putin označil rozšíření NATO za

hlavní problém mezinárodních vztahů a výzvu k vytvoření společného humanitárního prostoru (Putin 2014). Putin tím naznačil, že považuje rozšíření NATO za hrozbu a provokaci vůči ruskému vlivu a bezpečnosti. Zároveň výzva k vybudování společného humanitárního prostoru naznačuje potřebu spolupráce mezi Ruskem, NATO a dalšími zeměmi s cílem najít mírové a stabilní řešení konfliktu. Putinovo volání po společném humanitárním prostoru může být vnímáno jako pokus zamluvit ruskou agresi a snahu ovlivňovat ukrajinskou politiku. Nicméně po zahájení ruské agrese na Ukrajině v roce 2022 se jeho postoj k NATO a situaci na Ukrajině výrazně mění. Putin využívá zmínek o NATO jako způsobu, jak kritizovat a obviňovat Alianci z nebezpečných akcí a porušování dohod. Zdůrazňuje vojenské základny NATO na Ukrajině, přítomnost zbraňových systémů a tajných biolaboratoří jako příklady údajné provokace a absurdity ze strany NATO (Putin 2023). Tato kritika může být vnímána jako snaha odvést pozornost od ruské agresivní politiky na Ukrajině a ospravedlnit své vlastní činy. Na druhou stranu Putin zdůrazňuje dobré vztahy s některými členy NATO, jako je Francie (Putin 2012), Turecko (Putin 2018) a Itálie (Putin 2021). Zdůrazňuje historické, kulturní a hospodářské vazby mezi Ruskem a těmito zeměmi, přestože jsou součástí NATO. Považuje je za partnery, kteří provádějí nezávislou zahraniční politiku.

V ruském diskurzu se objevují několik klíčových metafor, které mají za cíl vyjádřit negativní vnímání a obavy z NATO. Jednou z dominantních metafor je „NATO jako vnější hrozba“ (Putin 2018, 2021). Tato metafora zobrazuje NATO jako nepřátelskou a agresivní alianci, která představuje potenciální nebezpečí pro Rusko a ostatní evropské země (Putin 2018). Prezident Ruska tímto způsobem zdůrazňuje nutnost sjednocení evropských zemí pod záštitou NATO pro jejich vlastní dobro. Další významnou metaforou je „NATO jako obklíčení“ (Putin 2021). Tato metafora popisuje vojenskou přítomnost NATO v blízkosti ruských hranic jako formu obklíčení a ohrožení suverenity Ruska. Prezident Ruska vyjadřuje obavy z umístování základen a zbraňových systémů NATO v blízkosti ruských hranic, což podporuje jeho vnímání

aliance jako nepřátelské síly. Reifikace je dalším aspektem metaforického diskurzu prezidenta Ruska. Tím, že prezident popisuje „dvě vlny rozšiřování NATO“ (Putin 2014), reifikuje tento proces jako plánovanou a úmyslnou entitu. Tato reifikace podporuje ruské obavy o zvyšující se vojenskou přítomnost aliance v regionu a vnímání rozšiřování NATO jako strategického kroku proti Rusku. Personifikace se objevuje ve výroku „Nikdo nám neodpovídá“ (Putin 2021). Tato metafora přisuzuje schopnost odpovědi a komunikace abstraktním subjektům, jako je NATO. Prezident Ruska vyjadřuje frustraci nad tím, že Rusko nedostává odpovědi na své obavy a námítky ohledně politiky a akcí aliance. Depersonifikace se objevuje v prohlášení prezidenta Ruska, kdy se obrací na adresáty svých výroků a označuje je jako „lidé“ (Putin 2020). Tímto způsobem prezident naznačuje, že jeho odpůrci nedokáží porozumět ruskému pohledu a podceňují schopnost Ruska analyzovat situaci. Tato depersonifikace slouží ke zdůraznění ruského postoje a nedostatku uznání ze strany jiných zemí. V diskurzu prezidenta Ruska se také objevují strategické a ideologické metafory, jako je „provokující faktor“ (Putin 2007), „zed“ (Putin 2014), „globální hrozby“ (Putin 2007) a „vazalové“ (Putin 2014). Z analýzy proximizace vyplývá, že ruský prezident využití například termín „Vnitroblok a vnější hrozba“ (Putin 2018). Putin tvrdí, že k dosažení jednoty mezi zeměmi, například NATO, je nutná vnější hrozba, která je sjednotí. V tomto případě je vnější hrozbou Rusko, které je označeno jako největší jaderná mocnost. Tato vnější hrozba je prezentována jako důvod k provádění opatření a reakcí. Nebo také používá termín „Obklíčení“ (Putin 2021), když tvrdí, že základny a zbraňové systémy jsou instalovány kolem Ruska na východě, jihu, severu a na moři. Poukazuje na obtížnost situace, kterou vnímá jako obklíčení a obtížný úkol.

Na základě analýzy výroků amerických prezidentů lze vidět, že NATO je vnímáno jako nástroj, spojenectví a koalice, které slouží k dosažení dobra a zabezpečení míru a prosperity. Prezident USA zdůrazňuje roli „NATO“ při posílení americké síly a diplomacie, a to jak ve vztahu k ochraně Spojených

států, tak ke globálním strategickým a vojenským operacím. Výroky prezidentů zdůrazňují spolupráci a spojenectví mezi USA a členskými státy NATO, přičemž spolupráce s NATO je prezentována jako základní pilíř americké zahraniční politiky a důležitý nástroj v boji proti terorismu (Bush 2005, 2007, Obama 2011, 2022). Prezidenti opakovaně vyjadřují podporu NATO jako aliance, která vznikla po druhé světové válce s cílem zajistit mír a stabilitu v Evropě (Obama 2011, Trump 2017, Biden 2022). Diskurz prezidentů zdůrazňuje úlohu USA v čele aliance a roli v prosazování amerických zájmů ve světě. Nicméně se zdá, že prezident USA často vystupuje jako hlavní hybatel a vedoucí síla v NATO, což může vytvářet dojem, že USA dominují alianci a ostatní členové slouží jako podřízení. Toto nesouladné partnerství může podkopávat důvěru a rovnost mezi členy NATO. Prezident Trump také zdůrazňuje důležitost finančních závazků členských států NATO (Trump 2017, 2019). I když je zvýšení finančních povinností ostatních členů pochopitelným požadavkem, zaměření prezidenta převážně na peněžní stránku a zdůrazňování ekonomických aspektů může vést k oslabení politické a strategické jednoty aliance. Vystává také otázka, zda je finanční rozměr jediným měřítkem pro hodnocení přínosu členů aliance. Výroky prezidentů vztahující se k Rusku vykazují určitou změnu v postoji. Zatímco v roce 2011 prezident Obama zdůrazňuje posílení vztahů mezi Ruskem a NATO, v souvislosti s ruskou agresí na Ukrajině se prezident Biden postavil proti Rusku a vyzývá k větší vojenské přítomnosti.

Analýza metaforických konstrukcí v této pasáži naznačuje, že pro prezidenta USA je NATO prezentováno jako klíčový nástroj pro dosažení dobrého. Metafora „postavit se na naši stranu“ (Bush 2005) zobrazuje ostatní národy jako spojence a vyjadřuje podporu a loajalitu vůči prezidentovi a jeho politice. Zmiňování spolupráce s 60 vládami a partnerství s různými zeměmi představuje prezidenta jako diplomata a vyjádření amerického vlivu na globální scéně (Bush 2005). Další metaforické vyjádření jako „oživit NATO“ (Obama 2011) a „posílit spolupráci“ (Obama 2011), představuje prezidenta USA jako aktéra, který přináší nový život a posiluje alianci. Tato

metafora zvýrazňuje prezidentovu roli v transformaci a posílení NATO jako strategického spojení. Důraz na dodržování finančních závazků ze strany spojenců a jejich plnění povinností odráží prezidentovu prioritu získat podporu a vyvážené rozdělení zátěže mezi členy NATO. Tato metafora „zaplatit spravedlivý podíl“ (Trump 2017) vyjadřuje očekávání od ostatních zemí, aby přispěly finančně a vojensky. Analýza proximizace ukazuje, jak americký prezident využívá strategii zdůrazňování blízkosti a spolupráce s ostatními národy a organizacemi k posílení vlastní pozice a legitimizace svých akcí. Například prezentuje mezinárodní angažmá Spojených států, včetně jejich účasti na misích v Afghánistánu a Iráku a spolupráce s mezinárodními organizacemi, jako je OSN, Evropská unie a NATO, čímž zdůrazňuje podporu ostatních národů a legitimizuje své akce prostřednictvím mezinárodní spolupráce (Bush 2005, 2007, Obama 2011, 2013, 2014, Trump 2017, 2019, Biden 2021, 2022). Dále prezident USA zdůrazňuje úzkou spolupráci s dalšími vládami a organizacemi v boji proti terorismu a šíření zbraní hromadného ničení (Bush 2005). Tím ukazuje, že Spojené státy nejsou osamoceny ve svém úsilí, ale mají širokou mezinárodní podporu.

Prezident Ruska, Vladimir Putin, vnímá NATO jako politicko-vojenský blok a považuje ho za hrozbu pro Rusko. Putin zpochybňuje účel a bezpečnostní přínos rozšíření NATO, zejména směrem na východ Evropy. Tvrdí, že to ohrožuje ruské zájmy a vnímá to jako porušení dřívějších dohod. Putinova argumentace se zaměřuje na ruskou suverenitu a zobrazuje NATO jako nepřátelskou a agresivní alianci. Na druhé straně američtí prezidenti vnímají NATO jako nástroj spojení a koalice, která slouží k dosažení míru a prosperity. Podporují NATO jako alianci, která byla vytvořena po druhé světové válce za účelem zajištění míru a stability v Evropě. Američtí prezidenti zdůrazňují spolupráci a spojení mezi USA a členskými státy NATO, a také úlohu USA v prosazování amerických zájmů.

3. 4. 3 Evropská Unie

Prezident Ruska Vladimír Putin vyjadřuje různé postoje a názory k Evropské unii (EU) v různých oblastech spolupráce. Ruský prezident opakovaně zdůrazňuje důležitost hospodářské spolupráce mezi Ruskem a EU (Putin 2003, 2007, 2014, 2021), ale zároveň kritizuje omezení přístupu ruského zboží na evropský trh (Putin 2003). Tato kritika je vnímána jako pokus o zvýšení vlivu Ruska na evropské trhy bez dodržování standardů a pravidel, které EU prosazuje. V oblasti energetiky vyjadřuje zájem o spolupráci s EU a zmínky o zjednodušení vízového režimu naznačují snahu o usnadnění obchodu mezi Ruskem a EU (Putin 2011). Nicméně toto partnerství je často kritizováno jako závislé na ruském energetickém vlivu a snaze o politické ovlivňování. Příkladem je projekt Nord Stream 2, který je vnímán jako snaha o zvýšení závislosti Evropy na ruském plynu a zhoršení energetické bezpečnosti regionu.

Dále Putin kritizuje EU za její byrokracii (Putin 2014). Tato kritika je však často používána jako prostředek k ospravedlnění nedostatečného respektování demokratických principů a právního státu v Rusku. Putinovo zdůrazňování byrokracie v EU tak může sloužit k odvracení pozornosti od vlastních nedostatků v Rusku. Putin také porovnává DPH mezi zeměmi BRIC a EU a naznačuje, že vyšší DPH v zemích BRIC je pro Rusko pozitivní výsledek, který posiluje multipolaritu ve světě (Putin 2007). V souvislosti se situací na východě Ukrajiny prezident Putin ostře kritizuje EU za zavedení sankcí vůči Rusku, o kterých tvrdí, že mají negativní dopad především na samotnou EU (Putin 2015, 2018). Tento argument je vnímán jako snaha o přehlížení skutečnosti, že sankce byly zavedeny jako odpověď na ruskou anexi Krymu a vměšování do východní Ukrajiny. Putin také obviňuje USA z ovlivňování EU ve vztahu k sankcím, což může být vnímáno jako snaha o rozdělení a oslabení jednoty EU (Putin 2018). Putin se vyjadřuje kriticky vůči vstupu Polska a Lotyšska (Putin 2004) do EU a zdůrazňuje, že vstup do EU nepřináší řešení

problémů. Tyto projevy mohou být vnímány jako snaha o oslabení evropské solidarity a závislosti východoevropských zemí na Rusku.

V otázce vztahu mezi EU a Ukrajinou Putin nejprve uvádí, že přijetí Ukrajiny do EU není podstatné (Putin 2014). Nicméně po vyloučení Ukrajiny ze zóny volného obchodu v roce 2014 Putin zmíní, že byl požádán vedoucími představiteli EU, aby nevyklučoval Ukrajinu ze zóny volného obchodu s nadějí na spolupráci v trilaterálním formátu Rusko-EU-Ukrajina. V roce 2016 Putin podporoval bezvízový režim pro Ukrajinu a kritizuje vízový režim v Evropě jako anachronismus studené války, ale obává se nelegální pracovní síly v EU a jejího vlivu na trh práce EU (Putin 2016).

Celkově lze tedy konstatovat, že Putinův diskurz vůči EU je často založen na obhajobě ruských zájmů a snaze o politické ovlivňování. Kritika EU, ať už týkající se hospodářské spolupráce, byrokracie, sankcí nebo vztahu k východním evropským zemím, často slouží jako nástroj k dosažení ruských cílů a oslabení jednoty a důvěry v rámci EU.

Metaforické konstrukce v souvislosti s EU vykazují tendenci k vyjádření negativního postoje a nejistoty. Putin v roce 2003 použil metaforu „prohibitivní cla“ a omezení přístupu ruského zboží na trh, což naznačuje ruský pohled na protekcionistickou politiku EU. Další metafora o „chovu skotu“ a dotování ruského chovu hospodářských zvířat v Evropě naznačuje snahu o posílení konkurenceschopnosti ruských zemědělských produktů (Putin 2003). Prezident Ruska dále využívá metaforu „ovce v bezpečí, vlci sytí“ k vyjádření postavení Ruska vůči Evropské unii a jejím politickým rozhodnutím. Tato metafora naznačuje, že Rusko je obětí nebo poraženou stranou v této dynamice, zatímco členové EU profitují (Putin 2013). Byrokracie je také předmětem metaforického srovnání, kdy Putin tvrdí, že byrokracie v Rusku je méně aktivní nebo efektivní než v Bruselu, sídle Evropské unie (Putin 2014). Tímto se snaží zdůraznit přední postavení a nadřazenost ruského systému. V diskurzu Putin využívá personifikaci „realita světa, ve kterém žijeme“ (Putin 2003), aby naznačil, že Rusko by se mělo přizpůsobit hodnotám a realitě, které určuje Evropská unie. Dále Putin

podporuje bezvízový režim EU pro Ukrajinu a považuje vízový režim v Evropě obecně za anachronismus studené války, který je třeba co nejdříve odstranit (Putin 2016). Tímto přispívá k posílení pozitivních vztahů, vyvolání sympatií a snížení napětí mezi Ruskem a Ukrajinou.

Na základě výroků prezidenta USA je zřejmé, že konstrukce „Evropská unie“ není v jeho projevech tak často zmíněna, jako u prezidenta Ruska. Prezident spíše zdůrazňuje spolupráci s Evropskou unií jako součást širšího mezinárodního úsilí řešit globální výzvy. Konstrukce „Evropská unie“ je vnímána především ve spojitosti s ekonomickými a obchodními zájmy USA (Obama 2013). Prezident zdůrazňuje podporu spravedlivého a volného obchodu přes Atlantik jako prostředek k vytváření dobře placených pracovních míst v USA. Tento přístup staví důraz na ekonomickou prosperitu a zaměstnanost ve vlastní zemi. Zatímco spolupráce s Evropskou unií je zdůrazňována jako prostředek řešení globálních výzev, jako je změna klimatu, není výslovně uvedeno, jakým způsobem konkrétně tato spolupráce probíhá (Biden 2021). Prezident pouze zmíní, že během svého mandátu svolal klimatický summit s účastí významných ekonomik, včetně Evropské unie. Chybí tedy podrobnější informace o konkrétních opatřeních či společných iniciativách, které by tuto spolupráci dále specifikovaly. Pokud jde o vazby mezi USA a Ukrajinou, prezident USA poukazuje na spolupráci s Evropskou unií a dalšími zeměmi s cílem vyvíjet tlak na Rusko a odsuzovat ruskou agresi vůči Ukrajině (Biden 2022). Nicméně tato spolupráce je prezentována spíše jako součást mezinárodního tlaku na Rusko a snaha o zajištění odpovědnosti, než jako přímá spolupráce mezi USA a Ukrajinou.

Výroky prezidenta obsahují několik zdrojových a cílových metafor, které se používají k vyjádření vztahu mezi Evropskou unií USA. Například „Evropská unie“ je zdrojovou a personifikovanou metaforou, která představuje entitu, která jedná a má své členy. Cílovou a strategickou metaforou je pak „porazit nebezpečí naší doby“ (Bush 2005), což odkazuje na spolupráci s Evropskou unií a dalšími zeměmi k dosažení bezpečnosti a ochrany proti globálním hrozbám. Ve výrocích prezidenta se také vyskytuje personifikace. Například

výrok „svobodný svět spolu s 27 členy Evropské unie“ (Biden 2022) personifikuje Evropskou unii a vnímá ji jako subjekt, který spolu s ostatními subjekty volá po odpovědnosti a působí na Rusko. Naopak v některých případech se objevuje depersonifikace, například ve výroku „Proti ruským lžím jsme postavili pravdu“ (Biden 2022) je Rusko zobrazeno jako entita, která šíří lži, zatímco pravda je personifikována jako síla, která stojí proti nim. Výroky prezidenta také obsahují strategické a ideologické metafory, které slouží k vyjádření zájmů a cílů spojených s Evropskou unií. Například „komplexní transatlantické obchodní a investiční partnerství“ (Bush 2005) je strategickou a ekonomickou metaforou, která odkazuje na vytváření silného obchodního vztahu mezi USA a Evropskou unií. Tato metafora zdůrazňuje důležitost volného obchodu a hospodářské spolupráce mezi těmito subjekty. Prezidenti USA používají i proximizaci ve svém diskurzu ve vztahu k Evropské unii. Například věta „Svobodný svět spolu s 27 členy Evropské unie – včetně Francie, Německa a Itálie – a zeměmi jako Velká Británie, Kanada, Japonsko, Korea, Austrálie, Nový Zéland a mnoha dalšími volá k odpovědnosti“ (Bush 2005) zdůrazňuje společné hodnoty a zájmy, které sdílí USA a Evropská unie spolu s dalšími zeměmi. Tím se vytváří obraz jednotného frontu a sounáležitosti v prosazování odpovědnosti a odsuzování ruské agrese. Nebo věta „Dokonce i Švýcarsko působí Rusku bolest a podporuje obyvatele Ukrajiny“ (Biden 2022) zdůrazňuje zapojení Švýcarska, jakož i dalších zemí mimo Evropskou unii, do podpory Ukrajiny. Tím se vytváří obraz rozšířené sítě spolupráce a solidarity, která překračuje hranice Evropské unie.

Závěrem lze říci, že v diskurzu prezidentů USA a Ruska je zřejmý rozdíl v přístupu k Evropské unii a zdůrazňovaných aspektech spolupráce s ní. Prezident Putin se často zaměřuje na hospodářskou spolupráci, energetiku, byrokracii a vztah k východoevropským zemím. Jeho projevy slouží jako nástroj k obhajobě ruských zájmů a politickému ovlivňování. Putin kritizuje omezení přístupu ruského zboží na evropský trh a zdůrazňuje důležitost hospodářské spolupráce mezi Ruskem a EU. Jeho kritika sankcí EU vůči

Rusku a obviňování USA z ovlivňování EU jsou také součástí jeho diskurzu. Na druhé straně prezidenti USA zdůrazňují spolupráci s EU jako součást širšího mezinárodního úsilí řešit globální výzvy. Ekonomická spolupráce a volný obchod s EU jsou pro ně prostředky k dosažení ekonomické prosperity a zaměstnanosti ve vlastní zemi. Prezidenti USA také poukazují na spolupráci s EU v otázce Ruska a Ukrajiny, jako součást mezinárodního tlaku na Rusko a snahu o zajištění odpovědnosti.

3. 5 Koncept „dobra“ pro prezidenta Ruska

Pro prezidenta Ruska je konstrukce „dobro“ v Evropě spojena s několika aspekty. Prvním z nich je ochrana ruských občanů a ruskojazyčného obyvatelstva v zahraničí. Putin zdůrazňuje poskytování diplomatické a právní podpory těmto skupinám a obhajuje jejich zájmy. Tento přístup slouží k legitimizaci vojenských intervencí a zasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí. Anexe Krymu v roce 2014 je jasným příkladem, kdy Putin tvrdil, že jedná ve jménu ochrany ruského obyvatelstva na Krymu. Avšak tento krok byl porušením mezinárodního práva a suverenity Ukrajiny. Předstírat, že to bylo ve jménu „dobra“ pro ruské občany, je zjevná manipulace s retorikou. Podobně lze hodnotit i ruskou invazi na Ukrajinu v roce 2022, kdy Putin popisoval tuto akci jako „Speciální vojenskou operaci“. Opět se zde uplatňuje konstrukce „dobro“ jako záminka pro rozšíření ruského vlivu a kontroly nad Ukrajinou. Tento postoj je problematický a porušuje principy mezinárodního práva a územní integritu suverénních států.

Druhým aspektem je důraz na vlastenectví a jednotu ruského národa. Putin se prezentuje jako zastávce zájmů všech Rusů a snaží vytvářet dojem, že jedná ve prospěch všech. V Rusku jsou svoboda projevu a lidská práva silně omezeny, a to včetně potlačování nezávislých médií, politické opozice a občanských práv. Putinova vláda se snaží udržet pevnou kontrolu nad politickou situací a potlačovat veškeré formy disentu.

Navzdory Putinovým prohlášením o partnerství a rovnocenné spolupráci mezi Ruskem a Evropou je jeho politika často zaměřena na rozšiřování ruského

vlivu a politické ovlivňování v regionu. Putin se staví proti rozšíření NATO a vnímá ho jako hrozbu pro ruskou suverenitu. Zároveň využívá energetickou závislost některých evropských zemí na ruských dodávkách plynu a ropných produktech k prosazování svých politických cílů a oslabování evropské jednoty. Rozšíření NATO na východ Evropy bylo v souladu s vůlí suverénních států, které si přály zvýšit svou bezpečnostní spolupráci s aliancí. Putin využívá tuto konstrukci „dobro“ jako záminku pro posílení ruské dominance v regionu a ospravedlnění svého politického ovlivňování.

Celkově lze říci, že konstrukce „dobro“ slouží pro prezidenta Ruska v Evropě především k posílení vlastní moci, prosazování ruských zájmů a upevnění ruského vlivu. Putin využívá tuto konstrukci k ospravedlnění agresivních kroků, zásahů do vnitřních záležitostí jiných zemí a potlačování politické opozice.

3. 6 Koncept „dobra“ pro prezidenta USA

V diskurzu prezidentů USA vůči Evropě se zdůrazňuje několik konkrétních aspektů, které považují pro dosažení „dobra“ za klíčové. Bezpečnost a obrana představují hlavní témata, přičemž prezidenti se zaměřují na zajištění bezpečnosti amerických občanů a spojenců v Evropě prostřednictvím posílení vojenské přítomnosti, spolupráce v rámci NATO a podpory strategických obranných iniciativ. Americké vojenské síly jsou vnímány jako prostředek k udržení stability a odrazu potenciálních hrozeb. Nicméně americká vojenská přítomnost je vnímána jako zdroj napětí a konfliktů, spíše než jako prostředek k zajištění bezpečnosti. Dalším důležitým aspektem je podpora demokracie a lidských práv v Evropě. Prezidenti USA zdůrazňují význam demokratických hodnot a respektování lidských práv, odmítají agresi diktátorů a podporují ochranu práv občanů. Americká zahraniční politika často směřuje k podpoře demokratizace a posílení demokratických institucí v evropských zemích. Historicky je zřejmé, že USA často upřednostňovaly své vlastní zájmy před demokratickými hodnotami. Podpora diktátorů a porušování lidských práv ve prospěch strategických spojenců bohužel představuje častý jev. Boj proti

terorismu je dalším klíčovým prvkem politiky USA vůči Evropě. Prezidenti zdůrazňují potřebu spolupráce se spojenci v oblasti výměny informací, prevence teroristických útoků a soudního stíhání teroristů. Cílem je aktivně se zapojit do boje proti terorismu a zajistit ochranu občanů před teroristickými hrozbami. Avšak spolupráce mezi USA a Evropou v tomto směru často vyvolává otázky týkající se porušování lidských práv a ochoty obětovat občanské svobody ve jménu bezpečnosti. Kromě toho některé strategie zaměřené na boj proti terorismu se ukázaly jako neúčinné a mohou vést k další radikalizaci. V rámci ekonomické spolupráce prezidenti USA kladou důraz na podporu volného obchodu, investic a obchodních dohod s Evropou. Toto partnerství je vnímáno jako prostředek k dosažení ekonomické prosperity v obou regionech. Američtí prezidenti zdůrazňují význam vzájemného partnerství a společných ekonomických zájmů mezi USA a Evropou. Nicméně dohody o volném obchodu a investicích často znevýhodňují menší ekonomiky a mohou přispět k nerovnoměrnému rozdělení bohatství a zranitelnosti ekonomiky. Jaderná bezpečnost je dalším tématem, na které prezidenti USA kladou důraz ve svém diskurzu vůči Evropě. Snaží se prosazovat mezinárodní spolupráci v oblasti omezení šíření jaderných zbraní a zároveň zdůrazňují úlohu jaderných zbraní jako prostředku odstrašení a ochrany spojenců v Evropě. Je však třeba zdůraznit, že USA samy disponují velkým arzenálem jaderných zbraní. Prezidenti USA také považují spolupráci s Evropou za důležité partnerství a spojenectví. Snaží se posilovat diplomatické vztahy, dialog a vzájemné porozumění mezi USA a evropskými zeměmi. Společně se snaží řešit globální výzvy a dosahovat společných cílů. Avšak USA často prosazují své zájmy a priority. Příkladem může být jednostranné rozhodování ve prospěch vlastních zájmů, jako například jednostranný odchod z mezinárodních dohod nebo neuznávání mezinárodního soudu.

4 ZÁVĚR

Pojetí „dobro“ v mezinárodních vztazích je subjektivní a dynamické, jeho význam se mění a přizpůsobuje v závislosti na záměrech a perspektivách jednotlivých aktérů. Konstruktivistický přístup nám umožňuje porozumět procesu utváření a interpretace tohoto pojmu prostřednictvím interakcí mezi aktéry mezinárodní politiky. V práci bylo identifikováno, že rozdílné přístupy prezidentů USA a Ruska ve vztahu k Evropě odrážejí jejich rozdílné zájmy a strategie, ale také odhalují jejich ambice a problematické aspekty jejich politiky. Prezident Putin se snaží posílit ruský vliv a prosazovat ruské zájmy v Evropě za každou cenu. Jeho politika je často charakterizována politickým ovlivňováním, hospodářskými manipulacemi a vojenskými intervencemi. Putin se neschématizuje, když jde o zasahování do vnitřních záležitostí sousedních zemí, a často využívá různé záminky, jako je ochrana ruských občanů a ruskojazyčného obyvatelstva, aby ospravedlnil své akce. Jeho cílem je získat politický a hospodářský vliv v Evropě, a to i na úkor suverenity a stability sousedních zemí. Prezidenti USA se zase snaží prosazovat své hodnoty demokracie, lidských práv a hospodářské spolupráce v Evropě. Nicméně jejich politika také odráží jejich zájmy a snahu udržet strategickou přítomnost a vliv v regionu. I když zdůrazňují ochranu spojenců a přátel v Evropě, zasahují do vnitřních politických procesů jiných zemí a často využívají svou vojenskou sílu a spolupráci v rámci NATO k dosažení svých cílů. Oba prezidenti se snaží využít rétoriku hrozeb, aby zdůraznili naléhavost svých akcí a legitimovali své intervence. Putin často zveličuje vnější hrozby, jako je rozšíření NATO nebo západní vliv v postsovětských zemích, aby ospravedlnil své zásahy do regionu. Na druhou stranu prezidenti USA se zaměřují na hrozby, jako je terorismus, hybridní válka a kybernetické útoky, aby posílili nutnost spolupráce a obrany proti nim, což jim umožňuje rozšiřovat svou vojenskou přítomnost a ovlivňovat politická rozhodnutí v Evropě. Tato rozdílná politika má negativní důsledky. Putinova snaha o politické ovlivňování a vojenské intervence narušuje suverenitu a demokracii

sousedních zemí a přispívá k napětí a nestabilitě v Evropě. Zároveň americká intervence a vojenská přítomnost v regionu často vyvolávají podezření a odpor, a mohou vytvářet nové napětí a konflikty.

V průběhu politiky prezidentů od roku 2000, zejména od počátku Putinovy vlády v Rusku, se význam pojmu „dobro“ ve vztahu k Evropě změnil. Zpočátku existoval optimismus a naděje na spolupráci a upevnění vztahů. Nicméně faktory jako rozšíření NATO, energetická závislost, konflikty a napětí a informační válka postupně ovlivnily toto vnímání. V jejich důsledku se vztah mezi Ruskem a Evropou stal skeptičtější a konfliktnějším, což proměnilo význam pojmu „dobro“ ve vztahu k Evropě z pozitivního na spíše negativní a ohrožený. V průběhu politiky amerických prezidentů od roku 2000 se význam pojmu „dobro“ ve vztahu k Evropě v diskurzu amerického prezidenta také výrazně změnil. Na počátku tohoto období stál prezident Bill Clinton, který prosazoval myšlenku liberálního internacionalismu a podporoval blízké vztahy s Evropou. V jeho diskurzu bylo „dobro“ chápáno jako spolupráce, demokracie a lidská práva. Clintonova politika se zaměřovala na posilování transatlantického partnerství a budování multilaterálních institucí. Následoval prezident George W. Bush, jehož mandát byl významně ovlivněn událostmi 11. září 2001 a válkou proti terorismu. Bushova politika vůči Evropě se zaměřovala na prosazování amerických zájmů a bezpečnostních opatření. V jeho diskurzu bylo „dobro“ často chápáno jako obrana a ochrana amerických hodnot a bezpečnosti. Bushova administrativa se dostala do konfliktu se západní Evropou v souvislosti s invazí do Iráku a rozmístěním protiraketového systému. Poté přišel prezident Barack Obama, který se snažil obnovit vztahy s Evropou a posílit multilateralismus. V jeho diskurzu bylo „dobro“ spojováno s diplomacií, dialogem a spoluprací mezi Evropou a USA. Obama zdůrazňoval význam hodnot jako demokracie, lidská práva a boj proti změně klimatu. Následně přišel prezident Donald Trump, v jeho diskurzu bylo „dobro“ chápáno zejména jako obrana amerických ekonomických zájmů a silná národní suverenita.

Na základě provedeného výzkumu a analýzy lze konstatovat, že další výzkum v této oblasti by mohl zkoumat porovnání s jinými zeměmi a regiony. Je možné se zaměřit na postoj prezidentů Číny, Indie, Brazílie nebo dalších významných aktérů ve světové politice. Tím by bylo možné provést srovnání různých strategií, priorit a zájmů těchto zemí a jejich vlivu na Evropu. Takový výzkum by přinesl poznatky o rozdílných přístupech a přínosech jednotlivých zemí, a tím i k lepšímu porozumění dynamiky mezinárodních vztahů. Nicméně, přístup používaný v této práci má několik slabých stránek. Metodologie by vyžadovala úpravy pro přizpůsobení specifickým kontextům jednotlivých zemí, jako je Čína, a dostupnost dat by mohla být omezená, zejména v případě zemí jako Brazílie.

5 SEZNAM LITERATURY

Adler, E. (1997). Seizing the middle ground: Constructivism in world politics. *European Journal of International Relations* Vol. 3, No. 3, pp. 319–363.

Adler-Nissen, R. (2013). Sovereignty: The state's symbolic power and transnational fields. In: Adler-Nissen, R. a kol. *Bourdieu in International Relations* (New York: Routledge), pp. 179–192.

Ainley, K. (2017). Virtue Ethics and International Relations. *International Studies* (<https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-107?rskey=iKdWak#acrefore-9780190846626-e-107-div1-2>, 21.10.2022).

Amnesty International (2015). *AMNESTY INTERNATIONAL ANNUAL REPORT 2015/2016* (<https://www.amnesty.org/en/latest/research/2016/02/annual-report-201516/>, 3.2.2023).

Anderson, R. L. (2017). Friedrich Nietzsche. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<https://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/#PoweLife>, 2.2.2023).

Biden, R. J. (2021). Address Before a Joint Session of the Congress. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-3>, 30.10.2022).

Biden, R. J. (2022). Address Before a Joint Session of the Congress. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-29>, 30.10.2022).

Bloomfield, L. P. (1997). Why Wars End: CASCON's Answers from History. *Millennium: Journal of International Studies* Vol. 26, No. 3, pp. 709–726.

Borger, J. (2004). There were no weapons of mass destruction in Iraq. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2004/oct/07/usa.iraq1>, 26.3.2023).

Bush, W. G. (2001). Address Before a Joint Session of the Congress on Administration Goals. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-administration-goals>, 30.10.2022).

www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-administration-goals, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2002). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-22>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2002). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-22>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2003). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-23>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2004). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-24>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2005). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-14>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2006). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-13>, 30.10.2022).

Bush, W. G. (2007). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union>, 30.10.2022).

- Bush, W. G. (2008). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-18>, 30.10.2022).
- Cap, P. (2006). *Legitimization in Political Discourse: A Cross-disciplinary Perspective on the Modern US War Rhetoric* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press).
- Cap, P. (2010). Proximizing objects, proximizing values: Towards an axiological contribution to the discourse of legitimization. In: Okulska, U., Cap, P. a kol. *Perspectives in Politics and Discourse* (Amsterdam: John Benjamins), pp. 119–149.
- Cap, P. (2013). *Proximization: The Pragmatics of Symbolic Distance Crossing* (Amsterdam: John Benjamins).
- Capone, A. (2010). Barack Obama's South Carolina speech. *Journal of Pragmatics* Vol. 42, No. 11, pp. 2964–2977.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor* (London: Palgrave-MacMillan).
- Checkel, J. T. (1998). Review: The Constructivist Turn in International Relations Theory. *World Politics* Vol. 50, No. 2, pp. 324–348.
- Cherian, J. S. (2022). What is social constructivism. *The Hindu* (<https://www.thehindu.com>, 12.2.2023).
- Chow, E., Elkind, J. (2009). Where East Meets West: European Gas and Ukrainian Reality. *The Washington Quarterly* Vol. 32, No. 1, s. 77–92.
- Clinton, W. (2000). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-7>, 30.10.2022).

- Cochran, M. (2009). The Ethics of the English School. In: Reus-Smit, Ch., Snidal, D. a kol. *The Oxford Handbook of International Relations* (Oxford: Oxford University Press), pp. 286–297.
- Coe, K., Reitzes, M. (2010). Obama on the Stump: Features and Determinants of a Rhetorical Approach. *Presidential Studies Quarterly* Vol. 40, No. 3, pp. 391–413.
- Corbin, J. (2008). BBC uncovers lost Iraq billions. *BBC* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7444083.stm, 23.06.2023).
- Crump, L. (2019). New Cold War or Unfinished Post-Cold War Settlement? *Atlantisch Perspectief* Vol. 43 (6), s. 4–6.
- Dickinson, P. (2021). The 2008 Russo-Georgian War: Putin’s green light. *Atlantic Council* (<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>, 23.03.2023).
- Donnelly, J. (2000). *Realism and International Relations* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Faulconbridge, G. (2023). Factbox: Who is Alexei Navalny and what does he say of Russia, Putin and death? *Reuters* (<https://www.reuters.com/world/europe/who-is-alexei-navalny-what-does-he-say-russia-putin-death-2023-04-13/>, 20.06.2023).
- Finnemore, M. (2003). *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs About the Use of Force* (New York: Cornell University Press).
- Finnemore, M., and Sikkink, K. (1998) International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* Vol. 52, No. 4, 887–918.
- Finnemore, M., Sikkink, K. (2001). Taking Stock: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics. *Annual Review of Political Science* Vol. 4, s. 391–416.
- Foucault, M. (1972), překlad Sheridan Smith A. M.. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language* (New York: Pantheon Books).
- Frost, M. (1998). *Ethics and International Relations* (Cambridge: Cambridge University Press).

- Frost, M. (2001). *Ethics in International Relations: A Constitutive Theory* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Gaskarth, G. (2011). Where would we be without rules? A virtue ethics approach to foreign policy analysis. *Review of International Studies* Vol. 37, No. 1, pp. 393-415.
- Gaskarth, J. (2012). The virtues in international society. *European Journal of International Relations* Vol. 18, No. 3, 431–453.
- General Assembly (1948). *Universal Declaration of Human Rights (1948)*. Resolution 217 A (III), A/RES/3/217 A.
- Goldsmith, J., Posner, E. (2002). Moral and Legal Rhetoric in International Relations: A Rational Choice Perspective. *The Journal of Legal Studies* Vol. 31, No. S1, pp. 115–139.
- Guy, P. (2011). Approaches in Comparative Politics. In: Caramani, D. a kol., *Comparative Politics*, 2nd edition (London: Oxford University Press), s. 37–49.
- Hall, R. B. (1999). *National collective identity: Social constructs and international systems* (New York: Columbia University Press).
- Hariman, R., Beer, F. (1996). Realism and Rhetoric in International Relations. In: Medhurst, M., Post-Realism., *The Rhetorical Turn in International Relations* (Michigan: Michigan State University Press), pp. 1–30.
- Harrop, M., Hauge, R. (2003). *The Comparative Approach* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Hart, C. (2010). *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science: New Perspectives on Immigration Discourse* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Havercroft, J. (2018). Social constructivism and international ethics. In: Steel, B. J., Heinze, E. *Routledge Handbook of Ethics and International Relations* (London: Routledge), pp. 116–129.
- Hinsliff, G. (2005). Blair blow as secret war doubts revealed. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/politics/2005/apr/24/uk.iraq>, 23.06.2023).

- Hirsch, A (2010). Iraq invasion violated international law, Dutch inquiry finds. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2010/jan/12/iraq-invasion-violated-interational-law-dutch-inquiry-finds>, 23.06.2023).
- Hopkin, J. (2010). The Comparative Method. In: Marsh, D.— Stoker, G. a kol., *Theory and Methods in Political Science* (Basingstoke: Palgrave Macmillan), s. 285–307.
- Jackson, R. (1995) The situational ethics of statecraft. In: Nolan, C. a kol. *Ethics and Statecraft: The Moral Dimension of International Affairs* (Humanistic Perspectives on International Relations).
- Jackson, R. (2000). *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States* (Oxford: Oxford University Press).
- Kahn, C. H. (1985). Democritus and the Origins of Moral Psychology. *The American Journal of Philology* Vol. 106, No. 1, s. 1–31.
- Katzenstein, P. J. (1996). *The culture of national security: Norms and identity in world politics* (New York: Columbia University Press).
- Keck, M., Sikkink, K. (1998). *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*, First Edition edition (N.Y: Cornell University Press).
- Keohane, R. (1988) International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly* Vol. 32, No. 4, 379–96.
- Korsgaard, C. M. (1998). IMMANUEL KANT. *Groundwork of the Metaphysics of Morals* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Koskenniemi, M. (2006). *From apology to utopia: The structure of international legal argument* (Cambridge, U.K.: Cambridge University Press).
- Kratochvíl, F. (1982). On the Notion of "Interest" in International Relations. *International Organization* Vol. 3, No. 1, pp. 1–30.
- Kratochvíl, F. (1991). *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs. Series Number 2* (Cambridge: Cambridge University Press).

Kraut, R. (2001). Aristotle's Ethics. 2022 edition. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/aristotle-ethics/>, 13.01.2023).

Lawrence, S. (2015). Cold War II? Nyet. *Financial Post* (<https://financialpost.com/opinion/lawrence-solomon-cold-war-ii-nyet/>, 10.1.2023).

Lebow, R. (2003). *The tragic vision of politics: Ethics, interests and orders* (Cambridge: Cambridge University Press).

Lebow, R. (2008). *A Cultural Theory of International Relations* (Cambridge: Cambridge University Press).

Leiter, B. (2004). Nietzsche's Moral and Political Philosophy. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<https://plato.stanford.edu/entries/nietzsche-moral-political/>, 2.2.2023).

Leith, S. (2015). The rhetorical tools used in Obama's powerful Charleston address. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/fc150ea4-2197-11e5-ab0f-6bb9974f25d0>, 26.3.2023).

Lijhart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Model. In: *The American Political Science Review* Vol 65, No 3 (New York: American Political Science Association) s. 682–693.

Liklikadze, K. (2008). Lessons and loses of Georgia's five-day war with Russia. *The Jamestown Foundation* (<https://jamestown.org/program/lessons-and-losses-of-georgias-five-day-war-with-russia/>, 23.03.2023).

Lim, T. (2010). *Doing Comparative Politics: An Introduction to Approaches and Issues. 2nd edition* (London: Lynne Rienner).

MacIntyre, A. (2007). *After Virtue, 3rd edition* (Notre Dame: University of Notre Dame Press).

March, J.G., Olsen, J.P. (1995). *Democratic Governance* (New York: Free Press).

Mathewes, C. (2021). Nietzsche's Language of Good and Evil. *Wondrium* (<https://www.wondriumdaily.com/nietzsches-language-of-good-and-evil/>, 2.2.2023).

- McCrisken, T. (2011). Ten years on: Obama's war on terrorism in rhetoric and practice. *International Affairs* Vol. 87, No. 4, pp. 781–801.
- Miller, F. (1998). Aristotle's Political Theory. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-politics/>, 12.2.2023).
- Milliken, J. (1999). The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations* Vol. 5 (2), s. 225-254.
- Nietzsche, podle překladu Mencken, H. (1931). *The Antichrist* (New York: Alfred A. Knopf).
- Obama, B. (2009). Address Before a Joint Session of the Congress. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-1>, 30.10.2022).
- Obama, B. (2010). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-17>, 30.10.2022).
- Obama, B. (2011). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-16>, 30.10.2022).
- Obama, B. (2012). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-15>, 30.10.2022).
- Obama, B. (2013). Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-congress-the-state-the-union-2>, 30.10.2022).
- Obama, B. (2014). Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-congress-the-state-the-union-1>, 30.10.2022).

www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-21, 30.10.2022).

Obama, B. (2015). Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-20>, 30.10.2022).

Obama, B. (2016). Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-19>, 30.10.2022).

Onuf, N. (1989). *World of Our Making. Rules and Rule in Social Theory and international Relations* (Columbia: University of South Carolina).

Peräkylä, A. (2005). Analyzing Talk and Text. In: Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. a kol, *The Sage handbook of qualitative research*, s. 869–886.

Platon (2004), dle překladu Reeve, C. D. *Republic* (Indianapolis: Hackett Publ.).

Pouliot, V. (2004). The Essence of Constructivism. *Journal of International Relations and Development* Vol.7, No. 3, pp. 319–336.

Putin, V. (2000). *Vystupleniye na torzhestvennom priyeme po sluchayu vstupleniya v dolzhnost' Prezidenta Rossii* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/24104/videos>, 19.10.2022).

Putin, V. (2002). *Stenograficheskiy otchet o press-konferentsii dlya rossiyskikh i inostrannykh zhurnalistov* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/21651>, 19.10.2022).

Putin, V. (2003). *Vladimir Putin provel yezhegodnuyu press-konferentsiyu dlya rossiyskikh i zarubezhnykh zhurnalistov* (<http://kremlin.ru/events/president/news/28870>, 19.10.2022).

Putin, V. (2004). *Press-konferentsiya dlya rossiyskikh i inostrannykh zhurnalistov* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22757>, 19.10.2022).

Putin, V. (2005). *Beseda s rossiyskimi zhurnalistami* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/23341>, 19.10.2022).

Putin, V. (2006). *Vystupleniye na zasedanii Pravitel'stva* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/23982>, 19.10.2022).

Putin, V. (2007). *Vystupleniye i diskussiya na Myunkhenskoy konferentsii po voprosam politiki bezopasnosti* (<http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>, 19.10.2022).

Medvědëv, D. (2008). *Interv'yu vedushchim rossiyskim telekanalam* (<http://kremlin.ru/events/president/news/2602>, 19.10.2022).

Medvědëv, D. (2009). *Itogi goda s Prezidentom Rossii* (<http://kremlin.ru/events/president/news/6450>, 19.10.2022).

Medvědëv, D. (2010). *Itogi goda s Prezidentom Rossii* (<http://kremlin.ru/events/president/news/9888>, 19.10.2022).

Medvědëv, D. (2011). *Poslaniye Prezidenta Federal'nomu Sobraniyu* (<http://kremlin.ru/events/president/news/14088>, 19.10.2022).

Medvědëv, D. (2012). *Press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/17173>, 19.10.2022).

Putin, V. (2013). *Press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/19859>, 19.10.2022).

Putin, V. (2014). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/47250>, 19.10.2022).

Putin, V. (2015). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/50971>, 19.10.2022).

Putin, V. (2016). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/53573>, 19.10.2022).

Putin, V. (2017). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/56378>, 19.10.2022).

Putin, V. (2018). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/59455>, 19.10.2022).

- Putin, V. (2019). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/62366>, 19.10.2022).
- Putin, V. (2020). *Yezhegodnaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/64671>, 19.10.2022).
- Putin, V. (2021). *Bol'shaya press-konferentsiya Vladimira Putina* (<http://kremlin.ru/events/president/news/67438>, 19.10.2022).
- Price, R. (1995). A Genealogy of the Chemical Weapons Taboo. *International Organization* Vol. 49, No. 1, s. 73–103.
- Price, R. a Reus-Smit, C. (1998). Dangerous liaisons? Critical international relations theory and constructivism. *European Journal of International Relations* Vol. 4, No. 3, s. 259–294.
- Risse, T. (2000). "Let's Argue!": Communicative Action in World Politics. *International Organization* Vol. 54, No. 1, s. 1–39.
- Risse, T., Sikkink, K. (1999). The Socialization of International Human Rights Norms into Domestic Practices. Introduction. In: Risse, T., Sikkink, K. A Ropp, S. *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), s. 1–10.
- Robert, J., Cureton, A. (2004). Kant's Moral Philosophy. 2022 Edition. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/kant-moral/>, 13.01.2022).
- Rojansky, M., Salzman, S. R. (2015). Debunked: Why There Won't Be Another Cold War. *The National Interest* (<https://nationalinterest.org/feature/debunked-why-there-wont-be-another-cold-war-12450>, 10.1.2023).
- Ruggie, J. G. (1998). What makes the world hang together? Neoliberalism and the social constructivist challenge. *International Organization* No. 52, pp. 855–885.
- Singer, P. (2022). Ethics. *Britannica* (<https://www.britannica.com/topic/ethics-philosophy>, 18.01.2023).

- Tannenwald, N. (1999). The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization* Vol. 53, No. 3, s. 433–68.
- Towns, A. E. (2012). Norms and social hierarchies: Understanding international policy diffusion “from below.” *International Organization* No. 66, pp. 179–209.
- Trump, D. (2016). *Immigration Speech* (<https://www.nytimes.com/2016/09/02/us/politics/transcript-trump-immigration-speech.html>, 26.3.2023).
- Trump, J. D. (2017). Address Before a Joint Session of the Congress. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-2>, 30.10.2022).
- Trump, J. D. (2018). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-25>, 30.10.2022).
- Trump, J. D. (2019). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-26>, 30.10.2022).
- Trump, J. D. (2020). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-27>, 30.10.2022).
- Van Dijk, T. A. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society* Vol. 4, No. 2, pp. 249–283.
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology* (London: Sage).
- Walzer, M. (1973). Political action: The problem of dirty hands. *Philosophy and Public Affairs* Vol. 2, No. 2, pp. 160–180.
- Weiss, G., Wodak, R. (2003). Introduction: Theory, Interdisciplinarity and Critical Discourse Analysis. In: Weiss, G., Wodak, R. A kol, *Critical*

- Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity* (Hampshire: Palgrave MacMillan), pp. 1–34.
- Wendt, A. (1987). The Agent-Structure Problem in international Relations Theory. *International Organization* Vol. 41. No. 3, pp. 335–370.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of it. *International Organization* Vol. 46, No. 2, pp. 391-425.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Wetherell, M., Taylor, S. a kol. (2001). *Discourse Theory and Practice: A Reader* (London: Sage Publications Ltd).
- Wodak, R. A kol (1989). Language, Power and Ideology. *Studies in Political Discourse* (Amsterdam: John Benjamins).
- Xin, B. (2002). Critical Discourse Analysis Methodology. *Foreign Languages* Vol. 6, pp. 34-41.

6 RESUME

This master's thesis focuses on the differences in the perception of the concept of "good" between the presidents of the United States and Russia in international relations after 2000 and their impact on foreign policy towards Europe. The thesis analyzes the significance of the concept of "good" in the context of international relations and examines how the divergent understanding of this concept is reflected in the political positions and decisions of the US and Russian presidents towards Europe. Furthermore, the thesis explores the evolution of the perception of the concept of "good" in relation to Europe since 2000 and identifies the factors influencing this change.

The theoretical part of the thesis introduces social constructivism as the theoretical framework employed in this study. It explains how the constructivist approach allows for the examination of the perception of the concept of "good" in international relations and the construction of a "good world." The thesis also addresses the historical aspects of the concept of "good" and discusses the positive and negative aspects of the constructivist approach in this area. The methodology of the study is described, including the use of methods such as critical discourse analysis and comparison.

The empirical part of the thesis analyzes the statements of US and Russian presidents from 2000 to the present. Based on these statements, the perception of the concept of "good" by the US and Russian presidents and their political attitudes towards Europe are inferred.

The aim of the thesis is to understand the differences in the perception of the concept of "good" between the presidents of the United States and Russia and their influence on foreign policy towards Europe. The thesis contributes to a better understanding of international relations and their moral aspects.

In conclusion, the thesis finds that the perception of the concept of "good" in international relations is subjective and dynamic, varying depending on the intentions and perspectives of individual actors. President Putin seeks to

strengthen Russian influence in Europe, and his policy is often characterized by political influence, economic manipulation, and military interventions. US presidents strive to promote democracy, human rights, and economic cooperation in European countries while supporting stability and security in the region. However, it is also evident that the US approach often aims to protect its own interests and promote American influence.

This master's thesis thoroughly examines these differences in the perception of the concept of "good" and their impact on the foreign policy of the US and Russian presidents. It contributes to a better understanding of international relations and the role of moral aspects in shaping policies.